

1637.

MATKA ÄITIYTEEN INSESTIN MAAILMASSA

**Psykoterapian erikoistumiskoulutuksen
lisensiaatintutkimus**

**Päivi Aho-Mustonen
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto**

Kevät 1999

**JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 38
40351 Jyväskylä**

TIIVISTELMÄ

Päivi Aho-Mustonen

MATKA ÄITIYTEEN INSESTIN MAAILMASSA

Tutkimuksessani kuvaan ja pyrin ymmärtämään äitiyden merkityksiä perheessä, jossa isä syyllistyy inestiin. Huomio kohdistuu seksuaalisen hyväksikäytön aikaan ja sen paljastumiseen. Tutkimuksen kohteena on ulkoisesti toteutuva äitiys ja lapsen mielen sisäiset kuvat äidistä.

Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisena yksittäistapaustutkimuksena. Aineistona on käytetty perheneuvolan asiakirjoja ja nauhoitettuja haastatteluja sekä tutkittavien, seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen, hänen äitinsä ja inestiin syyllistyneen isän yksilöhaastatteluja ja persoonallisuustutkimuksia. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä ovat psykoanalyttinen teoria, feministinen teoria ja uusimmat suomalaiset äititutkimukset. Tutkimusmenetelmänä on aineiston laadullinen, tutkittavien elämänprosessiin eläytyvä ja ymmärtävä analyysi, joka on sidottu vuoropuheluun valituista teoreettisista lähtökohdista aiemmin tehdyn tutkimuksen kanssa. Pohdinnan kohteiksi lapsen kohdalla nousevat hänen kiintymyksensä, huolenpitonsa ja vihansa äitiä kohtaan sekä hänen oma halunsa tulla äidiksi. Äidin osalta pohdinta liikkuu ulottuvuuksilla etäisyys - huolenpito, riippuvaisuus - itsenäisyys, osallisuus inestissä - tietämättömyys ja vastuullisuus - kieltäminen.

Tutkimuksen keskeinen tulos on, että äitiys tässä tutkimuksessa tulee esiin aiempaa moniulotteisempana, ajan kuluessa muuttuvana ja kehittyvänä. Äitiys tulee esiin sekä ongelmallisena, että lapsen myönteistä kehitystä tukevana. Lapsen sisäisessä maailmassa äitiys on voimakkaasti läsnä ja korostuu siten, että lapsi tutkimushetkellä ilmaisee haluavansa tulla äidiksi. Jään miettimään, miten käytännön työssä parhaiten tukea äitejä ja äitiyttä.

Avainsanat: äitiys, inesti, seksuaalinen hyväksikäyttö, tytär-äiti-suhde

SISÄLTÖ

1. INSESTI JA ÄITIYS TULEVAT KOHTI.....	1
2. ÄITIYDEN JA INSESTIN MAISEMISSA MAAILMALLA JA KOTI-SUOMESSA.....	5
2.1. Psykoanalyttisia näkemyksiä - äiti lapsen ulkoisessa ja sisäisessä todellisuudessa.....	5
2.1.1. Äiti osallisena seksuaalisessa hyväksikäytössä.....	6
2.1.2. Äidin kuva lapsen mielessä.....	9
2.2. Feministisiä näkemyksiä - äidin puolustus.....	12
2.2.1. Äitiys ja seksuaalinen hyväksikäyttö patriarkalisessa yhteiskunnassa.....	13
2.2.2. Äidin ja tyttären välisen suhteen ongelmia hyväksikäytön tapahduttua.....	14
2.3. Mielenpitoita vai tutkittua tietoa?	16
2.4. Suomalainen tutkimus.....	19
2.4.1. Onko suomalainen keskustelu seksuaalisesta hyväksikäytöstä unohtanut äidin?.....	19
2.4.2. Suomalainen äititutkimus.....	22
3. KYSYMYKSET KITEYTYVÄT.....	27
4. VALMISTAUDUN VIERAILEMAAN PERHEESSÄ, JOSSA INSESTI ON	
TAPAHTUNUT.....	30
4.1. Miksi juuri tähän perheeseen?.....	31
4.2. Miten saan keskustelun sujumaan?.....	33
4.3. Rohkenenko astua sisään perheen todellisuuteen?.....	36

4.4. Perhe tulee tutuksi ja voin kertoa havainnoistani ja näkemyksistäni.....	38
4.5. Voiko pohdintoihini lainkaan luottaa?.....	43
5. PERHEEN TARINA.....	44
5.1. Tutustuminen.....	44
5.1.1. Myönteisiä odotuksia.....	44
5.1.2. Paulan, Virpin ja Jorman välisen suhteen pulmien kehittyminen.....	46
5.2. Seksuaalisen hyväksikäytön aika.....	48
5.2.1. Seksuaalinen hyväksikäyttö alkaa.....	48
5.2.2. Äidin väsymys.....	50
5.2.3. Virpi säilyttää salaisuuden.....	51
5.2.4. Virpi alkaa ymmärtää, että häntä käytetään hyväksi.....	53
5.2.5. Ritvan tyytymättömyys avioliittoon johtaa asumuseroon.....	54
5.2.6. Virpin viha äitiä kohtaan.....	55
5.3. Seksuaalisen hyväksikäytön paljastuminen.....	57
5.3.1. Perheen sisäiset keskustelut.....	57
5.3.2. Yhteistyö sosiaaliviranomaisten kanssa.....	58
5.3.2.1. Virpin tilanne rauhoittuu.....	59
5.3.2.2. Ritva ei tiedä kumpaa uskoisi.....	59
5.3.2.3. Jorma kypsyy tunnustamaan.....	61
5.3.3. Miksi seksuaalinen hyväksikäyttö tapahtui, perheenjäsenten selitykset tapahtumille.....	62

6. ÄITIYS VIRPIN - SEKSUAALISESTI HYVÄSIKÄYTETYN LAPSEN-

MAAILMASSA.....	64
6.1. Äiti on Virpille tärkeä.....	64
6.2. Virpi pitää huolta äidistä.....	68
6.3. Virpi vihaa äitiä.....	72
6.4. Virpi haluaa tulla äidiksi.....	77

7. RITVA - SEKSUAALISESTI HYVÄSIKÄYTETYN LAPSEN ÄITL.....

7.1. Poissaoleva ja etäinen vai läsnäoleva ja huoltapitävä?.....	84
7.2. Riippuvainen ja lapsenomainen vai kypsä ja itsenäinen?.....	88
7.3. Hyväksikäyttäjän liittolainen vai asiasta tietämätön?.....	92
7.4. Vastuunottaja vai lapsen kertomuksen kieltäjä?.....	94

8. KUINKAS SITTEN KÄVIKÄÄN?.....

100

9. KOTIIN PALATESSA.....

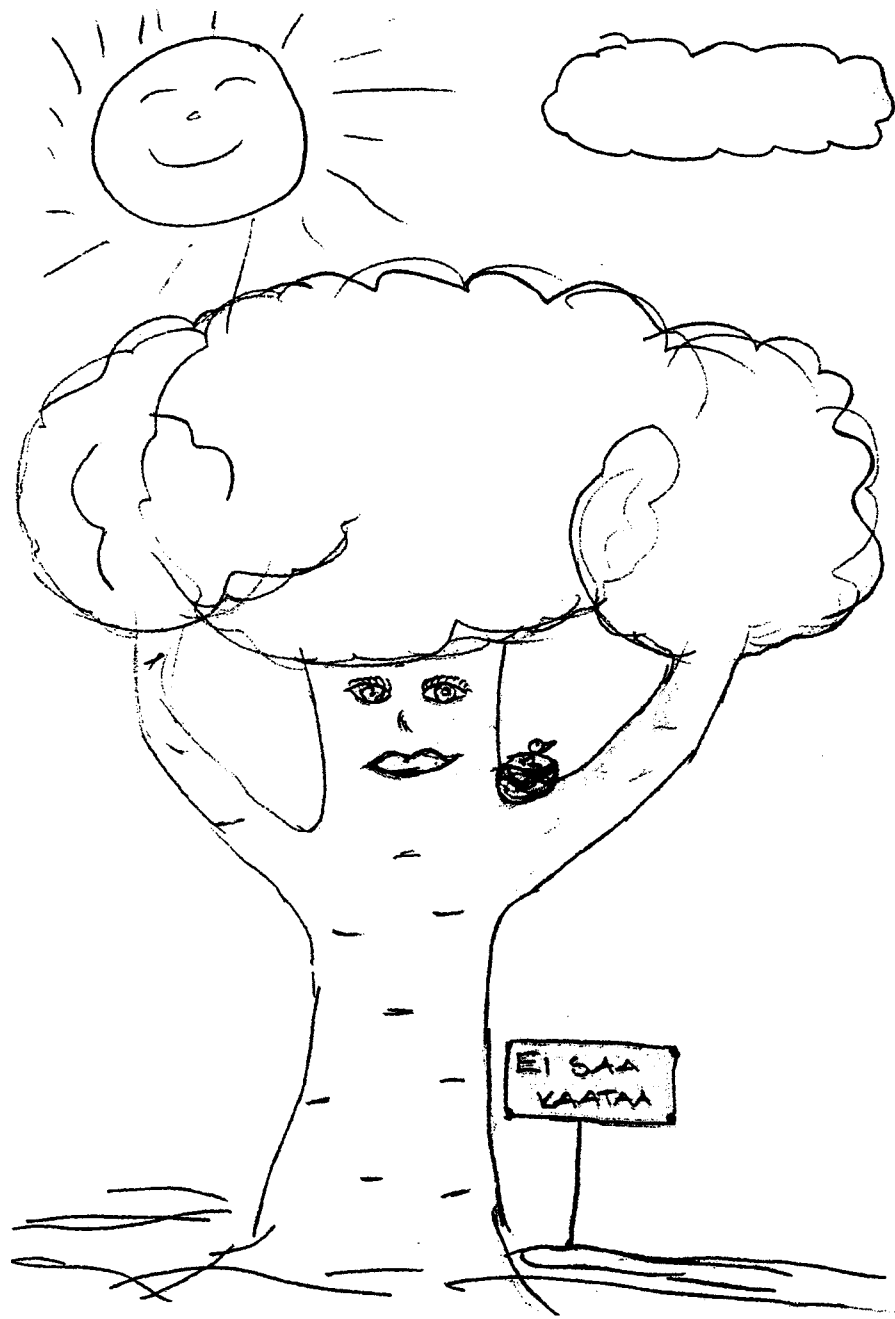
106

9.1. Muistelen matkaani.....	106
9.2. Kannattaako äitiydestä ja inestistä puhua?.....	109
9.3. Mitä matkallani opin?.....	110

LÄHTEET

LIITTEET

Kiitokset ohjaajilleni Jarl Wahlströmille ja Risto Friedille, käsikirjoituksen lukeneille ja sitä kommentoineille Leena Pylkkäselle ja Sirkka Tasolalle, Keski-Suomen perheneuvoloiden työntekijöille, tutkittavalle perheelle, sekä kaikille niille, jotka tutkimusmatkan eri vaiheissa auttoivat ja kannustivat eteenpäin. Lämpimimmät kiitokset säästän tyttärilleni Maaritille, Satulle ja Jennille sekä miehelleni Laurille. Elämä heidän kanssaan on tuonut mukanaan tuoreen kosketuksen äitiyden kysymyksiin.

”Tyttäreni lukee Sofian maailmaa. Se on kertomus nuoren tytön kasvusta, kehityksestä ja seikkailusta filosofian maailmassa. Kirjoitan tutkimusraporttiani. Se kertoo äideistä ja tyttäristä inestin maailmassa. Läsnä ovat toivo, rohkeus ja luottamus, mutta myös ahdistus, kipu ja kuolema.

1. INESTI JA ÄITIYS TULEVAT KOHTI

Tapahtuneen inestin kohtaaminen on koskettanut minua monella tasolla. Se on nostanut väistämättä esiin pelon, inhon, vihan ja vastenmielisyyden, mutta myös lämmön, huolenpidon, pitämisen ja anteeksi antamisen tunteita. Inestin kohtaaminen on tuonut mukanaan haasteita ja kysymyksiä. Kuinka voin parhaalla mahdollisella tavalla lisätä tietojani ja kehittää ammatitaitoani voidakseni auttaa inestin kokeneita ja heidän läheisiään? Kuinka voin työntekijänä kohdata inestin riittävän avoimesti ja monipuolisesti tuomatta sitä liiallisesti mieleni sisällä vaikuttavana myös kotiini, suhteeseeni kolmeen tyttäreeni ja mieheeni? Kuinka voin tutkijana kirjoittaa siitä riittävän objektiivisesti ja asiallisesti, mutta myös henkilökohtaisesti ja empaattisesti?

Inesti koskettaa minua niin kuin meitä jokaista väistämättömästi, koska se on eräs ihmiskunnan vanhimmista ja keskeisistä tabuista. Antropologien mielestä se on avainkäsite, kun puhutaan ihmiskunnan sivistyksestä ja sen kehittymisestä. Ranskalaisen antropologin Claude Levi-Straussin mielestä inestikielto muodostaa yhteiskunnan elämän perustan. Hänen mukaansa inestitabun alkuperäinen tarkoitus oli taata taiteen kasvu ja turvallisuus.

Carl Jung sanoo, että inestitabun tärkein tehtävä on varmistaa vapaus ja yksilön itsenäinen kasvu (Akselsdotter, 1993; Herman, 1981). Inestitabu myös ylläpitää nykyistä länsimaista perherakenteen yhtenäisyyttä määrittelemällä seksuaalisuhteen perheen sisällä vanhempien väliseksi suhteeksi. Mikäli seksuaalisuus perheessä toteutuu yli sukupolvirajojen, se ennemmin tai myöhemmin uhkaa perheen olemassaoloa. Tutkimusta tehdessäni olen kerta toisensa jälkeen miettinyt inestitabua ja inestin olemassaolon kieltämistä. Huomaan, että sisäistämani inestitabu vaikuttaa minussa niin, että on mahdotonta (ja luulenpa, että sillä on myös jotain tekemistä naiseuteni kanssa) olla koko ajan avoin ajattelemaan inestiä, koska pelkkä ajattelu jo rikkoo omia sisäisiä rajoja, omia opittuja sääntöjä.

Tutkiessani aiemmin seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten Rorschach-vastauksia, hämmästyin tutkimustulosta, jonka mukaan useat äitiin liittyvät vastaukset erottelivat seksuaalisesti hyväksikäytettyjä lapsia muista tutkimukseen osallistuneista lapsista (Aho-Mustonen & Wahlström, 1995). Koska isä useimmissa tapauksissa oli hyväksikäyttäjä, odotuksena oli, että isään liittyvät seikat tulisivat merkityksellisemmiksi. Tutkimuksen perusteella seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen kuva isästä jää hyvin epämääräiseksi ja vaikeasti määriteltäväksi. Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen ja ei-seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten Post-Rorschach-testin äititauluun antamat vastaukset olivat hyvin erilaisia. Ei-hyväksikäytettyjen lasten äiti-tilauiksi valitsemien taulujen vastaussisällöistä löytyy havaintoja aikuisista naisista ja perinteisesti äitiin liitettävästä toiminnasta kuten ruoan laittamisesta ja pyykin pesemisestä. Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten vastauksista tällaiset ominaisuudet puuttuvat ja tilalla on outoja, äitiydestä etäällä olevia ilmaisuja, kuten haamut ja pöllöt. Mikäli ihmisiä vastauksissa esiintyy, ne ovat poikkeuksetta tyttöjä. Tutkimuksen jo valmistuttua tarkastelin aineistoa vielä uudelleen ja huomasin, että vaikka seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten voi vastausten perusteella

tulkita kokevan äitinsä etäiseksi ja perinteisesti vähän äidilliseksi, he silti huomattavan usein valitsivat Post-Rorschachissa saman taulun kuvaamaan äitiä ja itseään. Kertooko tämä lasten samaistumisesta äitiin, kaipuusta äidin luo vai jostakin aivan muusta?

Aiemman tutkimukseni perusteella tarkoitukseni oli alunperin tutkia isän ja äidin merkitystä lapselle perheessä, jossa inesti tapahtuu. Äitiys oli selkeästi läsnä jo ensimmäisessä tutkimuksessa ja kun se vielä nousi esiin voimakkaasti ja usealla tavalla tämän tutkimuksen aineistossa, päädyin kohdentamaan tutkimukseni erityisesti äitiyteen. Vailla merkitystä ei liene myöskään se tutkimusprosessin aikana erityisen selkeäksi kasvanut havainto, että suomalaisessa seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa keskustelussa on puhuttu vain hyvin vähän jos ollenkaan äitiydestä. Onko se merkki siitä, että äitiys sellaisessa tilanteessa, jossa perheen isä seksuaalisesti hyväksikäyttää lasta on jotenkin ongelmaton ja hyvin toimivaa vai onko se pikemminkin niin kipeä asia, ettei sitä voi keskustelussa kosketella?

Kirjoittaesani haluan käyttää rinnakkain inesti-käsitettä ja seksuaalisen hyväksikäytön käsitettä. Suomen Psykologiliiton ammattieettinen lautakunta (1992) on esittänyt, että käsitettä inesti käytettäisiin silloin, kun kyseessä on perheen sisällä tapahtuva lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Biologinen vanhemmuus ei tällöin ole ratkaisevaa. Ruotsissa vastaavassa tilanteessa on muodostunut vakiintuneeksi käytännöksi puhua perheen sisäisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä (Akselsdotter, 1993). Olen tyytyväinen Suomen psykologiliiton valintaan. Inestin käsite on mielestäni syvempi ja historiallisesti moniulotteisempi kuin seksuaalisen hyväksikäytön käsite. Esimerkiksi englannin ja muissa germaanisissa kielissä inesti-käsite pitää sisällään merkitysvivahteita, jotka liittyvät siveyteen, puhtauteen tai likaisuuteen tai suvun häpeään (Antikainen, 1994). Inesti-käsite

pitää myös sisällään voimakkaita tunteita ja inestitabun käsitteen kautta se laajenee kulttuurisesti merkitseväksi.

Tutkimuksen kohteena olevassa perheessä on tapahtunut inesti, mutta pyrin välttämään inestiperheestä puhumista, koska se mielestäni määrittelee perheen vain yhdestä, häiriytyneestä ja traumaattisesta näkökulmasta. Inestillä on taipumus muutenkin perheessä levitä ja tulla selittäväksi tekijäksi sellaisiinkin asioihin, joihin sen vaikutus ei välttämättä ulotu. Puhun siis mieluummin perheestä, jossa inesti on tapahtunut, koska tämä ilmaisu mielestäni jättää tilaa ja mahdollisuuksia muillekin tapahtumille ja muullekin elämälle kuin inestin saastuttamalle.

2. ÄITIYDEN JA INESTIN MAISEMISSA MAAILMALLA JA KOTI-SUOMESSA

2.1. Psykoanalyttisia näkemyksiä - äiti lapsen ulkoisessa ja sisäisessä todellisuudessa

Koska aikaisemman tutkimukseni kautta kysymys lapsen sisäisestä kuvasta äidistä ja isästä ja niiden muutoksesta inestin seurauksena oli jäänyt voimakkaasti mieleeni elämään, lähdin aluksi perehtymään psykoanalyttiseen ja psykodynaamiseen inestiä käsittelevään kirjallisuuteen. Toiveeni oli, että psykoanalyysin syvälle mielen sisäisiin maisemiin ulottuva tutkiva ja hoitava ote toisi selkeitä vastauksia kysymyksiini.

Melko pian huomasin olevani hyvin perustavien kysymysten äärellä, toteamassa tiedollisesti, mutta myös kokemuksellisesti sen suuren ristiriidan ja seksuaalisen hyväksikäytön kivuliaan kysymyksen, jonka äärellä psykoanalyttiset kirjoittajat työskentelevät. Huomasin, että valitsemani sisäisen ja ulkoisen maailman dialogin tutkiminen johtaa väistämättä Sigmund Freudiin ja vuosisadan vaihteen tilanteeseen, jolloin tämä löysi inestin ja kielsi sen, kun yhteiskunta ei kyennyt tietoa vastaanottamaan. Psykoanalyttinen kirjallisuus näyttää tällä hetkellä heränneen aktiivisesti työstämään tuota ristiriitaa, jouduttuaan yhä useammin kohtaamaan tapahtuneen seksuaalisen hyväksikäytön potilaitensa ja julkisen keskustelun kautta. Wolf ja Alpert (1991) toteavat, että lasten seksuaalisen hyväksikäytön kysymys on näytellyt merkittävää ja provokatiivista roolia psykoanalyttisen ajattelun historiassa juuri

sen vuoksi, että Freud määritteli viettelyn fantasiaksi. Kuitenkin ennen vuotta 1980 on ilmestynyt hyvin vähän psykoanalyttisesti orientoituneita tutkimuksia aiheesta. Friedman (1996) toteaa, että kysymys seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja inestistä on psykoanalyttisessa ajattelussa ollut pitkään läsnä, mutta aina taustalla. Simon ja Bullock (1994) kysyvät psykoanalytikoita, olemmeko tällä hetkellä valmiita täysin vastaanottamaan, kantamaan ja ymmärtämään seksuaalista hyväksikäyttöä ja muita todellisuuden sietämättömiä tapahtumia. Kirjoittajat vastaavat omaan kysymykseensä toteamalla ammattikunnan olevan kyllä valmis vastaanottamaan tiedon, mutta siihen perehtyminen edellyttää kirjoittajien mukaan analytikoilta aktiivisuutta ja paneutumista mm. biologis-evolutionaarisiiin, kulttuurisiin ja poliittisiin näkökulmiin, joihin he ammattilaisina harvemmin ovat paneutuneet.

Äitiyttä psykoanalyttiset kirjoittajat kuvaavat toisaalta äidin toimintana ja ominaisuuksina perheessä, jossa inesti tapahtuu sekä toisaalta lapsen kokemusta ja mielen sisäistä kuvaa äidistä. Tiedot perustuvat suurelta osaltaan kliinisissä käytännöissä, erilaisissa lähinnä aikuisten terapiasuhteissa tehtyihin havaintoihin. Psykoanalyttisesti orientoitunutta empiiristä tutkimusta on olemassa vain hyvin vähän (Wolf & Alpert, 1991).

2.1.1. Äiti osallisena seksuaalisessa hyväksikäytössä

Psykoanalyttisesti orientoituneiden kirjoittajien äiti-kuvauksiin perehdyttyäni olin hyvin hämmentyneiden tunteiden vallassa. Käytännön terapiatyössä olin tottunut pitämään psykoanalyttista ajattelua antoisana ja monipuolisia pohdiskelumahdollisuuksia tarjoavana, mutta seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten äitien kuvaus tuntui kovin

yksipuoliselta ja vinoutuneelta. Kirjoittajat kuvaavat melko yksimielisesti äidin roolin keskeiseksi ja perheen ja lapsen kannalta negatiiviseksi, mutta samalla kuva jää oudolla tavalla kuolleeksi, äitiä itseään ei ikäänkuin tavoiteta kuvauksissa eikä heidän toimintaansa pyritä ymmärtämään laajemmin tai heidän omista lähtökohdistaan käsin.

Useat kirjoittajat luettelevat äidin ominaisuuksia ja toimintatapoja, kuten Wolf ja Alpert (1991), jotka ovat käyneet läpi 48 psykoanalyttista artikkelia, joissa käsitellään lasten seksuaalista hyväksikäyttöä. Heidän mukaansa artikkelien kirjoittajat yleensä kuvaavat äidin roolin keskeiseksi seksuaalisessa hyväksikäytössä. Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen tyttöjen äitien kerrotaan antaneen lapselleen ristiriitaista ja epäjohdonmukaista varhaista huolenpitoa tai he olivat passiivisia, etäisiä tai depressiivisiä. Tämän dynamiikan on raportoitu olevan seksuaalisen hyväksikäytön edellytys, koska lapsi, joka on kokenut rakkauden puutetta aktiivisesti etsii tai ainakin hyväksyy rakkautta isältä. Monet artikkelit kuvaavat epätasapainoista ja etäistä aviosuhdetta, jossa äiti usein vetäytyy seksuaalisuhteesta. Yhteenvedonomaaisesti kirjoittajat toteavat, että inestisissä perheissä äidit näyttävät olevan kyvyttömiä tarjoamaan asianmukaista huolenpitoa ja isät ovat usein väkivaltaisia ja alkoholisoituneita.

Erityisen värikkäitä ja kärjekkäitä sanoja käyttää suomalainen psykiatri Matti Tuovinen, jota voidaan pitää yhtenä suomalaisen inestikeskustelun avaajana. Tuovinen (1972,173) toteaa, että inestin tapahtuessa ” äiti myy tyttärensä, nuoremman kopion itsestään, isälle.” Tuovinen näkee äidin hiljaisena partnerina, joka omalla passiivisuudellaan tuo esiin omaa riippuvaisuuttaan äidistään kääntämällä tyttären itselleen äidin korvikkeeksi monessakin mielessä, ei ainoastaan seksuaalisesti. Inesti on äidille palkitseva monella tapaa: hiljaisena inestisuhteen sponsorina hänellä on vallan

tunne, hän tuntee, että hänellä on kastroiva kontrolli mieheensä ja hän on myös varma tyttärestään. Hän voi aina yhteen ääneen tyttärensä kanssa itkeä miesten julmuutta, kuinka he kohtelevat huonosti naisia. Nämä tyttäret ovat Tuovisen mukaan usein hyvin kilttejä ”viattomia” äitejään kohtaan. Oranen-Leiman (1987) ei koe, että äiti myy tyttärensä isälle, mutta hänen mukaansa äiti tietää tai aavistaa tyttärensä ja isän välisen suhteen luonteen. Hän ei puutu siihen syistä, jotka liittyvät puolisoiden väliseen suhteeseen.

Useat kirjoittajat kuvaavat äidit tavalla tai toisella poissaoleviksi. Poissaolo voi olla rakkauden puutetta, välinpitämättömyyttä (Steele, 1994) tai silmien sulkemista tapahtumilta (Gluckman, 1987). Bigras (1990) puhuu negatiivisesta inestistä, jolla hän tarkoittaa narsistista haavoittuvuutta, joka on saanut alkunsa siitä, että äiti ei ole ollut saatavilla lapsen varhaiskehityksen aikana.

Robert Furman (1988) ei puhu erikseen äidistä vaan tietyistä vanhemman toimintamuodoista, jotka altistavat lapsen viettelylle ja inestille. Hän nimittää vanhemman ajoittaiseksi dekteksiaksi tilanteen, jossa tunnesiteen ylläpitämisen epäonnistuminen altistaa lapsen viettelylle ja inestille. Fuhrmanin mukaan vanhempi yleensä pitää yllä jatkuvaa tunnesidettä lapseensa, lapsi on jatkuvasti vanhemman mielessä esitietoisella tai tietoisella tasolla, jopa silloin kun fyysinen läheisyys puuttuu. Dekateksiassa vanhempi unohtaa lapsen mielestään. Fuhrman kertoo esimerkin isästä, joka jätti lapsensa autoon odottamaan liikeneuvottelun ajaksi ja kuinka hän sitten palattuaan vaikkapa tunnin kuluttua totesi vähitellen kokonaan unohtaneensa, että poika odotti autossa. Tämänkaltaisen dekteksian kohteeksi joutuvien lasten annetaan toistuvasti ilman vanhempien tukea joutua kiihtymystä herättävien tunteiden valtaan ja muodostaa suhteensa vanhempiin ja saada osakseen vanhemman huomio juuri näitten

kiihtymyksen tunteiden avulla. Myöhemmin lapsi sitten sisäistää itseensä vanhemman dekaltektoinnin ja he dekaltekoivat itsensä ja suojaavat minän toimintonsa niin, että viettely saattaa tapahtua. Furman esittelee myös kaksi muuta vanhemman vääränlaisen toiminnan muotoa, jotka asettavat lapsen viettelylle alttiiksi. Toinen on projektiivisen identifikaation sairaalloyinen muoto ja kolmas on ominainen vanhemmille, jotka ovat itse tulleet vietellyksi lapsena ja joiden tästä syystä tietämättään, useimmiten täysin piilotajuisesti täytyy luoda tilanteita, joissa heidän lapsensa voi tulla vietellyksi.

Edellä mainitut tutkijat ovat melko yksimielisiä äidin tärkeästä roolista seksuaalisessa hyväksikäytössä ja he näkevät äidin toiminnan ja persoonallisuuden tavalla tai toisella vaikuttavan tai olevan osasyynä siihen, että seksuaalinen hyväksikäyttö voi tapahtua. Näkemykset ovat mielenkiintoisia, mutta kuvaukset herättävät myös toistamiseen kysymyksiä, kenen havaintoja kirjatut kuvaukset ovat, terapiapotilaan vai terapeutin, millaiset ovat olleet lapsen elinolosuhteet inestien tapahtuessa, kuinka kauan on aikaa kulunut inestien paljastumisesta vai onko se jäänyt salaisuudeksi aikuisiälle saakka. Näihin kysymyksiin ei useinkaan löydy lainkaan vastauksia.

2.1.2. Äidin kuva lapsen mielessä

Christopher Bollas (1989) näkee äitiyden merkityksen inestien tapahtuessa toisin . Bollasin ajattelu on syvästi psykoanalyttista ja varsin vaikeasti aukeavaa, mutta se tarjoaa uuden näkökulman seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksesta lapsen sisäisten isä- ja äitiobjektien kehitykseen. Hänen mukaansa kliinisessä käytännössä on hyvin tavallista, että terapiassa oleva nainen puhuu hyvin paljon äitiinsä liittyvistä asioista, mutta hyvin vähän inestiin syyllistyneestä isästä. Toisin kuin useimmat edellä mainituista kirjoittajista

hän toteaa, että ei ole vielä törmännyt tilanteeseen, jossa äiti olisi ollut osallisena ja tavallaan työntänyt lapsen isän hyväksikäyttäväksi, mutta tuo myös esiin, että inesti on asia, jonka suhteen on tärkeä olla avoimin mielin ja valmis vastaanottamaan erilaisia ajatuksia. Hän kuvaa seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen mielen sisäistä prosessia ja pyrkii ymmärtämään äidin merkityksen korostumista seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen tai naisen kokemuksessa.

Bollasin mukaan, kun isä syyllistyy inestiin, hän tulee äidin paikalle lapsen maailmaan. Bollas näkee, että lapsen maailmassa äidin paikka on ruumiillisesti lähellä lasta. Äiti kantaa lasta ruumiissaan, imettää ja tyyntyttelee sylissään. Isän tehtävä on olla osittain etäämpänä ja valmiina rakentavasti vastaanottamaan ja auttamaan lasta itsenäistymään ja irrottautumaan äidistä.

Kun isä syyllistyy inestiin hän strukturoi uudelleen lapsen suhteen itseensä. Hän rikkoo lapsen mielen kartan, niin että äidin ja isän kuvat lapsen mielessä sekoittuvat. Kun isä astuu lapsen vuoteeseen ikäänkuin äidin ruumiin lisenssillä hän syöksee lapsen takaisin varhaiseen pre-oidipaaliseen äidin ja lapsen ruumiillisen läheisyyden suhteeseen. Mutta nyt se suhde ei olekaan äidin ja lapsen suhde vaan lapsen ja uudella lailla itsensä lapsen lähelle ja mielen sisäiseen maailmaan tuovan isän suhde. Se isä, joka inestisesti tulee lapsen lähelle ei enää ole isä vaan mamimies (mummyman), heikko mies, joka haluaa lapsen fyysistä läheisyyttä ja haluaa tarjota tälle peniksensä.

Inestissä isä siis astuu lapsen maailmaan ja mielen sisäiseen maailmaan sille paikalle, joka on ollut äidin ja lapsen yhteistä aluetta. Tässä tilanteessa lapsen mielen sisällä äiti näyttäytyy tiedostamattomasti isän rikollisena kumppanina hyväksikäytössä. Samalla lapsi tuntee itsensä hyvin hämmentyneeksi, kun hän sallii isän tulla lähelleen äidin ruumiin lisenssillä. Näin siis lapsi tietyssä mielessä tekee rikoksen äitiä kohtaan.

Kun lapsi sitten myöhemmin elää äidin kanssa isän kuva tuhottuna, hän luo mieleensä voimakkaan fallisen äidin kuvan kahdesta syystä. Ensinnäkin se on hänen yrityksensä jäsentää isän hämmentävää jälkikuvaa, jossa isä ja äiti lapsen sisäisinä objekteina ovat sotkeutuneet toisiinsa. Toiseksi lapsi yrittää löytää äidistään isän voimakkaita, fallisia ominaisuuksia löytääkseen sellaisen psyykkisen struktuurin, joka tekee hänelle mahdolliseksi eriytyä äidistä.

Bollasin ajattelu eroaa muiden psykoanalyttisten kirjoittajien ajattelusta siinä, että hän asettaa isän, hyväksikäyttäjän täyteen vastuuseen teostaan, ei spekuloi äidin konkreettisella osallisuudella vaan näkee osallisuuden syntyvän lapsen sisäisen kokemuksen kautta. Isä ja äiti ikäänkuin sekoittuvat lapsen mielessä ja näin lapsi pitää äitiä isän rikoskumppanina. Samalla lapsi kokee syyllisyyttä siitä, että hän on sallinut isän tulla hänen kokemusmaailmassaan äidin paikalle.

Gluckmanin (1987) tapa hahmottaa lapsen sisäistä maailmaa muistuttaa Bollasin ajattelutapaa ja täydentää sitä esittämällä erään version lapsen reaktioista seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Hän näkee, että seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen sisäisestä maailmasta tyypillisesti puuttuvat huoltapitävien vanhempien kuvat. Fantasiassa isän penis on otettu vastaan äidin kustannuksella. Tämän vuoksi äiti nähdään sitten riistettynä, hyökkäyksen kohteena ja vahingoitettuna. Lapsi voi saada voiton sisäisestä äidistään kääntämällä äidin alennetuksi, hylätyksi lapseksi. Tämän voiton ensisijainen tehtävä on välttää syyllisyyden ja depressiivisen kivun kokemista.

Shengold (1989) vertaa inestien tapahtumista antiikin tarustoon ja oiidipustarinaan. Hän näkee, että inestissä lapsi jää hirviömäisen sfinksin tuhoavien voimien vangiksi. Hoidon ja psykoanalyysin tavoitteena on auttaa lasta ja inestien uhria sfinksin arvoituksen

ratkaisemisessa, jolloin he kykenevät irrottautumaan mielensä sisällä tuhoavasta incestisestä vanhemmasta ja varhaisesta symbioottisesta suhteesta äitiinsä.

2.2. Feministisiä näkemyksiä - äidin puolustus

Vaikka Bollasin ajatukset olivat jo tuoneet erilaista näkökulmaa äidin rooliin incestissä, varsinaisesti aivan erilaisen, feministisen ajattelutavan ääreen minut johdatti Catherine Humphreys (1994), joka selvästi ilmoitti haluavansa vaikuttaa äitien syyttämistä vastaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kysymyksissä. Hän toteaa, että vastuun kieltäminen ja hyväksikäytön syyn vierittäminen muille, ensisijaisesti perheen äidille ja lapselle on keskeistä hyväksikäyttäjälle, mutta myöskin seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva kirjallisuus sisältää monia esimerkkejä siitä, kuinka vastuu hyväksikäytöstä siirretään muille kuin hyväksikäyttäjälle. Hän näkee, että incestin tapahtuessa äidit voivat tulla työntekijöiden keskuudessa tuomituiksi ankaramminkin kuin isät, jotka ovat syyllistyneet rikolliseen ja väkivaltaiseen toimintaan. Omassa kirjoituksessaan hän tuo esiin perheen isän aktiivista roolia tämän rakentaessa etäisyyttä ja esteitä äidin ja tyttären välille.

Myöhemmin tulin tutuksi myös sen ajatuksen kanssa, että on osittain naisliikkeen ansiota, että seksuaalinen hyväksikäyttö tuli suuren yleisön ietoisuuteen (mm. Hacking 1997), mikä seikka suomalaisessa julkisessa keskustelussa tai kliinisessä käytännössä ei juurikaan ole ollut esillä.

Judith Lewis Herman (1992), joka on laajasti perehtynyt psyykkisen trauman tutkimiseen ja hoitamiseen, näkee, että psyykkisen trauman tutkimus on mahdollista vain sellaisessa sosiaalisessa kontekstissa, joka uskoo uhria ja suojelee uhria ja jossa uhri ja todistaja voivat muodostaa yhteisen liiton. Yksilölle tämä sosiaalinen konteksti

muodostuu ystävien, sukulaisten ja perheen yhteydessä. Suuremmalle yhteisölle tämä konteksti Hermanin mukaan muodostuu niiden poliittisten liikkeiden avulla, jotka antavat äänen valtaa vailla oleville. Poliittisten liikkeiden tuki on tärkeää, koska niin yksilö kuin yhteisötkin reagoivat helposti hirvittäviin tekoihin ja psykologiseen traumaan karkottamalla ne tietoisuudestaan, olemalla uskomatta trauman uhria tai jättämällä hänet näkymättömäksi. Viimeisin trauma, joka on tullut yleiseen tietoisuuteen on seksuaalinen ja perheväkivalta. Näiden esille tuleminen on Hermanin mukaan ollut mahdollista Länsi-Euroopan ja Pohjois-Amerikan naisliikkeiden tukemana.

2.2.1. Äitiys ja seksuaalinen hyväksikäyttö patriarkalisessa yhteiskunnassa

Feministiset tutkijat (mm. Gavey, Florence, Pezaro & Tan, 1990; Herman, 1981 ja 1992; Jacobs, 1994; Schonberg, 1992; Sen & Daniluk, 1995) näkevät, että lasten seksuaalista hyväksikäyttöä on tutkittava ja analysoitava siinä kulttuurisessa ja sosiaalisessa kontekstissa, missä se tapahtuu. Useimmat hyväksikäyttäjät ovat miehiä ja hyväksikäytetyt ovat naisia. Feministit näkevät että seksuaalinen hyväksikäyttö ei niinkään ole huonosti toimivan perheen ongelma vaan pikemminkin rakenteellinen ongelma yhteiskunnassa, missä miehelle annetaan enemmän valtaa kuin naiselle.

Feministikirjoittajat selittävät rakenteellisen näkökulman kautta myös äitien todellisen itsekunnioituksen ja arvostuksen saavuttamisen vaikeutta. ” Äitinä oleminen yhteiskunnassamme johtaa helposti alhaiseen itsekunnioitukseen ilman erityistä traumaakin” (Schonberg, 1992,54). Kotiäitiyttä ja äidin kotona tekemää työtä ei arvosteta. Feministinen kirjallisuus tuo selvästi esille, että äitien ja heidän asemansa vahvistaminen on tärkeää paitsi heidän itsensä myös heidän lastensa kannalta.

Schonbergin (1992) mielestä olisi hyödyllistä käyttää inestien uhrien äitien kohdalla käsitettä sekundaarinen uhriksi joutuminen. Hänen ajattelussaan tytär on inestien ensisijainen uhri ja hyväksikäyttäjä on teostaan vastuussa. Äidin mahdollisuus ajatella itsensä hyväksikäytön toissijaiseksi uhriksi, pikemminkin kuin seksuaalisen hyväksikäytön syyksi, lievittää hänen häpeäänsä tapahtuneesta. Jos äiti on ollut seksuaalisen hyväksikäytön liittolainen, hän on vastuussa omasta epäasianmukaisesta käytöksestään, mutta silti toissijainen uhri. Hän vertaa äitien asemaa vankien asemaan natsien vankileirillä. Joistakin vangeista tuli siellä toisten vartijoita, mutta se ei poistanut sitä tosiasiaa, että he olivat natsien uhreja. Schonberg näkee, että itsensä toissijaiseksi uhriksi mieltäminen johtaa anteeksiantoon ja elämän uudelleen rakentamiseen.

2.2.2. Äidin ja tyttären välisen suhteen ongelmat seksuaalisen hyväksikäytön tapahduttua

Jacobs (1994) toteaa, että patriarkalisessa perheessä vastuu lapsista ja heidän huolenpidostaan on pääasiassa äidillä. Lapsi näkee äidin perheessä enemmän valtaa pitävänä, koska hänellä on vastuu perheen emotionaalisten tarpeiden tyydyttämisestä ja huolenpidosta. Lapsen havaitsema valta-asetelma ei kuitenkaan vastaa tilanteen sosiaalista realiteettia. Jacobs'n mukaan inestiin syyllistyessään isä vie pohjan lapsen oikeudelta omaan persoonaansa. Sellainen väkivallan teko on ristiriidassa äidin suojaavuuden kanssa. Siksi inestien uhri kokee naisten voimattomuuden hyvin persoonallisella ja tuskallisella tavalla, ensin oman uhriksi joutumisensa kautta ja sitten huomattessaan äitinsä avuttomuuden. Raivo, joka inestien jälkeen dominoi hänen

suhdettaan äitiinsä on vihaa petoksesta ja vihaa harhakuvasta, kun illuusio äidin omnipotenssista on tuhottu todellisen paternaalisen kontrollin ja dominanssin edessä.

Äitiä kohtaan tunnettu viha ja äidin ja tyttären välisen suhteen katkeaminen on saanut paljon huomiota feministisessä kirjallisuudessa, mutta äidin ja tyttären väliseen suhteeseen inestin tapahtuessa mahtuu muutakin. Sen ja Daniluk (1995) tutkivat laaja-alaista haastattelua käyttäen viisi aikuista naista, jotka olivat lapsuudessaan joutuneet isänsä seksuaalisesti hyväksikäyttämiksi. He löysivät viisi äiti-lapsi-suhdetta kuvaavaa teemaa: 1) tyttären kyvyttömyys luottaa äitiin 2) kääntynyt huolenpitosuhde 3) usko, että äiti on suostunut hyväksikäyttöön 4) vaikeus differentioida itseä äidistä 5) heikentynyt (impaired) samaistuminen äitiin.

Kun asetan psykoanalyttisen ja feministisen kirjallisuuden kuvat äidistä rinnakkain, totean ne varsin erilaisiksi. Psykoanalyttinen kirjallisuus tuo selkeästi esiin äitien puutteet ja Bollasin ajatusten kautta toisaalta auttaa ymmärtämään äidin keskeisyyttä inestin yhteydessä. Psykoanalyttiset kirjoittajat eivät kuitenkaan yleensä esitä minkäänlaisia ehdotuksia siitä, kuinka hoitaa ja tukea inestin kohteeksi joutuneiden lasten äitejä. Feministinen kirjallisuus puolestaan on kehittynyt tuomaan esiin aikaisempaan ajatteluun nähden erilaista näkökulmaa seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja äitiyteen siinä yhteydessä. Se haluaa selkeästi vahvistaa äitien ja naisten asemaa yhteiskunnassa ja näkee, että sitä kautta pitkällä aikavälillä voidaan saada seksuaalinen hyväksikäyttö riittävän ajoissa paljastettua ja lopulta mahdollisimman pitkälle ennaltaehkäistyä. Psykoanalyttinen kirjallisuus on keskimäärin vanhempaa ja perustuu enimmäkseen tapauselostuksiin kun taas feministinen kirjallisuus on uudempaa ja pohjautuu useammin empiirisiin tutkimuksiin.

Vertaillessani mielessäni psykoanalyysin ja feminismin näkemyksiä äitiydestä ja inestistä huomasin kulkeneeni monien merien yli ja seikkailleeni kirjallisuuden kautta kaukana maailmalla, suurimmaksi osaksi Pohjois-Amerikassa, mutta myös Euroopassa ja jopa Australiassa. Minut valtasi koti-ikävä, uteliaisuus ja kiinnostus palata tutkimaan, mitä suomalaiset tutkijat ja kirjoittajat ovat sanoneet äideistä ja inestistä. Mielessäni pohdin myös omia tyttäriäni, vanhin heistä oli juuri tulossa kotiin omilta seikkailuiltaan hänkin eri mantereelta, Etelä-Amerikasta. Nuorimmainen seikkaili maailmalla äidin ja ison siskon reiteillä kirjoittamalla tarinan noita Suokujeen matkasta. Suokujeen matka päättyy sitten sinne, minne perheen isä lähiaikoina matkustaa.

En ollut matkalla luudalla kuten noita Suokuje enkä lentokoneella kuten tyttäreni, vaan tein matkaa kirjallisuuden avulla. Matkalla vierelleni ilmestyi toinenkin seikkailija, joka oli matkannut suunnilleen samoissa maisemissa, mistä itsekin olin tulossa. Hän oli Djenane Nakhle Tamraz. Hänen kirjoituksensa äideistä ja inestistä saivat minut ihastumaan, koska ne samanaikaisesti selkiyttivät ajatuksiani ja jo pohtimiani kysymyksiä ja toivat niihin aivan uusia ulottuvuuksia. Niinpä päätin ottaa Tamrazin ajatukset tuekseni ja keskustelukumppanikseni matkalleni.

2.3. Mielenpitoita vai tutkittua tietoa?

Nakhle Tamraz (1996) on käynyt läpi kirjallisuutta ja tutkimuksia, jotka käsittelevät seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ei-hyväksikäyttäviä äitejä. Hän jakaa kirjallisuuden kahteen osaan 1) mielenpitoeseen perustuva (opinion-based) kirjallisuus, missä ei-hyväksikäyttävä äiti ei ole tiedonkeruun fokuksessa, mutta jota kuitenkin kuvailtaan löydösten tulkinnassa ja 2) tieteelliseen tutkimukseen perustuva (research-

based) kirjallisuus, jossa äiti on tutkimuksen pääkohde. Pohtiessani aiemmin lukemaani, joudun toteamaan, että suurin osa lukemastani psykoanalyttisesta kirjallisuudesta ja osa muustakin löytämästäni tiedosta kuuluu Tamrazin mielipiteeseen perustuvaan luokkaan. Hän toteaaakin, että mielipiteeseen perustuvaa kirjallisuutta on runsaasti ja se kiinnittää huomiota useimmiten seitsemään äitinä olemiseen liittyvään seikkaan, jotka hän ottaa myös omassa katsauksessaan tarkastelun kohteeksi: fyysiset ongelmat, psykologiset ongelmat, rooli aviosuhteessa, äidin rooli, äidin omat kokemukset seksuaalisesta hyväksikäytöstä, väkivallan kohteeksi joutuminen ja reaktiot inestien paljastumiseen. Tutkimukseen perustuva kirjallisuus on hänen mukaansa niukkaa. Hän on löytänyt katsaukseensa 32 tutkimusta, joita hän käsittelee yhdenmukaisuuden vuoksi yllä kuvatun luokituksen mukaisesti.

Tamraz toteaa, että tieto seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ei-hyväksikäyttävistä äideistä on pääosin mielipidepohjaista ja että kirjallisuus ei ota huomioon sitä, mistä tieto on peräisin, mikä havainto on täsmälleen sama, minkä itsekin olin tehnyt. Nakhle Tamrazin mukaan mielipiteitä pidetään yhtä pätevinä kuin tutkimustuloksia ja niitä käsitellään sen mukaisesti. Kuitenkin sekä tutkijoiden että klinikoiden kannalta on oikeutettua että ero näiden kahden välillä tehdään. Mielipiteet eivät voi korvata tutkimusta, vaan niiden tulisi ohjata tutkimusta ja tutkimuksen puolestaan tulisi johtaa teoriaan ja kliinisten käytäntöjen kehittymiseen. Mielipidepohjaisen tiedon hallitsevaa asemaa ei-hyväksikäyttäviin äiteihin liittyen voidaan Tamrazin mukaan ymmärtää sen kautta, että seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä tutkimuskenttä on vielä nuorta (20 katsauksen sisältämistä 32:sta tutkimuksesta on tehty 1990 tai sen jälkeen eikä yhtäkään ennen vuotta 1980), ja erityisesti äitiyteen liittyvää tutkimusta on tehty hyvin vähän. Toinen tapa ymmärtää asiaa on kulttuuriin liittyvä ja sitä voidaan ymmärtää sen kautta,

miten feministit määrittelevät naiseutta ja äitiyttä erityisesti patriarkalisessa yhteiskunnassa. Patriarkaalinen yhteiskunta asettaa äidin hyvin haavoittuvaan asemaan. Huolimatta jatkuvasta halustaan hoitaa asioita, ei-hyväksikäyttävää äitiä pidetään syyllisenä perustavaan kulttuuriseen rikkomukseen, epäonnistumiseen aviopuolisona ja äitinä. Nämä rikkomukset näyttävät anteeksiantamattomilta. Tällainen ajattelu sinällään voi selittää sitä, että halutaan nojautua mielipiteisiin eikä tutkimukseen. Äidin tekemäksi käsitetyt rikkomukset voivat myös osaltaan selittää epäjohtonmukaisuuksia ja ristiriitoja kahden käsitellyn kirjallisuusluokan äitikuvan välillä.

Mielipiteelle perustuvassa ja tutkimukselle perustuvassa kirjallisuudessa on yhdensuuntaisia, mutta myös erisuuntaisia tuloksia. Samansuuntaisesti mielipiteiden kanssa tutkimukset toteavat, että seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ei-hyväksikäyttävillä äideillä on taipumusta sitoutua roolien kääntymiseen tyttärensä kanssa, heillä on itsellään seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia ja he ovat joutuneet väkivallan kohteeksi. Toisin kuin mielipiteeseen perustuva kirjallisuus tutkimukset toteavat, että näillä äideillä ei välttämättä ole psykologisia ongelmia, he eivät yleensä ole selvillä lapsensa hyväksikäytöstä ja heidän tapansa suojella lapsiaan on vaihteleva. Kirjoittaja toteaa, että mielipiteeseen perustuva kirjallisuus kuvaa nämä äidit ongelmallisiksi ihmisiksi (troublesome population), joita hyvin harvoin kuvataan positiivisin termein. Tieteellinen tutkimus kuvaa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ei-hyväksikäyttävät äidit heterogeeniseksi ryhmäksi, ja heitä kuvataan objektiivisesti. Kumpikaan kirjallisuuden laji ei kuitenkaan ole kyennyt luomaan integroitua kuvaa näistä äideistä. Mikään luetelluista seitsemästä piirteestä ei riitä kuvaamaan äitiä, mutta yhdessä niiden kautta voidaan ehkä saada lisäymmärrystä. Nakhle Tamraz (1996) ehdottaa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ei-hyväksikäyttävien äitien ymmärtämistä posttraumaattisen

stressihäiriön (PTSD) kautta. Näin ymmärrettynä äiti alkaa tulla näkyviin rasitettuna, ylikuormitettuna ja mahdollisesti traumatisoituna naisena. Traumatisoituna äiti ei pysty puolustamaan ja suojelemaan lastaan. Tamraz päätyy pohdiskeluissaan samaan mihin Schonberg (1992), ajattelemaan äidin toiseksi uhriksi tyttärensä ohella.

Mietittyäni aikani lukemaani psykoanalyttista ja feminististä kirjallisuutta ja huomattuani Tamrazin jaottelun hedelmälliseksi oman ajatteluni kannalta, halusin asettaa kaiken tämän rinnalle ja suhteeseen siihen suomalaisen äitiyteen ja inestiin liittyvän tutkimuksen ja kirjallisuuden.

2.4. Suomalainen tutkimus

2.4.1. Onko suomalainen keskustelu seksuaalisesta hyväksikäytöstä

unohtanut äidin?

Suomalainen keskustelu inestistä on lähtenyt liikkeelle hitaasti ja huomattavasti myöhemmin kuin muualla Länsi-Euroopassa tai USA:ssa. Antikainen (1994) ja Peltoniemi (1988) toteavat, että vielä 1970-luvulla oltiin sitä mieltä, että inestiongelmia ei koske suomalaista yhteiskuntaa.

Myöhemmin keskustelu on vilkastunut ja kiinnostuksen kohteena ovat olleet seksuaalisen hyväksikäytön ilmenemismuodot ja ominaispiirteet ja etenkin viime vuosina seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen ja siihen liittyvät hoidolliset ja juridiset näkökohdat. Tieteellistä tutkimusta seksuaalisen hyväksikäyttöön ja inestiin liittyvistä kysymyksistä on tehty toistaiseksi vasta hyvin vähän.

Suomalaisessa julkisessa keskustelussa ei äidistä ja äitiydestä seksuaalisen hyväksikäytön yhteydessä ole juuri puhuttu. Yhtään tieteellistä tutkimusta, jonka pääkohteena olisi äiti perheessä, jossa insesti on tapahtunut ei Suomessa ole tehty. Tähän mennessä suomalaisessa tutkimuksessa esitetyt näkemykset ovat Tamrazin (1996) luokittelun mukaan mielipidepohjaisia.

Peltoniemen (1988) tutkimilla seksuaalisesti hyväksikäytetyillä lapsilla oli yleensä äidin roolista enemmän kielteistä kuin myönteistä kerrottavaa. Useilla lapsilla oli näkemys, että äiti tiesi tapahtuneesta, mutta ei kyennyt puuttumaan tai halusi varjella perheen yhtenäisyyttä. Hän saattoi myös asettua hyväksikäyttäjän puolelle. Peltoniemi toteaa, että useimmiten äiti kuitenkin auttoi ja tuki lasta.

Antikainen (1994) erittelee aikaisempaan tutkimukseen nojaten äidin roolia seksuaalisessa hyväksikäytössä ja toteaa, että seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten äitien persoonallisuuden ominaisuuksia kuvailevat tutkimustulokset ovat moni-ilmeisiä ja osin keskenään ristiriitaisiakin. Kahdesta äidin rooliin ja seksuaalisen hyväksikäytön riskin kasvuun liittyvästä seikasta sen sijaan tutkijat ovat jokseenkin yksimielisiä. Äidin poissaolo- niin fyysinen kuin psyykinenkin - sekä äidin alisteinen asema perheen valtahierarkiassa lisäävät seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuutta.

Taskinen (1994) toteaa seksuaalisen hyväksikäytön kokeneiden lasten äitejä tutkitun varsin paljon, mutta ei kirjoituksessaan viittaa tarkoittamiinsa tutkimuksiin, joten mielessäni herää kysymys, minkälaisia tutkimuksia hän tarkoittaa, mielipidepohjaisia vai empiirisiä tutkimuksia. Hänen näkemyksensä tutkimusten määrästä on myös erilainen kuin mm. Sen ja Danilukin (1995) ja Tamrazin (1996), jotka arvioivat seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten äitejä tutkitun varsin vähän. Joka tapauksessa Taskinen toteaa äidit usein ongelmallisiksi sekä suhteessa avioliittoonsa että omaan taustaansa. Hän

kuvaa tyttären ja äidin suhteen huonoksi ja etäiseksi jo ennen seksuaalisen hyväksikäytön alkua ja toteaa, että äitien tietoisuus hyväksikäytöstä vaihtelee. Hänen mukaansa näyttää siltä, että suurin osa ei ole ollut tietoisia hyväksikäytöstä.

Vaikka työkokemukseni kautta ja seuraamastani julkisesta keskustelusta jo ennakolta tiesin, että äitiys ei inestin yhteydessä juuri ole ollut esillä hämmästyin kuitenkin sitä, että tutkimus ja keskustelu aiheesta on ollut kerrassaan olematonta. Hyväksikäytetyt lapset (Peltoniemi, 1988) kokivat äidin negatiivisena, työntekijöiden viha Kantolan (1991) tutkimuksen mukaan kohdistui voimakkaimmin perheen ”vaikenevaan osapuoleen” eli äitiin ja käytännön tilanteista tiesin, että aikuisten lapsena hyväksikäytettyjen naisten viha äitiä kohtaan oli suuri. Kuitenkin äiti on myös varsin usein se, jolle lapsi ensimmäisenä kertoo hyväksikäytöstä ja äiti on varsin usein se, joka vastaa lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja suojelusta seksuaalisen hyväksikäytön paljastuttua. Kuinka on siis ymmärrettävissä se, että äidin ymmärtämiseen tai äidin tukemiseen liittyvät kysymykset ovat saaneet niin vähän huomiota? Onko äitiyteen kajoaminen tutkimusmielessä inestitilanteessa vielä suurempi tabu kuin inestin olemassaolo? Näissä mietteissäni kuljin pitkin järvenrantatietä ja aloin taas tuntea itseni tässä yhteiskunnallisessa todellisuudessa eläneenä kolmen tyttären äitinä, tutkijana ja terapeuttina jääviksi, subjektiiviseksi ja ennen kaikkea avuttomaksi. Kuinka äitiyden ja seksuaalisen hyväksikäytön kysymyksiä voitaisiin lähestyä rakentavasti?

Äitiyden ja inestin rinnastamisen kysymykset jäivät elämään ja odottamaan vastauksia, eikä suomalainen tutkimus tuntunut juurikaan antavan lisää jo aiemmin lukemaani. Halusin kuitenkin tavalla tai toisella ankkuroittaa tutkimustani suomalaiseen todellisuuteen ja suomalaiseen äitiyteen ja siihen liittyviin näkemyksiin. Niinpä kurkotin kohti uutta suomalaista äititutkimusta.

2.4.2. Suomalainen äititutkimus

Suomalainen äititutkimus tuntuu puhjenneen uuteen kukoistukseen muutaman viime vuoden aikana, mikä tuntuu lohdulliselta ja herättää toiveita kiinnostuksen lisääntymisestä myös niihin äiteihin, joilla syystä tai toisesta on ongelmia itsensä ja/tai äitiytensä suhteen, kuten seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten äideillä välttämättä lienee.

Suomalaisista äititutkijoista valitsin pohdintakumppaneikseni Ritva Nätkinin (1997) ja Eeva Jokisen (1996), jotka pohtivat äitiyttä väitöskirjoissaan, Elina Mäenpää-Reenkolan (1997), joka tuo esiin psykoanalyttista näkemystään äitiydestä ja äidin ja lapsen suhteesta kirjassaan ja Johanna Kuivakankaan (1998), joka pohtii pro gradu-työssään elävästi äitiyden tunteja ja lapsen näkökulmaa äitiyteen. Jokainen näistä kirjoittajista lähestyy aihetta omasta näkökulmastaan pyrkien ymmärtämään äitiyttä ja äidin ja lapsen suhdetta toisaalta psykologisena ilmiönä toisaalta osana suomalaisen yhteiskunnan todellisuutta.

Ritva Nätkin (1997) tarkastelee äitiyttä vuosisadan alusta 1960-luvulle saakka, mutta ulottaa pohdintojaan myös tähän päivään saakka. Hän keskittyy äitiyspolitiikkaan sekä äitejä ja lapsia kuvaavaan maternalismiin. Hän määrittelee maternalismin puheeksi ja toiminnaksi eli diskurssiksi, joka ei edellytä ruumiillista äitiyttä. Toisaalta maternalismi on Nätkinille ajattelutapa, jonka mukaan naiskysymys on lähes sama kuin äiti-lapsikysymys. Maternalistista keskustelua ovat Suomessa käyneet ja edelleen käyvät niin poliittiset päättäjät, hyvinvointivaltion asiantuntijat, naisliike kuin naiset itsekkin. Äitiys on Nätkinin mukaan Suomessa aina ollut yhteiskunnallista äitiyttä. Hänen mukaansa naiset on suomalaisessa yhteiskunnassa nähty sääntelyn ja kontrollin kohteina ja toisaalta taas

vahvoina, toimivina ja aktiivisesti kamppailevina. Naisten oma ääni on ollut keskustelussa vahvasti mukana.

Eeva Jokinen (1996) kuvaa äitiyttä enemmän äitiyden tuntuina, joista pienten lasten äitien väsyminen on etusijalla. Hän ottaa kantaa psykoanalyysin ja objektisuhdeteorioiden kyllin-hyvä-äiti-määrittelyihin ja päätyy itse luomaan uuden, sallivan ja armollisen äitiyden konstruktion, ”äidit ovat niin hyviä kuin he kulloisellakin hetkellä ja tilanteessa voivat olla” (Jokinen, 1996,66). Jokinen puhuu myös heikon subjektiuden äidistä, jolloin hän edelleen haluaa sallia äidin olevan heikkonakin hyvä äiti lapsilleen. Hän haluaa puhua heikosta subjektiudesta horjuttaakseen kulttuurissamme elävän vahvan naisen ja äidin kuvan perustuksia.

Jokinen puhuu myös äitimisen halusta, halusta tulla äidiksi ja synnyttää lapsia. Hän näkee, että jos lapsi tulee kyllin hyvin äiditetyksi, hänessä herää halu luoda oma mielikuvituslapsi ja myöhemmin kyky haluta omia lapsia. Äitinä oleminen koetaan suhteessa omaan äitiin. Jokinen hahmottaa tutkimissaan äitien kirjoituksissa äitimisen haluun ja äitiyden sukupolvittaiseen uusintamiseen liittyen korjaavan äitiyden tarinan. ”Äidit kirjoittaessaan samastuvat omaan äitiinsä, eivätkä he tuomitse äitinsä käytöstä, mutta haluavat silti tehdä toisin” (Jokinen, 1996,190). Milloin äiti ei Jokisen mukaan ole jaksanut olla hyvä, hän voi myöhemmin pidellä lastaan monin tavoin. Jos hän ei jaksanut myöhemminkään, lapsi kyllä etsii pitelijän jostain muualta, esimerkiksi joukkuepeleistä, päiväkirjasta, kuorolaulusta.

Elina Mäenpää-Reenkolan (1997) kirjan lukeminen melko pian Nätkinin (1997) ja Jokisen (1996) tekstien jälkeen oli hämmentävä ja hedelmällisellä tavalla ristiriitainen kokemus. Kun Nätkinin tekstiä lukiessa tuli välillä tunne, että äiti tuli moneen kertaan läpikotaisin tutkituksi ja suorastaan nurinpäin käännettyksi milloin väestöpoliittisten

intressien, milloin kunkin aikakauden synnytys ja imetysasiantuntijoiden toimesta, aloittaa Mäenpää-Reenkola kirjansa kysymällä hienotunteisesti, onko mahdollista ja lupa yrittää pukea sanoiksi naisen sisimmän ja hedelmällisyyden tarkoin varjeltua salaisuutta, onko lupa puhua naisen ruumiista ja sisimmästä mielihyvän lähteenä ja äitiydestä haluttavana elämänvaiheena.

Hän toki antaa itselleen luvan puhumiseen ja kuvaa äitiyttä ja äidin työtä, jonka useaan otteeseen toteaa vaativaksi erityisesti silloin kun lapsi on hyvin pieni ja vaatii äidin ympärivuorokautisen huomion ja hoivan. Mäenpää-Reenkola puhuu myös äidin ja tyttären suhteesta sekä itsenäistymisen ja irrottautumisen kompleksisuudesta, kun tyttären yhtäaikaisesti on säilytettävä samaistuminen äitiin ja luotava omaa erillistä minuuttiaan. Mäenpää-Reenkolan tapa kuvata äidin erilaisia tunteita poikkeaa Jokisen (1996) kuvauksesta. Kun Jokinen kuvaa äitiyttä sotkuisena, hämäränä, ristiriitaisena tilana, Mäenpää-Reenkola nimeää tunteet voimakkaasti ja suoraan. Hän näkee naisessa suhteessa tyttärensä ja äitiinsä nautintoa, iloa ja onnea, mutta myös vihaa, kateutta, kostonhimoa ja jopa kuolemantoivetta, joiden tunteiden ilmiasu hänen mukaansa on naisella erilainen kuin miehellä.

Mäenpää-Reenkola (1997) ei arastele nähdä äitiyden sekä positiivisia että negatiivisia merkityksiä. Hänen mukaansa äitiys voi naiselle olla ilo ja täyttymys, mutta äitiys voi olla naiselle myös vankila, jota miesten sorto ja alistaminen, yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus ja epätasa-arvo aitaavat. Hän toteaa, että äitiä ihannoidaan ja toisaalta äidin merkitystä mitätöidään, tai äitejä pidetään syypäinä kaikkiin ongelmiimme. Hänen mukansa äidin vallan ja merkityksen eri puolia ei yleensä tarkastella avoimesti. Mäenpää-Reenkola näkee äidit elintärkeinä lapsilleen, mutta on myös huolissaan äitien

vallasta lapsiinsa ja toteaa, että pienillä lapsilla ei ole voimaa eikä oikeuksia puhua puolestaan, silloin kun äiti kohtelee lapsiaan huonolla tavalla.

Ikäänkuin vastauksena Mäenpää-Reenkolan huoleen on Suomessa virinnyt uudenlainen lapsitutkimus, jonka tavoitteena on lapsilähtöisen tiedon tuottaminen. Uudenlainen lapsitutkimus pyrkii pois lapsen äänen unohtamisesta, lapsen käsittelystä toisina aikuisista käsin määriteltyinä. Tämän tutkimussuunnan mukaisesti Johanna Kuivakangas (1998) haluaa antaa tutkimuksessaan puheenvuoron lapsille ja kuunnella lasten kirjoittamien eläytymistarinoiden kautta, miten lapset kuvaavat äitiyttä ja kodin ilmapiiriä. Hän on antanut kahdeksankymmenen yhdeksästä yhteentoista vuotiaan lapsen kirjoittaa eläytymistarinoita neljäsluokkalaisesta Pörristä ja hänen elämästään. Lasten kuvaamana äiti on hänen tutkimuksessaan ensisijaisesti lasta varten, kuuntelemassa ja ymmärtämässä. Äidit kuvataan lasten tarinoissa ihmisiksi, jotka ovat saatavilla, kun taas isät näyttäytyvät lapsille ihmisinä, jotka ovat menossa tai tulossa. Lasten kodeissa kuullaan lapsia ja keskustellaan, mutta osassa tarinoita käytetään puhetapaa, jossa aikuinen sanelee, eikä lapsen ääni pääse kuuluviin. Koti voi olla myös paikka, jossa lapset kokevat itsensä sivullisiksi tai kertovat kaunisteltuja tarinoita. Kuivakankaan mukaan lasten oma asema perheen arjessa rakentuu neuvokkuuden varaan. Lasten ymmärrys omia vanhempia kohtaan näyttää lähes loputtomalle ja lapset jatkavat usein siitä, missä vanhemman voimat ehtyvät.

Suomalaisten ”äiti-kirjoittajien” tekstejä luetuani koin saaneeni monipuolisen ja elävän kuvan äidistä, joka on elänyt ja elää suomalaisessa yhteiskunnassa, pyrkii toteuttamaan itseään, elämään suhteessa mieheensä ja kasvattamaan lapsiaan. Kirjoittajien kuvaama äiti kokee vaikeita ja tuskallisia tunteita, joutuu erilaisten toimenpiteiden ja syytösten kohteeksi, mutta löytää myös iloa ja harmoniaa. Kirjoittajien

teksteistä syntyy vaikutelma, että he tarkastelevat äitiyttä jollain tavalla lähempää kuin aiemmin lukemani psykoanalyttiset ja feministiset kirjoittajat. Maantieteellisen ja kulttuurisen läheisyyden lisäksi vaikutelma tuntuu syntyvän siitä, että kirjoittajat kukin omalla tavallaan eläytyvät äitiyteen ja tarkastelevat äitiyttä ikäänkuin tavallisen perheen äidin toimintana. Insesti tai muut traumaattiset tapahtumat eivät tule kirjoituksen kohteiksi. Etenkin Nätkinin ja Jokisen kirjoissa historiallinen ulottuvuus antaa lisää syvyyttä ja ymmärtämisen mahdollisuutta suomalaisille äideille.

Huomaan, että on mahdollista ajatella, että ne äidit, joiden perheissä insesti tällä hetkellä tapahtuu, ovat meitä tyttäriä, jotka 1950- ja 60-luvun imetys- ja lastenkasvatusajatusten mukaan saimme rauhassa itkeä omassa sängyssämme, koska äitimme olivat niitä kuuliaisista ja tunnollisista naisista, jotka halusivat olla hyviä äitejä ja noudattaa silloisten vauvojen hoidon asiantuntijoiden neuvoja. Asiantuntijat kehottivat äitejä tuolloin säännölliseen, joka neljäs tunti tapahtuvaan imetykseen. Tai he ovat niitä nykypäivän naisia, jotka haluavat kuunnella lastensa tarpeita, kehittää itseään työssä ja olla välillä heikkoja, mutta silti äitejä, kuten Jokinen ehdottaa. Kirjoja lukiessa alan myös miettiä, mitä kirjoittaa päiväkirjaansa äidistään kahdenkymmenen vuoden kuluttua se tytär, joka tänään on inestien uhri.

Voisinko sitten yrittää tavoittaa inestiä ja äitiyttä tieteellisen tutkimuksen keinoin?
Päätin yrittää.

3. KYSYMYKSET KITEYTYVÄT

Tutkimuksessani pyrin ymmärtämään äitiyden merkityksiä inestinin tapahtuessa ja sen paljastuessa. Haluan tuoda esiin äitiyden kysymyksiä, jotta äitejä ja heidän lapsiaan, mutta myös inestiin syyllistyneitä isiä voitaisiin aikaisempaa monipuolisemmin tukea ja auttaa käytännön kliinisessä työssä. Koska tutkimuksessani puhun vain yhdestä perheestä, toivon, että pohdintani voivat olla avuksi myös tälle perheelle heidän toipuessaan inestinin traumasta.

Pyrin vastaamaan kysymykseen, miten aikaisemman tutkimuksen kuva äitiydestä toteutuu tähän tutkimukseen valitussa perheessä ja mitä mahdollisia uusia merkityksiä aineisto tuottaa. Tarkastelun kohteena on sekä ulkoisesti toteutuva äitiys, että lapsen mielen sisäiset kuvat äidistä ja äitiydestä.

Lukemani kirjallisuuden perusteella minulle on muodostunut hyvin ristiriitainen kuva seksuaalisesti hyväksikäytetystä lapsesta, hänen suhteestaan äitiinsä ja hänen sisäisestä äiti-kuvastaan. Kirjallisuuden antaman kuvan mukaan äiti on huonosti ja ailahtelevaisesti pitänyt huolta lapsesta tämän varhaiskehityksen aikana ja sitten myöhemmin uhrannut hänet enemmän tai vähemmän tietoisesti isän seksuaalikumppaniksi itsensä tilalle. Samanaikaisesti lapsi huolehtii äidistään, on tavalla tai toisella liian voimakkaasti ja ristiriitaisesti sidoksissa äitiinsä ja toisaalta äiti on hänelle ainut mahdollisuus sisäisesti irtautua ja löytää riittävän vahvaa pohjaa sisäiselle erillisyyden ja itsenäisyyden kokemukselle. Tapahtuneen inestinin vuoksi hän kuitenkin vihaa äitiään, joka ei ole häntä pystynyt suojelemaan. Lapsen kannalta kysymykset siis rakentuvat seuraavaan tapaan.

Onko tutkittavan seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen saama hoiva ja huolenpito varhaisessa suhteessa äitiin ollut puutteellista? Onko äiti lapselle tärkeä ja täyttääkö äidin kuva lapsen mielen voimakkaana ja hallitsevana? Pitääkö lapsi huolta äidistään vai äiti lapsestaan? Vihaako lapsi äitiään inestinvuoksi? Katkeaako lapsen ja äidin suhde inestinvuoksen seurauksena? Voiko lapsi elää myös normaalia kehitysvaihettaan inestinvuosten huolimatta? Kertooko lapsi korjaavaa äitiyden tarinaa ja kuuluuko hänen äänessään aidosti lapsen näkökulma?

Kun tarkastelu kohdistetaan suoraan äitiin ilman, että häntä katsotaan pelkästään lapsen kautta kuva muuttuu jonkin verran. Tuolloin äiti edelleen näyttää ongelmalliselta, huonosti huolta pitävältä, etäiseltä, passiiviselta ja kypsymättömältä ja mahdollisesti osalliselta inestinvuosten. Jos feministisen kirjallisuuden tapaan otetaan huomioon se ympäristö ja kulttuuri, jossa hän elää, kuva muuttuu niin että äiti alkaa näyttää itsekin uhrilta, joka sukupuolensa vuoksi vähemmän valtaa omaavana ja vähemmän arvostettuna on kasvanut avuttomaksi ja toisista riippuvaiseksi. Omien traumaattisten kokemustensa vuoksi hän ei välttämättä kykene suojelemaan itseään eikä siten myöskään lapsiaan. Toisaalta, kun äitejä sitten on enemmän tutkittu, he ovat alkaneet näyttää keskenään hyvinkin erilaisilta ja monessa suhteessa tavallisilta, seksuaalisesta hyväksikäytöstä tietämättömiltä ja lapsistaan vastuun kantavilta äideiltä. Seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen äitiin liittyvät kysymykset tarkentuvat seuraavanlaisiksi.

Onko tutkittavan perheen äiti huonosti lapsistaan huolta pitävä, kypsymätön, etäinen ja muutenkin ongelmallinen ihminen? Onko perheen äiti osallisena inestinvuosten omien tarpeidensa tai parisuhteen ongelmien vuoksi? Onko äiti itse yhteiskunnan valtarakenteiden ja miehen hallitseman avioliiton alistuva uhri? Kykeneekö tutkittavan

perheen äiti toimimaan vastuullisesti ja lapsen normaaleja, kehityksellisiä tarpeita kuunnellen?

4. VALMISTAUDUN VIERAILEMAAN PERHEESSÄ, JOSSA INSESTI ON TAPAHTUNUT

Tutkimuskysymyksiin pyrin vastaamaan yksittäistapaustutkimuksen avulla. Tapaustutkimus on käyttökelpoinen menetelmä, koska sen tarkoitus Yinin (1994) mukaan on kehittää tai testata aikaisempaa teoriaa. Tapaustutkimus tarjoaa myös hedelmällisen mahdollisuuden yhdistää perheneuvolan psykologin ammattiosaamista tieteelliseen työhön. Yksittäistapaustutkimuksen kautta on myös mahdollista syvemmin ymmärtää inestin problematiikkaa ja saada mahdollisimman monipuolinen kuva perheestä, jossa inesti tapahtuu. Tutkimustavan valintaan vaikutti myös merkittävästi se, että tiedossani oli perhe, joka mielestäni riittävässä määrin täyttää Yinin (1994) yksittäistapaukselle asettamat kriteerit.

Perheeseen kuuluvat äiti Ritva (39), isä Jorma (37), Paula (19), Virpi (13), Minna (6) ja Ville (5). Perheenjäsenten nimet sekä muutkin identifiointitiedot on muutettu, jotta perheen yksityisyyden suoja toteutuisi ja tunnistaminen olisi mahdotonta. Yhteistyökumppaneinani ja informantteinani toimivat seksuaalisesti hyväksikäytetty tytär Virpi, perheen äiti Ritva ja hyväksikäyttöön syyllistynyt isä Jorma. Heidät olen tavannut ja he ovat kertoneet minulle tarinansa, joka käsittää noin kymmenen vuoden ajanjakson heidän elämässään. Tämä ajanjakso alkaa siitä, kun äiti Ritva tutustuu Jormaan ja päättyy siihen, kun Jorma lähtee vankilaan tuomittuna lapsen, Virpin seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kun puhun perheestä, tarkoitan perheen äitiä ja hänen yllä mainittuja neljää lastaan sekä Minnan ja Villen isää, Jormaa, joka on hyväksikäyttäjä, mutta joka

tutkimuksen tekemisen ja inestin paljastumisen aikaan ei enää asunut perheen kanssa. Myöskään perheen vanhin lapsi Paula ei tuolloin enää asu äitinsä kanssa. Tekstissä mainitaan myös Paulan ja Virpin isä Mauri, josta Ritva on eronnut ja joka asuu muualla. Äidin uusi miesystävä Antti on myös mukana tarinassa. Hän asuu omassa asunnossaan, mutta viettää paljon aikaa perheen kanssa.

4.1. Miksi juuri tähän perheeseen?

Yinin (1994) mukaan yksittäistapauksen tulee olla jollakin tapaa kriittinen ja teoriaa koetteleva, millä tarkoitetaan sitä, että tutkittavan tapauksen on oltava joiltain oleellisilta osin kyseisen ongelman ja tutkimuskysymyksen suhteen poikkeuksellinen. Valitsemani perhe koettelee aiempaa tutkimusta ja inestiteoriaa sekä käytännön kliinistä kokemusta erityisesti kolmen seikan osalta:

- 1) Hyväksikäytetty lapsi ei oireile. Tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että inesti vaurioittaa vakavasti lapsen kehitystä ja aiheuttaa monenlaisia oireita myös käyttäytymisen tasolla (Antikainen, 1994; Taskinen, 1994; Kendall-Tackett ym., 1993; Wolfe & Birt, 1995).
- 2) Perheen isä on tunnustanut seksuaalisen hyväksikäytön. Tutkimuksen (mm. Herman, 1981) ja käytännön kokemuksen mukaan lasta seksuaalisesti hyväksikäyttävät henkilöt vain harvoin tunnustavat tekonsa.
- 3) Seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn herättyä ja epäilyn varmistuttua hyväksikäytöksi perheenjäsenet kykenevät keskustelemaan asiasta ja toimimaan rakentavasti. Seksuaalisen hyväksikäytön epäily aiheuttaa tavallisesti vaikean kriisin perheessä (Taskinen, 1994). Perheenjäsenet ovat ahdistuneita, peloissaan, vihaisia ja syyllisiä, niin

että yhteistyö ja keskustelu on hankalaa ja aiheuttaa voimakkaita ristiriitoja. Jacobsin (1994) mukaan äidin ja tyttären suhde usein katkeaa inestien paljastuttua.

Perhe täyttää myös Yinin (1994) määrittelemän paljastavuuden kriteerin. Tällöin on kyseessä tilanne, joka aiemmin on ollut tieteelliselle tutkimukselle vaikeasti saavutettava. Yhteistyö perheiden ja viranomaisten välillä on inestien yhteydessä ollut ongelman vaikeasta ja monimutkaisesta sekä rikosluonteesta johtuen hyvinkin hankalaa, mikä on tullut esiin Suomessa myös julkisuudessa niin että kaikkein riitaisimpia tapauksia on käsitelty myös tiedotusvälineissä. Tutkimukseni perhe on kuitenkin alusta saakka ollut yhteistyöhaluinen suhteessa viranomaisiin. Asiaa harkittuaan he myös suostuivat mukaan tähän tutkimukseen, suurimpana motiivinaan auttaa muita vastaavassa tilanteessa olevia perheitä. Paljastavuus toteutuu myös siten, että heidän ja perheneuvolan työntekijöiden useita tapaamisia on alunperin ääninauhoitettu ja he ovat halukkaita lisähaastatteluihin ja psykologisiin tutkimuksiin. Paljastavuuden yksi lisäolottuvuus on vielä heidän kykynsä sanallisesti monipuolisesti ilmaista itseään.

Ääritapauksen tai uniikitapauksen kriteeriä tutkimuksen perhe sen sijaan ei täytä. Yin (1994) mainitsee myös yksittäistapauksen käytöstä preludina tulevalle tutkimukselle. Tällöin yksittäistapaus voisi toimia pilottina useamman tapauksen tutkimukselle. Tässä tapauksessa yksittäistapaustutkimus ei kuitenkaan voi olla oma itsenäinen tutkimuksensa. Tämä tutkimus ei siis voi olla preludi myöhemmälle tutkimukselle Yinin (1994) tarkoittamassa merkityksessä, mutta toivon, että tämä tutkimus voi toimia keskustelun herättäjänä ja rohkaisuna laajemmille tutkimushankkeille seksuaalisen hyväksikäytön problematiikan suhteen.

4.2. Miten saan keskustelun sujumaan?

Kun perheen tytär, äiti ja isä suostuivat tulemaan mukaan tutkimukseen, he samalla antoivat minulle luvan perehtyä kaikkeen heistä siihen mennessä perheneuvolaan kertyneeseen tietoon. Tietoa oli 1 ½ vuoden ajalta ja se sisälsi perheneuvolan asiapapereita sekä kuuden ensimmäisen eri perheenjäsenten haastattelun nauhoitukset, jotka oli myöhemmin nauhoilta kirjoitettu tekstiksi (ks. aineiston tarkka kuvaus Liite 1.).

Jo valmiina olevan tiedon lisäksi halusin myös tavata jokaisen yhteistyökumppanini henkilökohtaisesti. Noilla tapaamisilla oli kolmenlaisia tavoitteita. Ensimmäkin halusin lisätietoja ja täydennystä valmiisiin haastatteluihin ja toisaalta ajattelin, että henkilökohtaisen kontaktin ja terapeutin haastattelun avulla voisin paremmin eläytyä heidän kunkin tilanteeseen ja syventää koko problematiikan ymmärtämistäni. Kolmantena tavoitteenani oli tarjota heille mahdollisuus uuden keskustelun kautta edelleen läpityöskennellä traumaattisia tapahtumia. Toimintatapani perustui käytännön kokemukseeni perheneuvolassa seksuaalisen hyväksikäytön tutkijana ja perheenjäsenten terapeutina. Koska tarkoitukseni oli tehdä tieteellistä tutkimusta, tarvitsin lisäapua. Laadullisen tutkimuksen asiantuntijoista Steinar Kvalen (1996) tapa ymmärtää tutkimuksen tekemistä tuntui tulevan hyvin lähelle käytännön terapeutin työtä, joten halusin ottaa hänen esittämänsä neuvot, ohjeet ja ajatukset tuekseni haastattelujen tekemiseen ja niiden analyysiin.

Erityisen hyvin omaan työskentelytapani tuntui sopivan Kvalen (1996) esittämä metafora haastattelijasta matkailijana, joka kulkee palan matkaa yhdessä haastateltavan kanssa. Heidän käymänsä keskustelun on tarkoitus olla haastattelijan fokuksena ja ohjaamana mahdollisimman ymmärtävää, elävää ja kehittyvää niin että nauhalle tallentuva

tulos on itse asiassa haastattelijan ja haastateltavan yhteinen tuotos. Haastattelun molemminpuolisuuteen ja prosessiluonteeseen kuuluu myös se, että se on omiaan kehittämään ja muuttamaan ei ainoastaan haastateltavan vaan myös haastattelijan ajattelua, itsetuntemusta tai näkökulmia kyseessä olevaan asiaan, kuten Kvale (1996, 4) itse sanoo: ”The journey may not only lead to new knowledge; the traveler might change as well.”

Haastattelumatkoillani kuljetin mukani nauhuria ja nauhoitin kaikki eri perheenjäsenten kanssa käymäni keskustelut, jotka sitten myöhemmin kirjoitettiin tekstiksi. Tässä raportissa tutkimustulokset esitetään perheen tarinana ja äitiyden merkitysten analyysinä niin tyttären kuin äidin osalta. Omaan tutkijan prosessiani kuvaan osana tekstiä ja tutkimuskertomusta.

Haastattelujen lisäksi annoin joidenkin psykologisten testien johdattaa keskusteluumme niin että yhteistyökumppanini saattoivat tuoda esiin kokemusmaailmaansa testivastausten edellyttämien tarinoiden ja vastausten muodossa. Perheen tyttärelle, Virpille tarjosin laajimman testivalikoiman, koska hän on mielestäni tarinan päähenkilö ja olin siksi erityisen kiinnostunut hänen kokemuksistaan. Halusin myös tarjota hänelle vaihtoehdoisen tavan kertoa itsestään, koska hän perheneuvolan haastatteluissa oli ollut omien kokemustensa suhteen osin hyvin vähäsanainen. Virpi vastasi lauseentäydennystestiin, H-T-P-testiin, TAT-testiin (taulut 1, 2, 6BM, 7GF, 11, 13B, 16), MAPS-testiin (taustat: olohuone, katu, lääkäri, silta, sauna, makuuhuone. Virpin omat valinnat: luokka, lastenhuone, hautausmaa) ja Rorschach-testiin. Aikuiset vastasivat TAT-testin tauluihin 1,7BM, 7GF, 13 ja 16 ja Rorschach-testiin. TAT- ja MAPS-testien tauluvalinnat perustuivat niiden käyttökelpoisuudelle kliinisessä työssä. Valittujen taulujen ja taustojen kautta saadaan monipuolista tietoa vastaajan

kokemuksista suhteessa itseensä, merkittäviin ihmisiin ja elämän ilmiöihin. Kaikki perheenjäsenet olivat tutkimustilanteissa rauhallisia, yhteistyöhaluisia ja motivoituneita keskustelemaan ja vastaamaan myös testeihin. Virpille etenkin lauseentäydennystesti ja piirrokset näyttivät tarjoavan mahdollisuuden kertoa niistä asioista, jotka hänen mielessään olivat keskeisellä sijalla. Hän kertoi huolistaan, ikävistä muistoistaan, mutta myös tulevaisuuden toiveistaan. Kuvakertomustestien kohdalla hän toi esiin epävarmuutta siitä, osaako hän riittävän hyvin kertoa ja Rorschach-testin suhteen hän oli varautunut joskin tuotti sekä muototasoltaan että sisällöiltään hyviä vastauksia. Ritva oli keskustelutilanteissa samoin kuin testaustilanteessa puhelias ja kertoi avoimesti perheen elämästä sekä omista tunteistaan ja ajatuksistaan. Hän kykeni varsin monipuolisesti ja kypsästi pohtimaan esille tulevia asioita. Testeihin hän suhtautui aluksi jonkin verran varautuneesti perustellen varautuneisuuttaan tottumattomuudella senkaltaiseen tarinoiden kertomiseen. Jorma oli keskustelu- ja testaustilanteissa hiljainen, rauhallinen ja pohdiskeleva. Alussa hän oli selvästi jännittynyt, mutta vapauduttuaan kykeni rehellisesti ja avoimesti pohtimaan omaan itseensä ja käyttäytymiseensä liittyviä seikkoja. Persoonallisuustesteihin hän tuotti yllättävänkin runsaita ja pitkiä vastauksia. Koska äitiyden kysymykset nousivat niin voimakkaasti esiin tutkimusaineistosta, jouduin rajaamaan tutkimusongelmaani niin, että isän osuus jää tutkimustuloksiin vain siltä osin kuin se on tarpeellista koko perheen ja äidin ja tyttären ymmärtämisen suhteen. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyneen isän problematiikan ymmärtäminen on aivan yhtä tärkeää kuin äidin ja tyttären ymmärtäminen, mutta siitä nousevat kysymykset ovat myöskin niin erilaisia, että on kohtuullista, että hyväksikäyttäjän asioita käsitellään omana kokonaisuutenaan, kuten mm. Puupponen (1996) on tehnyt.

4.3. Rohkenenko astua sisään perheen todellisuuteen ?

Matka perheen luo ei sujunut vaikeuksista. Olin jännittynyt, tunsin kompastelevani ei vain kulkiessani vaan myös ajatuksissani ja mietin, kuinka voin luoda turvallisen, luotettavan kontaktin perheenjäseniin. Onneksi tiesin, etten ollut tunteineni yksin. Herman (1992) sanoo, että inesti ei ole aihe, jota lähestytään valmiina syleilemään. Se on aihe, jota lähestytään takaperin, taistellen vastaan joka askeleella. Sinason ja Svensson (1994) vertaavat seksuaalisen hyväksikäytön maailmaan eläytymistä sukellukseen, jossa sukeltajalla on koko ajan oltava turvaköysi ja veneessä yläpuolella ne henkilöt, jotka vetävät hänet tarvittaessa nopeasti syvyyksistä pintaan. Olin tyytyväinen, että minullakin oli ohjausryhmäni ja kokemukseni perheneuvolan kannattelevasta ja hyvässä yhteistyössä toinen toisiaan tukevasta työyhteisöstä.

Sinasonin ja Svenssonin (1994) metafora sukelluksesta sai talvisessa Suomessa mielessäni uusia ulottuvuuksia. Avantouinti on nykyään suosittu harrastus. Olen itsekin jo useita kertoja uinut hyisessä vedessä. Voiko avantouintia ja inestisukellusta harrastaa yhtäaikaan? Voiko niitä jotenkin verrata toisiinsa? Hyiseen avantoon meneminen on monille ihmisille kauhistus, pelkkä ajatus saa aikaan vilun väristyksiä ja kauhun elämyksiä. Kun mietin tätä, muistan kuinka monta kertaa minua perheneuvolan lämpimissä huoneissa paleli, kun tiesin pian kohtaavani hyväksikäyttäjänsä ja keskustelevani hänen kanssaan. Asiantuntijat ovat yksimielisiä siitä, että inestin kanssa työskentely ei ole kaikille työntekijöille mahdollista ja työntekijällä tulisi olla oikeus kieltäytyä siitä ilman sanktioita tai riittämättömyyden tai velvollisuuden väistämisen tunteita. Kuinkahan hyvin tämä nykyisessä äärimmäisen kuormittuneessa mielenterveystyötilanteessa on mahdollista? Olenko itse persoonallisuudeltani lainkaan

sopiva syvästi perehtymään inestiproblematiikkaan ja työskentelemään inestistä kärsivien ihmisten kanssa?

Mitä kauemmin avantouimari on harrastustaan jatkanut, sitä kauemmin hän pystyy olemaan kylmässä vedessä ja sitä vapaammin liikkumaan. Mutta edelleen on tärkeä kuunnella itseään, uimarin eritoten ruumistaan. Kuinka kauan jäisen kylmää vettä voi sietää kangistumatta, ruumiin lämmön laskematta? Kuinka kauan työntekijä voi inestisessä maailmassa olla menettämättä luovuuttaan, kykyään käyttää mielikuvitustaan ja omia ajatuksiaan?

Avantouinti tuo myös terveyttä, hoitaa sairauksia, lievittää särkyjä ja ehkäisee stressiä. Onko niin, että meidän mielenterveystyöntekijöiden on myös suostuttava riittävässä määrin perehtymään inestin kokeneiden ja inestiä tehneiden ihmisten kokemusmaailmaan voidaksemme auttaa näitä ihmisiä. Inestiseen maailmaan sukeltaminen kerta toisensa jälkeen yhä syvemmälle lienee omiaan karaisemaan meitä niin että voimme tuntea raivon, avuttomuuden ja säälin sijasta myötätuntoa, välittämistä ja kykyä rohkaisuun. Mutta voi olla, että ensimmäisen syvän sukelluksen jälkeen maailma ei enää näytä samalta kuin ennen, kuten Sinason (1994) sanoo.

Mietteissäni olen jo saapunut perheen talon luo. Seison ovella ja koputan. Tiedän kohtaavani ahdistusta, tuskaa ja rikkinäisyyttä, mutta myös toivoa, rohkeutta ja anteeksiannon mahdollisuuksia.

4.4. Perhe tulee tutuksi ja voin kertoa havainnoistani ja näkemyksistäni

Kun kaikki haastattelut ja testaukset oli tehty ja kirjoitettu tekstiksi, aloin lukea läpi käytettävissäni olevaa materiaalia, joka oli runsas ja monen kirjava. Aloittaessani lukemisen yritin pysytellä asennossa, jossa olisin voinut mahdollisimman avoimin mielin vastaanottaa kaiken, mitä tekstit sisälsivät. Näin mielessäni kuvan itsestäni kaikessa rauhassa syventymässä lukemaani ja pohdiskelemassa sitä harkitsevaisesti ja hiljaa mielessäni. Todellisuus oli kuitenkin aivan muuta. Teksti oli niin elävää ja monimuotoisia reaktioita ja tunteita herättävää, että todellinen kuva on pikemminkin sellainen, että luen vähän matkaa, nousen ylös, huokailen, kävelen edestakaisin, puhun itsekseni kiihtyneesti, jopa kiroillen ja menen taas tekstin ääreen vain noustakseni taas, tällä kertaa ihastuneena, henkeäni haukkoen ja liikuttuneena. Kertooko tällainen toiminta sitten avoimen ihmettelevästä asenteesta, tutkijan hermoheikkoudesta vai siitä, että tämälntapaisen aineiston kanssa on mahdoton (tunteitaan kuolettamatta) säilyä koko ajan viileän analyyttisena?

Lukemiseni ei voimakkaiden tunnereaktioiden läsnäolosta huolimatta ollut pelkästään tunnetta, vaan useamman lukemiskerran aikana tein myös järjestelmällistä työtä kyetäkseni analysoimaan tekstiä tavoitteideni mukaisesti. Kvalen (1996) mukaisesti työskentelyni jakautui kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa strukturoin laajaa ja monipuolista materiaalia, mikä sisälsi mm. perheen elämänhistorian konkreettisten tapahtumien rakentamisen kronologiseen järjestykseen (ks.Liite 2).

Toisessa vaiheessa selvensin ja tiivistin materiaalia poimimalla esiin olennaisia asioita ja jättämällä epäolennaiset asiat huomiotta sekä karsimalla useaan kertaan toistuvia seikkoja. Analyysimateriaaliksi halusin jättää aineiston, joka mielestäni kuvaa parhaalla mahdollisella tavalla tätä nimenomaista perhettä, heidän elämän- ja toimintatapaansa sekä kykyään kuvata elämänsä tapahtumia ja niiden merkitystä itselleen. Samanaikaisesti halusin tuoda esiin tarinan inestien tapahtumisesta perheessä, jolloin valitsin kliinisen kokemukseni sekä opiskeluni perusteella esiin tuotavaksi niitä seikkoja tai tapahtumakulkuja, jotka tiesin keskeisiksi seksuaalisen hyväksikäytön problematiikan kannalta. Tämä perhe saattoi niiden suhteen poiketa yleisesti tiedetystä (esim. perheen kyky yhteistyöhön, Virpin oireettomuus) tai toimia, kuten useimmat perheet vastaavassa tilanteessa (esim. isä ei halua tunnustaa tekoaan, lapsi ei uskalla kertoa asiasta). Erityisesti toimintaani ohjasi tutkimusongelmani, jonka mukaisesti halusin tuoda esille äitiyden monet ulottuvuudet tässä perheessä. Tiivistämistyö ei ollut helppoa. Perheenjäsenet olivat useissa eri haastattelutilanteissa kuvanneet kokemaansa niin elävästi ja heille ominaisella kielellä, että tuntui surulliselta ja vaikealta jättää monia hyviäkin kuvauksia pois. Keskeistä kuitenkin on, että tiivistetyssä perheen tarinassa kuuluu sekä perheenjäsenten että tutkijan ääni.

Kolmannessa vaiheessa tein varsinaista analyysia asettautumalla perheestä olevien tietojen, teoria- ja aikaisemman tutkimustiedon, metodologian, oman kliinisen kokemukseni ja omien henkilökohtaisten ominaisuuksieni ja kokemusteni keskelle ja keskustelemalla kaikkien näiden kanssa vuorotellen. Mielessäni eli tuolloin edelleen Kvalen (1996) metafora haastattelijasta matkailijana. Sen rinnalle nousi kuitenkin toinenkin metafora, ehkäpä matkailijan sukulainen, nimittäin Jokisen (1996) kiertelevä piika tutkimuksen tekijänä. Jokinen (1996,201) kirjoittaa: ”Kierteleväänä piikana olen

kuunnellut emäntiä, tyttäriä, miniöitä, äitejä, lapsettomiakin naisia. Olen istunut heidän kanssaan pöytien ääressä ja kuunnellut nurkassa. Olen myös juoruillut muiden piikojen kanssa tai heidän kirjoittamiensa tekstien kanssa.” Jokisen juoruilua ja tutkimustyötä ohjaa empaattinen tutkimusote. Tutkimusotteensa hän on omaksunut Harawaylta (1992), joka pitää empatiaa uudenlaisen kirjoittamisen ja ajattelun muotona tieteessä, jota aiemmin on hallinnut voimakas objektiivisuuden vaatimus. Kiertelevän piian empaattisuus tuntuu olevan lähellä itseäni, onhan empatia eräs keskeisistä elementeistä ja työvälineistä käytännön terapiatyössä. Huomaan kuitenkin tässä yhteydessä väistämättömästi palaavani metaforisessa ajattelussani omaan sukellusteemaani, joka nyt tulee esiin kuvana sukeltajasta, joka ui kesäisessä järvessä erilaisia reittejä pitkin ja poikkeaa monien eri ja erilaisten saarien rantaa lähelle ikäänkuin koskettaen saaren vedenalaista maailmaa ja tutustuen siten jokaiseen saareen ja lopulta saaden kuvan koko järvestä. Sukeltaja on hyvin varustautunut sukelluspuvulla, happinaamarilla ja asianmukaisilla tutkimusvälineillä ja valmis raportoimaan havaintonsa pinnalle tullessaan.

Varsinaisessa tutkimusanalyysissäni siis pohdin äitiyden merkityksiä tässä perheessä ottaen huomioon mahdollisuuksien mukaan niin psykoanalyttisia, feministisiä kuin suomalaisen äititutkimuksenkin näkökulmia. Analyysitapani ovat lähinnä Kvalen (1996) kuvaamat tarinoiden uudelleen strukturointi ja merkitysten tulkinta. Tarinoiden uudelleen strukturointi liittyy lähinnä haastattelumateriaaliin ja perheen kuvaamiin todellisiin tapahtumiin sekä perheenjäsenten kokemuksiin, tunteisiin ja ajatuksiin. Merkitysten tulkinta tulee kysymykseen erityisesti psykologisten testien vastausten tulkinnassa. Tulkinta ei kuitenkaan suju kategorisesti yllä mainitulla tavalla, vaan analyysitavat sotkeutuvat toisiinsa ja mukaan tulee myös arkiajattelua, perheenäidin mietiskelyä ja psykoterapeutin kokemuksia.

Kun aloin kirjoittaa tutkimustuloksia ajatellen yleisökseni tiedeyhteisön jäseniä, kliinistä työtä tekeviä ihmisiä ja tutkittavia perheenjäseniä, jouduin vielä kerran pohtimaan tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä. Mietteeni liittyivät tutkimuksen julkisuuteen. Kysyin itseltäni, onko minulla oikeus tunkeutua perheenjäsenten elämään ja kertoa näkemästäni ja kokemastani julkisesti. Pohdin tätä siitä huolimatta, että minulla oli tutkimuslupa ja perheenjäsenten suostumus. Kun perhe on juuri toipumassa traumaattisista tapahtumista, onko mahdollista, että työlläni aiheutan heille vielä lisää kärsimystä, vaikka tarkoitukseni on päinvastainen. Luin Marinin (1996) ajatuksia laadullisen tutkimuksen tilannesidonnaisesta ja persoonallisesta etiikasta ja päädyin pohdinnassani luottamaan perheenjäsenten omaan arvioon sekä kykyyni tuoda asioita esiin rakentavassa enemmänkin kuin repivässä hengessä. Munter (1996) toteaa myöskin, että avoimuus, luottamus ja tasavertaisuus voivat toteutua tieteellisessä tutkimuksessa, mikäli tutkijan ja tutkittavien intressit ovat riittävän samanlaiset ja tutkittavat voivat kokea, että tutkimuksesta on aidosti heille hyötyä. Muistan, kuinka tutkimuksesta keskusteltaessa kerroin haluavani ymmärtää ja tutkimuksen kautta kertoa muillekin enemmän siitä, mitä inesti perheen elämässä merkitsee. Perheenjäsenillä oli sama tavoite ja he halusivat myös auttaa muita perheitä.

Mietin myös suhdettani yleisöön ja itseäni kirjoittajana. Kirjoitanko tiivistä asiatekstiä vai voinko valita myös jossain määrin kaunokirjallisen tyylin? Missä ominaisuudessa kirjoitan, olenko vain opinnäytetyötäni tekevä tutkija vai myös perheneuvolan psykologi ja psykoterapeutti? Mitä ihmettä teen omalle naiseudelleni, vaimoudelleni, äitiydelleni ja sille, että olen itsekin äitini tytär? Jätänkö koko yksityisen elämäni ja kokemukseni tekstistä pois vai voisiko se jollain lailla olla mukana? Koska kirjoitan äideistä ja tyttäristä ja koska itse olen kolmen tyttären äiti, tuntui väkivaltaiselta ja keinotekoiselta

työntää koko tuo osa elämästäni tekstin ulkopuolelle. Niinpä päätin antaa yksityisellekin kokemukselle jonkinlaisen muodon kertomuksessa. Jäsennellessäni kirjoittamistyötäni apunani olivat Rimmon-Kenanin (1991) ajatukset kertomisen poetiikasta. Hän rakentaa kirjoittamisesta todellisen kirjoittajan ja todellisen lukijan välille konstruktion, joka sallii monenlaisten kertojien, lukijoiden ja kertomistapojen läsnäolon. Tätä kirjoitustapaa noudattamalla voin myös antaa Virpin ja äidin itsensä kertoa tarinaansa asiantuntijoiden ja tutkijan tarinan rinnalla.

Kirjoittamistapa, joka kulkee yksityisen ja julkisen rajamaastossa tuoden esiin molempia on ominainen naisten tekemälle tutkimukselle. Naistutkimuksen piirissä on myös aktiivisesti pohdittu kielen, puheen ja kertomisen merkityksiä uudella tavalla (Irigaray, 1996 ; Jokinen, 1996). Jokinen (1996) tuo esiin naistutkimuksessa esillä olleen ajatuksen, jonka mukaan naisten olisi ehkä hyvä rakentaa oma tapansa puhua, naisten oma kielitalo, tuodakseen esiin naiseuden todellisuutta ja kyetäkseen sitten myöhemmin aitoon dialogiin mieheyden todellisuuden kanssa. Voidaanko siis ajatella, että omalla tavallani rakennan naisten kielitaloa, jos otan mukaan kirjoitukseeni yksityisyyttä ja kaunokirjallisia vaikutteita vai tuleeko koko tekstistä pelkkää naisten hömpötystä? Ja meneekö samantien koko tutkimuksen uskottavuus?

Jos kirjoittamassani tekstissä yksityisyys tunkeutuu tieteelliseen tekstiin, on jokaiselle inestin kanssa työskentelevälle tuttua, että inesti tunkeutuu työntekijän yksityisyyteen halusipa sitä tai ei. Työstä lähtiessä inestiin liittyvien asioiden jättäminen työpaikalle on vaikeampaa kuin monien muiden. Voisiko tämä rajojen rikkoutuminen ja uudelleen määrittely olla tietoisesti ja tarkoituksellisesti tekstissä olemassa?

Näiden pohdintojen jälkeen olen tehnyt valintani. Valitsin itselleni ominaisen tavan yhdistellä erilaisia kirjoittamisen tapoja omaksi kokonaisuudekseen. Näin otin myös

tietoisien riskien tulla väärin ymmärretyksi tai väärin tulkituksi joidenkin lukijoideni joukossa, mutta toisaalta toivon myös voivani rohkaista joitakin lukijoitani uteliaana etsimään uusia mahdollisuuksia tutkia työtään ja kirjoittaa siitä.

4.5. Voiko pohdintoihini lainkaan luottaa?

Tutkimukseni on selkeästi laadullinen tutkimus, jolloin sille on ominaista relativismi, havainnon riippuvuus havaittajasta. Käytettävissäni ollut aineisto on laaja ja monipuolinen, tietoa on hankittu useilla eri menetelmillä, kuten yksittäistapauksessa on tarpeellista riittävän monipuolisen kuvan saamiseksi. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus koostuu Wahlströmin (1992) mukaan tutkimuksen ja analyysin uskottavuudesta, siirrettävyydestä, käyttövarmuudesta ja vahvistettavuudesta. Inesti on aiheena vaikea ja voimakkaita tunteita herättävä, jolloin problematiikan ymmärtämisen ja tulkinnan vääristymät ja virheellisyydet ovat helposti mahdollisia. Jotta analyysini suhteessa perheeseen ja suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin ja teoreettisiin lähtökohtiin saisi lisää varmuutta, uskottavuutta ja yleistettävyyttä annoin tutkimukseni käsikirjoituksen luettavaksi kahdelle itseäni kokeneemmalle äitiyden ja/tai inestiproblematiikan asiantuntijalle. Heidän huomautustensa perusteella tein tekstiin joitakin tarkennuksia ja lisäyksiä.

Kaikkien näiden valmistelutöiden jälkeen, luettuani, kirjoitettuani ja mietittyäni perheen elämää haluan kertoa perheen tarinan sellaisena kuin se minulle lukemiini tekstien ja haastattemieni ihmisten kautta avautui.

5. PERHEEN TARINA

5.1. Tutustuminen

5.1.1. Myönteisiä odotuksia

Jorma ja Ritva tapasivat toisensa tanssipaikalla. Jorma oli tuolloin 27-vuotias. Käytyään ammattikoulun ja armeijan hän oli työskennellyt vuoden ulkomailla. Hänellä oli oma yritys, jota hän juuri oli laajentanut. Työelämässä Jorma oli ollut aktiivinen ja tehnyt rohkeita ratkaisuja. Ihmissuhteissa hän kuitenkin toimi toisin. Oman kuvauksensa ja muiden kokemuksen mukaan hän oli seurassa ujo ja arka eikä hänen ollut helppo tehdä aloitteita uuteen ihmiseen tutustumiseksi. Hänen arkuutensa tuli esiin erityisesti suhteessa naisiin eikä hänellä ennen suhdettaan Ritvaan ollut ollut kuin yksi vähän pidempi seurustelusuhde useita vuosia aiemmin.

Jorma itse kuvaa tapaamistaan Ritvan kanssa: ” Yks koulukaveri esitteli mut niinku Ritvalle. Oli se kova juttelemaan ja oli nätti ja vaaleatukkainen ja vaaleatukkaisiin mä yleensä vähän helpommin ihastuin...Ja sitten kun ite on vähän semmonen hiljasempi niin se on melekein parempi että toinen sitte niinku puhuu enemmän...mä olin silloin kauheen ujo niinku....Ritva sanoi heti ensimmäisenä iltana, että hänellä on kaksi lasta, ei se mun ajatuksiin vaikuttanut, kun mulla ei ollut ollut mitään vaikeuksia lasten kanssa.”(12.)

Ritva oli heidän tavatessaan 29-vuotias, noin kaksi vuotta sitten eronnut 10 ja 4 vuotiaiden tyttöjen yksinhuoltaja. Hän oli kokopäivätyössä ja teki ajoittain vielä iltaisin toista työtä. Ritva oli Jorman tavatessaan monella tapaa pettynyt miehiin. Hänen

avioliittonsa oli epäonnistunut ja viime ajoilta hänellä oli kokemus, että miehet eivät olleet kiinnostuneet hänessä juuri muusta kuin seksuaalisuudesta. Jorma puolestaan lähestyi häntä rauhallisesti, hiljaisesti ja arasti. Ritvan puheesta välittyy kuva, että hän koki Jormaan tutustumisen mahdollisuutena uuteen monipuolisemmin omia tarpeitaan tyydyttävään suhteeseen.

Ritva kuvaa heidän tutustumistaan ja yhdessäoloon: ”Jorma oli rauhallinen, erilainen kuin useimmat miehet, joilla on niinku semmonen, että naisen kanssa sänkyyn eka illasta lähtien. Mulla oli sellasia kokemuksia ja olin kypsä siihen korviani myöten ja Jorma tuli kohalle ja se olikin erilainen. Tanssipaikalla aina selvinpäin...ja semmonen kiltin oloinen...ja se oli Jorman toivomus, että mä en vaatinut häneltä mitään, että sai niinku rauhassa tutustua minnuun. Mä sanoin, että mulle se käy oikein hyvin, se tuntu siinä vaiheessa mun omassa elämäntilanteessa että se on niinku kaikista parasta mitä voi olla että tutustuu ensin kunnolla ihmiseen ja se oli niin erilainen kuin mitä mä olin aikaisemmin tavannut miehiä. Niin se kiinnosti jotenkin. Me oltiin sitten yleensä, kun me nähtiin, meillä meni aamuun asti, kun me juteltiin ja me viihdyttiin toistemme seurassa. Vaikkakin Jorma oli harvasanainen, mutta en mä tiiä se tuntu sillon, että se ei häirinnyt millään lailla ja mä annoin sen rauhassa puhua sen mitä se puhu. Että mulla ei oo mitään kiirettä, mä sanoin aina. Että sun kanssa ei voi mitään puhua, en mä moittinu millonkaan sitä siitä.” (11.)

Jorman ja tyttöjen suhde alkoi rakentua myönteisessä, hitaan odottavassa ja jännittyneessäkin tunnelmassa. Lasten ja heidän biologisen isänsä tapaamiset eivät olleet toteutuneet sopimusten mukaan, vaan olivat melko sattumanvaraisia ja pikaisia. Lapset olivat useita kertoja odottaneet isän tulevan heitä hakemaan, mutta pettyneet odotuksessaan. Myöskin Ritva ilmaisee selvästi pettymystään lasten isään tapaamisten

suhteen. Sen sijaan perheenjäsenten tapa muistella Jorman ja Ritvan tutustumisen alkuaikoja tuo selvästi esiin, että Jorman tulo perheeseen herättää niin lapsissa kuin äidissäkin toiveen ja odotuksen myönteisestä yhdessäolosta, joka korvaisi aikaisempia pettymyksiä.

Virpi muistelee tilannetta, kun Jorma tuli heille käymään ensimmäistä kertaa. Virpi ja Paula istuivat hiljaa nojatuolissa. Virpi:” Sillei, kun se oli niin hirveen ujo tai sillei niinku myökin Paulan kanssa oltiin niinku ihan hiljaa. Että olishan se voinu olla sillee ihan mukava, jos se olis niinku ollu kunnollinen tavallaan.”(10.)

Noin vuoden seurustelun jälkeen Jorma muutti asumaan Ritvan ja lasten luo.

5.1.2. Paulan, Virpin ja Jorman välisen suhteen pulmien kehittyminen

Paulan, Virpin ja Jorman väliset suhteet eivät kuitenkaan kehittyneet myönteisten odotusten mukaisiksi. Jorma kertoo pitäneensä tytoistä, mutta hänellä oli suuria vaikeuksia ottaa ja saavuttaa perheessä aikuisen miehen ja perheenisän asema. Hänellä oli jatkuvasti riitoja Paulan kanssa, joita eri perheenjäsenet kuvaavat varsin yhtenevästi. Välillä Virpi ja Paula olivat yhdessä Jormaa vastaan ja he ilmaisivat selvästi, etteivät halunneet pitää Jormaa isänään. Ritva puolestaan joutui toimimaan sovittelijana ja välittäjänä erityisesti Jorman ja Paulan välisissä riidoissa. Hän kuvaa kuinka hän välillä väsyi tähän tilanteeseen ja omaan rooliinsa siinä ja kuinka hän myöskin näitten riitojen kautta etääntyi Jormasta.

Ritva:” Jorma ei oikeastaan koskaan ärähtänyt Virpille, mutta Paulan kanssa ne ei siis yhtään tulleet juttuun...vuosi korkeintaan oli asuttu yhdessä niin ne alkoi riitelemään...monesti sanoin Jormalle, että en jaksa olla siinä välissä, kun te riitelette

jatkuvaan ja asia ei sen kummempaa ollut kuin jostain pienestä ja Jorma kävi sitten kiinnikin Paulaan..löi ihan Paulaa. Siitä meille tuli aina kauhea sota ja se sai meidät aina erilleen ja minä aina vain kauemmas menin Jormasta. ..Myöhemmin Jorma tosiaan on pyytänyt anteeksi Paulalta ja ovat sopineet.” (1.)

Virpi kertoo omasta kokemuksestaan:” Paula ja Jorma ei tullu yhtään toimeen keskenään...no yks asia mikä jäi mieleen eniten oli , että me istuttiin ruokapöydässä ja Paula oli niinku jalka penkillä että polvi oli sillei pystyssä. Niin sitä Jorma rupes valittamaan, että kun ruokapöydässä on polvi pystyssä ja äiti istuu monta kertaa ihan samalla lailla ja minäkin istun, mutta ei se meille, Paulalle se valitti. Niinku kaikista ihan semmosista pikkuasioista se keksi jotain valitettavaa. Ei se mulle niinku suuttunut paljon mistään. Mä olin tavallaan niinku lellitty.”(10.)

Virpin ja Jorman suhde muodostui myönteisemmäksi. Jorma koki Virpin läheisemmäksi ja tuli paremmin toimeen Virpin kanssa. Myöskin Virpi viihtyi Jorman seurassa. Ritva:” Kyllä Virpi alkuvaiheessa tykkäs Jormasta ja se meni Jorman syliinkin ja Jorma otti Virpin syliinsä, eikä koskaan ajanut pois.”(11.) Jorma:” Oon tykännyt aina Virpistä ja aina niinku pärjäsin Virpin kanssa paremmin kuin Paulan. Paula on sitten taas niinku minä, tällöinen just samanlainen että ei niinku näytä tunteita. Virpi oli paljon vilkaampi ja läheisempi.”(12.)

Virpin ja Jorman suhde kuvataan myönteiseksi, mutta siinä oli eräs pürre, joka sekä Jorman että Ritvan kertomuksessa tulee selvästi esiin. Kysymys on Virpin kiinnostuksesta seksuaalisuuteen ja hakeutumisesta Jorman lähelle. Tästä teemasta puhutaan paljon seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkimisen yhteydessä perheneuvolassa Jorman ja Ritvan kanssa. Virpi ei asiasta oma-aloitteisesti mainitse eikä hänen näkökulmaansa asiaan eri haastattelutilanteissa ole aktiivisesti kysytty

Hyvä kuvaus asiasta löytyy Jorman ja Ritvan yhteistapaamisesta perheneuvolassa. Ritva:” Monesti kun Jorma tuli väsyneenä töistä, se kävi suihkussa ja lähti sitten nukkumaan niin Virpi oli siinä kimpussa ja koukki ja sängyssäkin ne monesti paini ja ”nuttuutteli” siellä että minä olin näkemässä ne tilanteet kylläkin. Se on ihan semmoista, että Virpi meni vähän niinkuin, se ei ymmärtänyt lopettaa, että se oli sen mielestä jotenkin hauskaa ja jännää ja se oli jotakin, mää aattelin että se oli Virpille semmosta huomion hakemista, että Jorma huomais hänet, että se sai Jorman kimppuunsa, kun se välillä kävi tökkimässä ja koukkimassa ja sai Jorman peräänsä ja monta kertaa Jorma joutui kovenemaan, että nyt lopetat, että se kovemmallalla otteella otti kiinni tai näin, niin sitten itkuksi muuttui se pelleily ja mä aina sanoinkin että siinä ei käy muuta kuin että sä itket, että sä et ymmärrä lopettaa sitä ennen.”(4.) Jorma toteaa samasta tilanteesta: ”Virpi halusi sillä tavalla tehdä kiusaa.”(4.)

Ritva ja Jorma kumpikin huomaavat Virpin läheisyyden ja huomion kaipuun, mutta he eivät osaa löytää keinoja vastata siihen Virpin kannalta myönteisellä tavalla.

5.2. Seksuaalisen hyväksikäytön aika

5.2.1. Seksuaalinen hyväksikäyttö alkaa

Jorman ja Ritvan asuttua yhdessä noin vuoden verran oli perheessä monenlaisten muutosten aika. He olivat jo jonkin verran tottuneet yhdessä elämiseen, ja myöskin ristiriidat Paulan ja Jorman välillä olivat tulleet esiin. Juuri ennen Virpin 7-vuotis syntymäpäivää perhe muutti uuteen asuntoon. Äiti alkoi odottaa Minnaa ja muutaman

kuukauden kuluttua Jorma ja Ritva menivät naimisiin. Samoihin aikoihin Virpi myös aloitti koulunkäynnin.

Seksuaalinen hyväksikäyttö alkoi Virpin kertomuksen mukaan silloin, kun äiti odotti Minnaa. Äiti kertoo tästä ajasta ja täydentää näin Virpin kertomusta: "Kun Minnaa ootin, aloin hyvin aikasin nukkumaan, kun olin huonovointinen ja nukuin hirveen aikaseen illasta, että nämä jäi sitten valvomaan, että Virpi sano, että silloin kun sinä olit nukkunu, kun Jormahan valvo aina hirveesti kun se oli semmonen yövalvoja että kun Jorma valvo niin silloin Jorma hiippaili hänen huoneeseensa ".(11.) Virpi kertoo myös itse siitä, kuinka Jorma tuli hänen huoneeseensa illalla ja kosketteli Virpin sukuelimiä käsin ja suullaan. Virpin mukaan Jorma riisui joskus itseltään housut, joskus riisui myös Virpiä. Hän myös saattoi laittaa sormensa Virpin sukuelimen sisään niin, että Virpiin sattui. Myöskin saattoi tapahtui niin, että Jorma kosketti peniksellään Virpiä takamukselle niin että se sattui. Kun Virpiltä kysytään, tapahtuiko yhdyntää tai laittoiko Jorma penistä Virpin sisälle Virpi ei oikein osaa sanoa.

Paitsi öisin seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtui myös esimerkiksi silloin, kun äiti oli lenkillä ja Virpi katsoi televisiota. Jorma tuli silloin hänen luokseen ja halusi kosketella hänen sukuelimiään. Jorma ei koskaan sanallisesti uhannut Virpiä tai ollut väkivaltainen. Myöskään hän ei sanallisesti kieltänyt Virpiä kertomasta asiasta kenellekään. Virpi yritti toisinaan estellä Jormaa, mutta useimmiten hän ei osannut puolustaa itseään. Kun Virpiltä kysytään, pystyikö hän sanomaan Jormalle mitään näissä tv:n katselutilanteissa, Virpi vastaa: "En, mä oisin vaan oottanu, että jos niinku äiti oli lenkillä, että se olis vaan tullu tai että mä olisin lähtenyt mukaan. Monesti äiti lähti vaan yksin kävelemään."(3.)

Seksuaalinen hyväksikäyttö jatkui noin neljän vuoden ajan.

5.2.2. Äidin väsymys

Ritva oli Minnaa odottaessaan äärimmäisen väsynyt ja pahoinvoiva. Hän kuvailee väsymystään moneen eri otteeseen perheneuvolatutkimusten ja myöskin tähän tutkimukseen liittyvässä haastattelussa. ” Muistan sen kun mä menin aamulla puoli kuuteen jo töihin. Sitten mä pääsin puolikahelta pois. Mä olin niin väsynyt sen kesän että tota kun mä pääsin töistä kotiin mä panin villasukat jalkaan ja menin nukkumaan. Sit mä nukuin. Oikeestaan se kesä meni mulla nukkuessa, sitten kun mä pääsin töistä kottiin. Mää oon joskus miettiny että miten hyvänen aika mä jaksoin kaikki muut tehdä siinä sitten. Mää olin siis niin huonossa kunnossa että sitä ei kukaan usko. Paleli ja nukutti ... ja oksetti. Ihan valtavan hirveä. Oliko se sitten siinä että Minna oli niin hirveän iso tyttö tai mikä siinä oli mutta se vei multa voimat.” (11.)

Minna sairasti pienenä ja Ritva joutui olemaan Villeä odottaessaan Minnan kanssa useita vuorokausia eri otteeseen sairaalassa. Minna sai muunmuassa kurkunpään-tulehduksen, joka parani vasta monien ponnistusten tuloksena. Samanaikaisesti Ritva kuvaa omaa yksinäisyyttään kodin ja lasten huolehtimisessa. Jorma teki pitkiä työpäiviä ja oli paljon poissa kotoa. Eikä Ritva kokenut saavansa häneltä tukea itselleen.

” Olin kuusi päivää sairaalassa Minnan kanssa ja olin hoito- tai potilashuoneessa sen kuusi päivää. Valtavan ison mahani kanssa. Istuin lattialla kun siellä ei ollut tuolia. Kyllä siinä oli monenlaista taistelua ja aina yksin. Mää olin taas yksin kotona kun tyttö alkoi tukehtumaan. Sille tuli sellanen allergiareaktio että se rupes turpoamaan ja kurkku meni ihan tukkoon. Ei Jorma ollu, sitä on aina ollu yksin ja kaikista asioista selvinnyt yksin. Sitä vaikkakin oli naimisissa oli ihan yksin”.(11.) Kun Minna oli 11/2 -vuotias, syntyi pikkuveli Ville. Ritvan väsymys jatkuu edelleen Villen syntymän jälkeen.

Ritvan erilaisia väsymisen kuvauksia lukiessa tulee vaikutelma, että hänen kokemusmaailmansa ei näinä vuosina ole kuulunut/ mahtunut juuri muuta kuin oma väsymys ja myöhemmin pienistä lapsista huolehtiminen.

5.2.3. Virpi säilyttää salaisuuden

Tekstejä lukiessa huomiota kiinnittää se, että kumpikaan aikuisista ei kerro juuri mitään Virpistä niiltä ajoilta, kun hän on ollut noin 6-10 vuotias. Ritva mainitsee, että ”Virpi on aina ollut semmoinen hirveän hyväluontoinen ja semmonen rauhallinen ja kiltti. Pienempänäkin se oli valtavan semmonen joustava”.(11.) Omaa väsymystään pohtiessaan hän toteaa:” Kun Minna ja Ville oli niin pieniä yhtäikaa, mulla oli niitten kanssa niin hirveästi työtä, että mä en ehtinyt huomaamaan Virpiä.”(11.)

Jorma ei puhu Virpistä näiltä ajoilta oikeastaan lainkaan. Virpin omista haastatteluista tulee esiin, että äiti on hänelle hyvin tärkeä ihminen, jonka seurassa hän viihtyy, mutta jolla on hänelle pienten lastenkin takia liian vähän aikaa. Virpi kertoo viettävänsä paljon aikaa kavereiden kanssa ja toimivansa joskus myös lapsenvahtina kun vanhemmat lähtevät tanssimaan.

Virpi ei perheneuvolassa äidin ja hänen yhteiskäynneillä ilmaise itseään sanallisesti kovinkaan monipuolisesti. Hän kertoo asioista kotona ja äiti tuo asiat sitten perheneuvolaan. Omilla yksilökäynneillään Virpi puhuu monella tapaa elämäänsä kuuluvista asioista kuten perheestään, sukulaisistaan, omasta isästään, tulevaisuuden suunnitelmistaan ja peloistaan liittyen myöskin seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja sen uusiutumiseen pikkusisarensa kohdalla. Omasta seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksestaan hän puhuu vain hyvin niukasti.

Tutkimushaastattelun alussa antaessani Virpille lauseentäydennystestin, tulee vaikutelma ikäänkuin hänen itse ilmaisunsa esteet väistyisivät ja hän nyt olisi valmis ja halukas kirjoittamalla kertomaan omasta kokemuksestaan.

Virpi kertoo olleensa alaluokilla onneton. Hänen lapsuuttaan varjosti salaisuus, jota hän ei kyennyt tuomaan esiin, ” Ollessani lapsi, perheeni ei tiennyt kaikkea”.(10) Hän on pahoillaan siitä, että piti salaisuuden ja kuvaa sitä monin tavoin: ” Suurin erehdykseni oli pitää asia salassa muilta, pahin tekemäni teko oli salata tää juttu ja suurin heikkouteni on asioitten salassapito.”(10.) Hän kuvaa, kuinka hän ei lapsena osannut erottaa oikeaa ja väärää ja tunsii syyllisyyttä tapahtuneesta ”Nuorempana tunsin syyllisyyttä asiaan, jonka syy ei ollut minun”.(10.) Tällä hetkellä hän ajattelee, että jos hän saisi valita, hän aloittaisi lapsuuden alusta. Toisaalta, kun salaisuus nyt on paljastunut, hän sanoo, ”eniten haluaisin elämältä, että se sujuisi entistä paremmin”(10.) ja hän osaa myös jo luottaa myönteisempään kehitykseen. ”Minun kohdallani tulevaisuus näyttää nyt jo hymyilevän.”(10.)

Lauseentäydennystestissä hän myös kuvaa suhdetta äitiinsä, isäänsä ja Jormaan. Äiti on hänen elämässään myönteinen hahmo ”railakas, pirteä ihminen”(10.), jonka kanssa hän yleensä tulee hyvin toimeen, mutta välillä myös riitelee. Hänellä on luottamusta siihen, että äidit yleensä välittävät lapsistaan, mutta ovat ”tossun alla”(10). Suhde isään tulee esiin ennen kaikkea isän puutteena. Isä ei pidä tarpeeksi yhteyttä ja hän liittää isän poissaolon ja suhteensa Jormaan yhteen ”Elävin lapsuusmuistoni, isä ei ollut kotona + Jorma.” (10.) Muisto Jorman ja hänen suhteesta on elävänä hänen mielessään, mutta se ei ole mieluisa muisto vaan Virpi tuo esiin, että ” Tekisin mitä tahansa unohtaakseni Jormaan liittyvän asian”.(10.)

5.2.4. Virpi alkaa ymmärtää, että häntä käytetään hyväksi

Virpin ollessa noin 10-vuotias hänen käytöksensä Jormaa kohtaan muuttuu. Äiti kertoo, että Virpi oli kiukkuinen, suuttui Jormalle eikä enää mennyt hänen lähelleen, eikä kivunnut Jorman syliin niin kuin aiemmin. Virpi itse kertoo, että hän katsoi TV:stä ohjelman, jossa käsiteltiin tapahtunutta seksuaalista hyväksikäyttöä aikuisen näkökulmasta ja se sai hänet huomaamaan, että hänelle on käynyt samalla tavoin. Hän ei kuitenkaan kertonut asiasta pitkään aikaan kenellekään.

Virpi on useassa eri yhteydessä maininnut lukuisia syitä siihen, miksi hän ei kertonut. Hän kertoo säilyttäneensä salaisuuden pitkään, koska hän pelkäsi, että häntä ei uskota, ”Pelkäsin, että minua ei usko kukaan, aikuisia vaan uskotaan”.(3) Sen lisäksi hän pelkäsi, että Jorma suuttuu ja alkaa riehumaan. Äidin ja Jorman avioero ja äidin jaksaminen tulevan vauvan kanssa olivat myös hänen mielessään ”Pelkäsin riitaa ja mitä siitä sitten tulee, jos äiti sitten eroaa sen takia vielä kerran ?”(8.) Virpi on myös toivonut, että Jorma itse ymmärtäisi tekevänsä väärin ja lopettaisi. Virpin aikuismaista harkintakykyä ja toisten sekä itsensä huomioon ottamista kuvaa myös se, että hän kertoo ajatelleensa, että on parasta odottaa sopivaa hetkeä. Toisaalta sopivan hetken odottelun voi tulkita myös marttyyriuden, itsenä uhraamisen eleeksi.

Virpi ei kertonut hyväksikäytöstä kenellekään, mutta sen sijaan hän ehdotti äidille, että Minna nukkuisi hänen kanssaan samassa huoneessa. Virpin tavoite oli, että tämän järjestelyn takia Jorma ei voisi tulla hänen huoneeseensa yöllä. Minna nukkuikin hänen kanssaan jonkun aikaa, mutta järjestely purettiin, koska se kävi liian raskaaksi äidille, joka joutui tulemaan yöllä heräilevää Minnaa alakerrasta yläkertaan hoitamaan.

Kerran Virpi suutuspäissään myös huusi äidille ” tietäisitpä mitä Jorma on mulle tehnyt, niin jättäisit sen”.(1.) Ritva kuulee Virpin huudon ja kysyy Jormalta, mitä Virpi tarkoittaa, mutta asia jää siihen. Virpi tuo myös tuohon aikaan useaan kertaan äidille esille, että hän haluaa muuttaa pois heidän silloisesta asunnostaan. Äiti ymmärtää asian liittyvän siihen, että Virpillä ei ole lähistöllä kavereita, mutta myöhemmin pohtii sen yhteyttä seksuaaliseen hyväksikäyttöön.

5.2.5. Ritvan tyytymättömyys avioliittoon johtaa asumuseroon

Samoihin aikoihin kun Virpi tulee tietoiseksi tapahtuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä Ritva tuntee itsensä yhä tyytymättömämmäksi aviosuhteessaan. Jorma on edelleen paljon poissa ja tekee työtään omassa yrityksessään. Ritva on toivonut, että Jorma voisi myydä yrityksen ja mennä vieraalle töihin, mutta Jorma ei ole ollut suostuvainen tällaiseen ratkaisuun. Vasta jonkun aikaa erilleen muuton jälkeen hän päätyy tähän ratkaisuun. Avioliiton loppuaikoina Ritva löytää uskotukseen vähän nuoremman serkkunsa Tiinan, jonka luona vierailee joskus parinkin yön ajan ja johon muutenkin pitää tiiviisti yhteyttä. Ritva yrittää puhua Jorman kanssa väsymyksestään ja yksin jäämisestään perheen asioiden hoidossa , mutta Jorma ei ota häntä vakavasti.

Ritva kertoo kokemuksestaan: ”Mä muistan kerrankin, kun mä sanoin, että en mä jaksakaan aina yksin olla. Ei se siihen reagoinut yhtään mittään. Mutta kyllä sitten jälkeensä päin kun mä olin jo tehnyt päätöksen ja sanonut että mä lähen pois sano että ei hän osannut oottaa että mä lähen, luuli vaan että mä lasken leikkiä. Vaikka mä olin ihan väsynyt aina yksin olemiseen ja aina vaan lasten kanssa, aina sitä sammaa... Siinä Villen syntymän jälkeensä mä rupesin aattelemaan , että ei hyvänen aika , en mä elämältä tällaista

halunnut. Että Jorma oppii tietämään että mää olen sellanen orja, joka rupee tekemään ja olemaan ja aina jää yksin. Sit se alko pikkuhiljaa voimistuun ja voimistuun se ajatus ja eri tilanteet tietenkkin niinku vaikutti siihen. Ja silloin syksyllä sitten, silloin mää olin jo ihan loppuunpalanut, että mää aattelin , että en mää ole ikääni täällä”.(11.)

Ritva alkoi suunnitella erilleen muuttamista ja samoihin aikoihin hän tutustui Anttiin, he alkoivat viihtyä yhdessä ja seurustella. Kun Ritva oli saanut järjestettyä uuden asunnon, hän muutti sinne Virpin, Minnan ja Villen kanssa. Paula oli tuolloin jo 18-vuotias ja muutti itsenäisesti asumaan. Jorma jäi yksin asumaan heidän entiseen yhteiseen kotiinsa. Jorma kertoo, että hän on ollut tyytyväinen Ritvan ja hänen väliseen suhteeseen. Minnan syntymän jälkeen hän koki että Ritvalla ei ollut enää niin paljon aikaa suhteelle kun hän olisi toivonut. Mutta hän myöntää perheen sisäiset ristiriidat ja toteaa niitä olleen erityisesti työnjaon suhteen. Hän kokee saaneensa kotoa sellaisen mallin, että miehet eivät kotitöihin juuri osallistu, eikä hän ole osannut omaa käyttäytymistään tässä suhteessa muuttaa.

Jorma itse kertoo: ”Kotitöistä meille tuli myöhemmässä vaiheessa ainakin riitaa. Että minun olis enemmän pitänyt siivota ja tiskata ja auttaa siinä kotona. Kun meillä oli kotona ennen semmonen että .. että me oltiin jossain metässä ja miehisiä töitä tehtiin ja sitten ei koskaan siivottu ja eikä muualla oltas oltu että tehtiin aina niinku jottain traktorihommia”.(12.)

5.2.6. Virpin viha äitiä kohtaan

Ritva kuvaa, että hyvin nopeasti äidin ja lasten muutettua pois Jorman luota Virpin käytös häntä kohtaan muuttui hyvin vihaiseksi. Jo aiemmin äidillä ja Virpillä oli ollut

riitoja ja äiti koki Virpin purkaneen kiukkuaan häneen, mutta muuton jälkeen Ritva koki Virpin käytöksen muuttuneen sietämättömäksi.

Ritva kertoo: ” Että vähän aikaa meni silloin me asuttiin neljästään että se oli niinku semmonen normaali mitä se oli aikasemmin. Mutta sitten se alako pikkuhiljaa käymään ja minä kun aattelin että mikä ihme siinä on. Sit mä aattelin että kun Antti tuli kuvioon että se niin mustasukkanen ja että sillä on pelekoja ja kaikkia. Kyllä mä aattelin ensin että nuo on ihan sitä. Sitten monesti kun Minna ja Ville oli isänsä luona niin se sitten silloin purki ne kiukkunsa kaikista eniten. Että se oli ihan hirveä aika... Musta tuntu että mä vihasin sitä kun ei se osannut muuta kuin räyhätä. Se oli silloin just silloin kun se kerto tämän jutun niin siinä 11-12 ikäsenä. Mää en saanut mitään otetta. Ja sillä oli varmaan joku samanlainen viha minua kohtaan ... Kun se aina minulle huusi, että sää oot huono äiti ja ei tuommoinen ole edes mikkään oikea äiti ja se huusi mulle aina tuommoista. Ja mielestäni mä en oo muuttunu mikskään, sama äiti kun ennenkin. Silloin mä olin ihan pihalla. Mää aattelin että mä en saa tuohon tyttöön minkäänlaista otetta. Ja mä muistan kerrankin kun mä aattelin että mä vihaan ja kuitenkin se on mun omaa persoonaa.”(11.)

Myöskin seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertoessaan Virpi oli äidille vihainen ja etsi äidin seuraa ja kiukutteli kun äiti halusi olla omissa oloissaan ja Antin seurassa. Myöhemmin kertomisensa jälkeen ennen perheneuvolan tutkimuksia Virpi myös oli äitiään kohtaan hyvin vihainen, suuttui ja kävi äitiinsä kiinnikin. Tilanne kuitenkin oleellisesti rauhoittui kun perheneuvolan tutkimukset pääsivät alkamaan.

Ritvan kuvaus: ” Ainakin silloin kun mä tiesin tään Virpi oli minulle kauhean hyökkäävä. Silloin meillä oli ihan kauheeta riitelemistä, se suorastaan repi minua... Mulla oli mustelmia ja naarmuja käsivarsissa kun se kävi kiinni. Elikkä se oli kauhean äkänen

mulle. Minä olin se joka oli siinä huushollissa ja minulle se purki sen vihansa. Mutta nyt sen jälkeen kun tätä asiaa ruvettiin hoitamaan ja ollaan täällä käyty niin sitten se muuttu toisenlaiseks, sellaseks rauhalliseks ja että nyt meillä on sellaset tosi hyvät välit, mutta mää kyllä kauhulla aattelin että miten meiän ois käyny jos tää asia olis vieläkin hoitamatta. Minkälaista meillä olis ollut tämä koko aika, että jos se ois vaan pitäny sisällään sitä. Niin, se olis ihan hirveetä”.(11.)

5.3. Seksuaalisen hyväksikäytön paljastuminen

5.3.1. Perheen sisäiset keskustelut

Kun Ritva ja lapset olivat asuneet muutamia kuukausia erossa Jormasta, Virpi kertoi äidille ja tämän miesystävälle Antille siitä, mitä Jorma oli hänelle tehnyt. Oli viikonloppu, sunnuntai päivä, Minna ja Ville olivat isänsä luona ja Ritva halusi laiskotella ja viettää aikaa miesystävänsä seurassa. Virpi ei kuitenkaan ollut tähän tyytyväinen vaan kaipasi äitinsä seuraa ja alkoi ärtyä, kun hänen toivettaan ei kuultu. Tässä tilanteessa Virpi kertoi että Jorma on häntä hyväksikäyttänyt. Äiti reagoi asiaan heti ja kuvaa kuinka he kolme, Virpi, äiti ja Antti puhuivat asiasta ja koko tilanteesta monta tuntia. Antti kyseli aktiivisesti, Ritva oli välillä aivan lamaanutun ja kaikki tuntui hänestä epätodelliselta. Virpi kertoi asiasta, mutta vastasi äidin mukaan hyvin moniin kysymyksiin ”en tiiä”.

Ritva kertoo: ”Sitten me ruvettiin tenttaamaan sitä, ja mun kaveri kyseli hyvin tarkkaan Virpiltä, mitä Jorma on tehnyt ja se kyseli, tekikö se niin tai näin, Virpi vastasi ettei tiiä. Niin se oli semmonen tilanne, kun minä istuin siinä sohvalla se tuntui aivan että

ei, hyvänen aika sitä meni ihan semmoseen shokkiin ite, että sitä lamaantu siihen sohvannurkkaan, kun mää kuuntelin sitä, siinä meni sitten ihan monta tuntia siinä meni meillä, kun me juteltiin tätä asiaa, että se oli niinkuin ei tätä todellista olisikaan, että se oli niin uskomatonta ”.(1.)

Pian tämän keskustelun jälkeen Ritva otti yhteyttä Jormaan ja he tapasivat ja he keskustelivat asiasta. Ritva kertoi aivan suoraan Jormalle, mitä Virpi on kertonut ja kysyi Jormalta asian todenperäisyyttä. ” Minä vain sanoin Jormalle näin, että kun Virpi sanoi, että sinä olet sitä hyväksikäyttänyt. Niin Jorma meni niin jännännäköiseksi ja sen ilme muuttu, niin minä kysyin että ootko sinä tehnyt sitä, mitä Virpi väittää, niin se oli hiljaa ja sano että en oikeastaan, sanoi vain näin. Niin minä sanoin, että mitäs se oikeastaan siinä tarkoittaa, niin kun minä sanoin, että Virpi sanoi että olet hiippaillut hänen huoneessaan niin siihen se sanoi että joo että hän käynyt Virpin huoneessa että hän vienyt saksia ja millon katellut teippiä tai kynää tai jotain semmosta”.(1.)

Näin siis Jorma vastaa epämääräisesti, ei toisaalta kiellä, mutta ei myönnäkään ja tarjoaa myös heti omia selityksiään asiaan.

Seuraavana perjantaina Ritva ottaa yhteyttä perheneuvolaan, kertoo, mitä on Virpiltä kuullut ja haluaa asiaa selvitettävän.

5.3.2. Yhteistyö sosiaaliviranomaisten kanssa

Perheneuvolan työryhmä ja kunnan lastensuojelusta vastaava sosiaalityöntekijä ryhtyvät yhdessä suorittamaan tarpeellisia tutkimuksia seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn selvittämiseksi. Kaikki perheenjäsenet suhtautuvat yhteistyöhön perheneuvolan kanssa

rakentavasti eikä Jorma ensimmäisissäkään keskusteluissa aivan ehdottomasti kiellä seksuaalista hyväksikäyttöä.

5.3.2.1. Virpin tilanne rauhoittuu

Virpin osalta tilanne rauhoittuu nopeasti, kun hän on saanut kerrottua asian ja se on otettu vakavasti. Hän elää normaalia koululaisen elämään, kuten aikaisemminkin, mutta Jormaa hän ei halua tavata. Koska Jorma kuitenkin soittaa joskus heille ja tulee tapaamaan pieniä lapsia, Virpi ei voi kokonaan välttyä tapaamisilta. Joillain käynneillä hän kertoo välillä tulevan mieleen sen äänen, kun Jorma tuli hänen luokseen yläkertaan portaita pitkin. Kaiken kaikkiaan Virpi näyttää haluavan perheneuvola-keskusteluissa puhua monenlaisista muista asioista, mutta ei Jormasta. Virpi kuitenkin miettii seksuaalisen hyväksikäytön paljastumisen merkitystä Minnalle ja Villelle ja heidän suhteelleen isäänsä, mutta myöskin heidän suhteelleen Virpiin itseensä. Keskusteluissa Virpi tuo esiin, että yksi suuri syy, miksi hän kertoi tapahtuneesta liittyy siihen, että hän alkoi olla huolissaan siitä, tekeekö Jorma Minnalle saman kuin hänelle. Huoli oli tullut erityisen voimakkaaksi nyt, kun Jorma perheen erilleen muuttamisen jälkeen oli tavannut Minnaa ja Villeä ja vienyt heidät luokseen omaan kotiinsa.

5.3.2.2. Ritva ei tiedä kumpaa uskoisi

Ritva kokee oman asemansa ja tilanteensa monella tapaa hankalaksi. Kun Virpi on kertonut hyväksikäytöstä hän on vakuuttunut, että asia on selvitettävä. Hän kokee olevansa puun ja kuorenvälissä ja tajuaa, että kyseessä on asia jota hän ei yksin pysty

selvittämään ja siksi ottaa yhteyttä perheneuvolaan. Hän uskoo Virpiä, mutta toisaalta hänen on vaikea uskoa, että Jorma olisi tehnyt kuten Virpi sanoo.

Perheneuvolatutkimusten jatkuessa Jorma ja Ritva käyvät kaksi kertaa yhdessä haastattelussa. Toinen käynti on useita kuukausia Virpin kertomuksen jälkeen. Tuolloin Ritva hyvin selkeästi tuo esiin sitä, että hänen on vaikea tietää, kumpaa uskoisi. Hän on nähnyt joitain tilanteita joissa Virpi lähestyy Jormaa ja hännää ja kutittelee tätä ja koskettaa myös tuolloin Jorman sukuelimiä. Jorman on tuolloin ollut vaikea asettaa rajaa Virpille. Näitä muisteltaessa Ritva pohtii myös sitä, mikä on hyväksikäyttöä, olivatko hänen näkemänsä tilanteet sitä vai eivät.

” Sitä mitä Virpi mulle kertoi, se on hyväksikäyttöä, jos se paikkansa pitää mitä Virpi kertoi. Ne semmoiset, mitä Virpi sanoi, että ”persettä nuoli ” ja nää tällaiset niin se on tietenkin hyväksikäyttöä, eihän se ole oikeata semmoinen. Mutta se onkin toinen asia kumpi niistä puhuu totta, Jorma tai Virpi tai sitten kumpikin vähän asian vierestä. Sitä mä en se on kyllä toinen asia kokonaan. Mutta ne mitä minä olen nähnyt, mulle ei ole tullut mieleenkään että semmoinen voisi olla hyväksikäyttöä, ei,ei ollenkaan.”(6.)

Pohtiessaan sitä voiko Virpin kertomus olla keksittykin Ritva pohtii mikä olisi mahdollisesti voinut saada Virpin keksimään koko asian. Virpin huomion tarvetta pohtii yhtenä mahdollisuutena. Ajan kuluessa Ritvan usko Virpin kertomukseen vahvistuu ja kun vajaa vuosi asian esille tulosta on kulunut, hän tekee rikosilmoituksen, koska haluaa asian selvitetävän myös oikeudellisesti. Myös Virpi on toivonut Jormalle rangaistusta teostaan. Kumpikaan ei kuitenkaan halua Jormalle vankeusrangaistusta.

5.3.2.3. Jorma kypsyy tunnustamaan

Jorma on perheneuvolatutkimusten aikana yhteistyöhaluinen ja myöntää joissain yhdessä olo tilanteissa leikkimielisesti kutitelleensa Virpiä takaisin, kun tämä kutitellut ensin häntä. Jorma myös puhuu Virpin ja hänen välillään tapahtuneesta suukottelusta ja molemmat vanhemmat muistavat tapauksen, jossa heidän mukaansa kaikkien kolmen läsnäollessa Jorma leikkimielisesti imi jäljen Virpin kaulaan, kun he peuhasivat ja painivat sängyllä. Yöllisistä hiippailuista Jorma sanoo, että hän kävi hakemassa Virpin huoneesta saksia, teippiä tai muuta sellaista. Useita kertoja Virpi myöskin nukahti TV:n ääreen, jolloin Jorma kantoi hänet omaan huoneeseensa nukkumaan. Molemmat vanhemmat muistavat, että Virpi tuolloin aina huusi äidin auttamaan itseään vaatteiden riisumisessa. Kun Jormalta konkreettisesti kysytään onko hän kosketellut suullaan tai käsillään Virpin sukuelimiä hän tämän kieltää. Toisaalta, kun työntekijät puhuvat hänen seksuaalisesti hyväksikäyttäneen Virpiä hän ei sitä kiellä ja kun hänet reilun puolen vuoden kuluttua ohjataan uuden työntekijän luo keskustelemaan hän on jo valmis myöntämään tapahtuneen seksuaalisen hyväksikäytön.

Jorma sanoo: ”Suhde lipsahti siihen, mihin se meni, leikin varjolla pikku hiljaa kehittyi.”(9.) Myöhemmin haastatteluissa hän kertoo : ”Kyllä mä tiesin kumminkin, että niinkun liian pitkälle menen mutta tota niin ja pelekäsin tietenkkin varmaan että se tuloo seleville, toisaalta pelekäsin mutta kuka siitä välittää...Se meni sitten tota niin kyllä niinku rikoksen puolelle ... Silloin kun näitä tapauksia on, sen jotenkin laitto niinku piiloon että tota ei välittänyt jostain syystä siitä ilimitulosta... Tai sillen se niinku unohtu”.(12.)

Vajaa vuosi asian esille tulon jälkeen Jorma haluaa pyytää Virpiltä anteeksi ja tekeekin sen mutta melko hätäisesti ja puhelimitse. Samoihin aikoihin Ritva tekee asiasta

rikosilmoituksen ja kun Jorma kuulee tästä, hän on kovin hädissään ja haluaisi sovittelua ja korvata asian ilman oikeudenkäyntiä. Poliisikuulustelun sijasta hän haluaisi kertoa kaiken mitä on tapahtunut mieluummin perheneuvolatyöntekijöille, mutta koska keskustelutilannetta ei pystytä riittävän nopeasti järjestämään eikä se voi korvata poliisikuulustelua, hän vahvistaa Virpin kertomuksen ja tunnustaa tekonsa poliisille.

Oikeudenkäynnissä hän saa kahden vuoden ehdottoman vankeusrangaistuksen ja joutuu maksamaan korvauksia Virpille. Tuomiosta valitetaan hovioikeuteen, mutta se pysyy muuttumattomana. Koko tämän ajan eri perheenjäsenten ja perheneuvolan yhteistyö jatkuu.

5.3.3. Miksi seksuaalinen hyväksikäyttö tapahtui, perheenjäsenten selitykset tapahtumille

Haastattelujen kuluessa Virpi, Ritva ja Jorma tuovat kukin omalta osaltaan pohdiskellen esiin käsityksiään siitä, miksi Jorma käytti Virpiä seksuaalisesti hyväkseen.

Virpin mielestä ihmisen, joka käyttää toista seksuaalisesti hyväkseen täytyy olla jollain lailla sairas. Hänen mukaansa sellaiseen ei voi ryhtyä noin vaan eikä vahingossa. Hän pohtii, että siinä takana on oltava jotakin ja selitys asialle on löydettävä. Pohtiessaan, miksi näin kävi juuri hänelle, hän päätyy ainakin siihen toteamukseen, että mikäli äiti ei koskaan olisi tavannut Jormaa, vaan jonkun muun tältä oltaisiin vältytty.

Ritva tuo esiin omaa syyllisyyttään. Hän muistaa, että ei Minnaa odottaessaan ollut lainkaan kiinnostunut seksuaalisesta kanssakäymisestä Jorman kanssa ja kokee seksuaalisesta hyväksikäytöstä kuulleessaan, että hän on sen aiheuttanut, koska ei ole halunnut tyydyttää miestänsä seksuaalisesti. Ritva myöskin pohtii sitä, että Jorma on

varmaankin omassa perheessään jäänyt paljosta paitsi. Hänen kokemuksensa mukaan Jorma on omassa perheessään ollut jotenkin ulkopuolinen. Tähän perheeseen tullessaan Jorma Ritvan arvion mukaan oli liian kypsytön ja kokematon valmiiseen perheeseen. Myöskään tämän perheen elämässä Jorma ei Ritvan mukaan pysynyt mukana. Ritvan suhde Jormaan on kaikenkaikkiaan ymmärtävä, hän sanoo ”ettei se Jorma mikään paha ihminen ole”.(11.)Hän näkee, että Jorma piti heistä kaikista ja tavallaan myös oppi olemaan perheessä. ”Siinä mielessä tuntuu kauhean säälittävältä ja pahalta, kun ajattelee, että miten asiat piti mennä näin ”,(11.) hän kertoo.

Jorman on vaikea muotoilla sanoiksi sitä, mistä seksuaalisessa hyväksikäytössä oli kysymys, mutta päätyy lopulta siihen, että hän oli tyytymätön aviosuhteessaan, kun Ritva oli väsynyt odottaessaan Minnaa. Kun vauva sitten oli syntynyt ei Ritvalla enää ollut aikaa riittävästi Jormalle. Jorma pohtii sitä, että joku muu tuossa tilanteessa olisi pettänyt puolisoaan vieraan naisen kanssa, mutta koska hän koki itsensä araksi ja estyneeksi, ei hän lähtenyt tutustumaan vieraaseen aikuiseen naiseen vaan kääntyi Virpin puoleen, Jorman sanoin: ” Virpin kanssa oli niinkun valamiiks lähellä”.(12.)

Näin siis Jorma omasta puolestaan toteaa, että hän ei kyennyt ratkaisemaan kaikkien perheenjäsenten kannalta rakentavalla tavalla sitä muutos tilannetta, jonka uuden lapsen perheeseen tulo, hän omat läheisyyden tarpeensa, Ritvan väsymys ja Virpin tarve läheisyyteen toivat perheeseen.

6. ÄITIYS VIRPIN - SEKSUAALISESTI HYVÄKSIKÄYTE- TYN LAPSEN - MAAILMASSA

Perheenjäsenet kertovat siitä, miksi seksuaalinen hyväksikäyttö tapahtui, minun tehtäväni asettamieni tutkimuskysymysten puitteissa sen sijaan on pyrkiä vastaamaan kysymyksiin, jotka koskevat äitiyden merkitysten läsnäoloa tässä perheessä. Tähän tarkasteluun otan mukaan myös psykologisten tutkimusten tuottaman tiedon. Haluan aloittaa kuvaukseni ja varsinaisten tulosten kertomisen asettautumalla Virpin rinnalle, kuuntelemaan häntä ja eläytymään hänen kokemukseensa äidistään ja äitiyden merkityksistä hänelle. Virpi on kertonut avoimesti itsestään ja elämästään, mutta joissain kohdin hän on ollut pidättyvä ja vähäsanainen. Toivon voivani asettaa sanani niin, että kuunneltuaan ajatukseni hän voi lähteä eteenpäin hyvillään siitä, että on tullut riittävästi ymmärretyksi ja saanut tukea voidakseen jatkaa toipumista inestien aiheuttamista ongelmista.

6.1. Äiti on Virpille tärkeä

Seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkimusten aikaan Virpi halusi aluksi puhua asiasta mieluiten äidin paikalla ollessa. Myöhemmin hän suostui myös yksilökäynteihin. Keskusteluissaan perheneuvolan psykologin kanssa hän omalla tavallaan kertoo äidin merkityksestä itselleen. Perheen useiden muutostilanteiden keskellä hän kokee äidin lähes ainoaksi pysyväksi asiaksi maailmassaan. Hän toteaa, että ”onnellista on että saan asua äidin kanssa”.(8.) Samassa yhteydessä hän miettii millaista olisi, jos hän voisi asua

perheessä, jossa olisi myös hänen biologinen isänsä. Isäänsä muistellessaan hän tulee surulliseksi ja häntä alkaa itkettää.

Perheneuvolan psykologi kuvaa Virpin ja äidin yhdessäoloa: ” Usein Virpi aamulla menee äidin kyydissä äidin työpaikalle ennen koulun alkua ja joskus myös iltapäivällä. Virpi viihtyy siellä, kun saa olla rauhassa äidin kanssa ja äidin auttaminen on hänestä mieluisaa. Läksyt hän tekee kotona. Matematiikassa äiti auttaa.”(8.) Virpi itse kertoo, ettei äiti paljon ehdi olla hänen kanssaan, mutta joskus Virpi menee äidin syliin, kun Antti on töissä ja pienet nukkumassa. Tästä puhuttaessa Virpi toteaa: ”Joskus tuntuu, että on yksin.”(8.) Mielipiteensä ja toiveensa Virpi voi mielestään ilmaista äidilleen, vaikka tämä on väsynyt. Äiti myös useimmiten hyväksyy hänen tekemänsä ratkaisut, esimerkiksi vaatevalinnat.

Lauseentäydennystestin kautta Virpi tuo esiin, että ”äiti on railakas, pirteä ihminen”(10.) ja että ” äitini ja minä tulemme hyvin toimeen”.(10.) Kun häntä itseään toisessa yhteydessä kehuaan, että hän on reipas ja osaa tulla ihmisten kanssa toimeen, hän toteaa tullessaan tässä suhteessa äitiinsä. Lauseentäydennystestissä hän kirjoittaa: ” Luulen, että useimmat äidit välittää paljon lapsista”(10.) ja tuo näin esiin luottamustaan äidin kiintymykseen. Myöskin perheneuvolan työntekijät toteavat : ”hyväksikäyttökokemuksestaan huolimatta hän luottaa äitiinsä sekä muihin apua antaviin aikuisiin.”(13.) Virpin ja äidin läheisyydestä kertovat myös Jorman sanat, kun hän kuvaa ristiriitojaan Ritvan kanssa: ” Virpi niinkun oli Ritvan puolella kovasti.”(6.)

Voiko Virpin läheistä suhdetta äitiinsä ja halua olla äidin lähellä tulkita perinteisen psykoanalyttisen (mm. Wolf & Alpert, 1991; Bigras, 1990; Steele 1994) tai Nakhle Tamrazin (1996) mielipiteeseen perustuvan kirjallisuuden kautta? Voidaanko ajatella, että Virpin kaipuu äidin läheisyyteen kertoo siitä, että äidin huolenpito varhaisvaiheessa

on ollut puutteellista, että äiti on ollut etäinen eikä Virpin ole ollut mahdollista saada riittävästi tarvitsemaansa lämpöä ja äidin läsnäoloa. Onko niin, että hän nyt yrittää korvata tätä puutetta ihailemalla äitiä ja etsimällä kaikin tavoin hänen läheisyyttään?

Jos Virpin kokemusta ja kuvaa äidistä tarkastellaan Bollasin (1989) ajattelun kautta, näyttää ilmeiseltä, että Virpillä on ollut tarve luoda mieleensä kuva voimakkaasta ja turvallisesta äidistä, johon hänen itsensä on mahdollista samaistua ja jonka avulla hänen on mahdollista saavuttaa omaa itsenäistä erillisyyttään. Äidin läheisyyden kaipuussa on mukana niin intensiivistä sävyä, että se tuo mieleen Bollasin (1989) ja myöskin Shengoldin (1989) näkemyksen siitä, kuinka lapsi isän inestisen käyttäytymisen seurauksena jää kiinni tai palaa varhaiseen äitisuhteeseen, koska isän kuva hänen mielessään inestin seurauksena tuhoutuu. Tässä tilanteessa hän ei voi isän avulla saavuttaa itsenäisyyttään ja elää läpi oidipaalista kolmiosuhdetta. Tätä tulkintaa tukee Virpin antama kuva isästä, joka on epämääräinen tai tulee esiin esimerkiksi MAPS-testin kautta kuvana rikollisesta tai kuolleesta mieshahmosta. Teema toistuu useissa kertomuksissa, joista esimerkiksi haluan ottaa Virpin kertomuksen tauluun Lääkärihuone. Kertomuksen nimi on surupäivä: ” No tässä on sillai niinku että tää on haavoittunu jossakin autokolarissa ja tässä on niinku sen vaimo ja vanhemmat. Ne on niinku tullu sairaalaan oottaan. Nää lääkärit on sillai aika surullisen näkösiä että se ei parane tai että se on kuollu jo, että nää lääkärit ei voi tehä enää mitään...paperit, kuolinaika ja semmosta.... Se on ollu niinku hirvikolari tai sillei että on ammuttu autoon.”(10.)

Rorschach-testissä Virpin suhde äitiin tulee esiin hänen valinnoissaan Post-Rorschach- tauluiksi. Tauluun VII hän vastaa lyhyesti ja ytimekkäästi: ” No tästä tulee heti mieleen niinku ois kaks pupua. Ja ne niinku tanssis sivuttain toisiinsa. Kuitenkin ne niinku kahtoo

toisiaan tuossa.”(10.) Taulun VII hän sitten valitsee miellyttävimmäksi, koska se on selkein ja luonnollisen oloinen ja siitä tulee mieleen joku piirretty, missä on kaksi pupua. Saman taulun hän valitsee äititauluksi, koska ” no tossa niinku mulle tulee mieleen tanssi. Meidän äiti tanssii tai tykkää tanssia hirveesti. Ja käydä niinku tansseissa. Ei näistä muista tuu niinku sillai mieleen.”(10.) Saman taulun VII hän valitsee myös rakkautta mieleen tuovaksi tauluksi, koska se on niin iloinen. Myöskin minä-taulu on taulu VII, koska ” se olis siinä mielessä, että kun jos lähtis pikkusen niinku eteenpäin, kun me ollaan lähössä niinku laivalle viikonloppuna. Mä oon siellä mun tyttökaverin kanssa. Siellä niinku tanssitaan tavallaan. Tullee sillai mun mieleen.”(10.)

Virpin valinnat äiti- ja minä-tiluiksi eivät noudata aikaisemman tutkimuksen (Aho-Mustonen & Wahlström, 1995) tuloksia, koska valinnat ovat varsin tavallisia, erityisesti äititaulun osalta. Friedin (1973) mukaan taulu VII on toiseksi suosituin äititaulu 8-15 vuotiaiden suomalaisten lasten keskuudessa. Sen sijaan hänen tapansa valita sama taulu äiti-tiluiksi ja minä-tiluiksi ja liittää siihen muitakin myönteisiä ominaisuuksia on samansuuntainen aiemman tutkimuksen seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten aineistosta tehtyjen havaintojen kanssa. Virpin valintojen voidaan tulkita kertovan hänen voimakkaasta myönteisestä samaistumisestaan äitiin, äitiyteen ja naiseuteen ja halusta kasvaa äidin kaltaiseksi. Tämä tulkinta on voimakkaasti ristiriidassa feministisen kirjallisuuden antamien tulkintojen kanssa. Muun muassa Sen & Daniluk (1995) kuvaavat, kuinka heidän haastattelemansa naiset ilmaisevat voimakasta pelkoa ja huolta siitä, että tulevat äitinsä kaltaisiksi. He liittäväät äitiinsä runsaasti negatiivisia ja vastenmielisiä ominaisuuksia. Tätä tulkintaeroavaisuutta pohtiessani tulee mielestäni hyvin selkeästi ilmi Virpin kokemuksen ja aikaisemman tutkimuksen vertailun ongelmallisuus. Virpi on haastattelujen aikaan ollut 11-13 vuotias, seksuaalinen

hyväksikäyttö on paljastunut, äiti on uskonut häntä ja hyväksikäyttäjä on saanut tuomion. Aiemman kirjallisuuden tutkittavat ovat useimmiten aikuisia naisia eikä tutkimuksissa useinkaan kerrota, milloin seksuaalinen hyväksikäyttö on paljastunut, mutta mielikuvaksi jää, että asia on useimmiten pysynyt salaisuutena aikuisikään saakka.

Tytön psyykkisen kehityksen kannalta on tärkeää, että hän voi samaistua äitiin ja nähdä tämän selviytyvän ja toimivan rakentavasti, kuten tutkittava Sen & Danilukin (1995,53) tutkimuksessa toteaa: ”For me to be free, I need her to be.” Virpin samaistuminen äitiin vaikuttaa myönteiseltä ja feminististen tutkijoiden (Schonberg, 1992; Jacobs, 1994; Sen & Daniluk, 1995) tapaan voin ajatella sen tulleen mahdolliseksi, kun Virpi on voinut nähdä äitinsä kykenevän irtautumaan omaa elintilaansa rajoittavasta ja alistavasta parisuhteesta, hoitavan perhettään ja itseään ja uskomaan Virpiä. Viimeisen haastattelun lopussa haluan vielä kysyä Virpiltä, kuka on ollut hänen tärkein tukijansa koko seksuaalisen hyväksikäytön selvittelyprosessin ajan. Virpi vastaa: ”Äiti, kun se ottaa asiat esille eikä jätä puolitiehen...me niinku yhdessä tehdään.”(10.)

6.2. Virpi pitää huolta äidistä

Puhuessani Virpin halusta pitää huolta äidistä ja ottaa äiti huomioon ratkaisuisaan joudun tukeutumaan tavallista enemmän muiden kuin Virpin itsensä sanoihin. Voin kyllä ottaa huomioon sen, mitä Virpi itse kertoo, mutta erityisen voimakkaana kuulen tämän asian tiimoilta perheneuvolan työntekijöiden äänen.

Virpin kanssa perheneuvolatutkimusten aikaan keskustellut psykologi kirjoittaa, kun he puhuvat perhettä kohdanneesta läheisen ihmisen kuolemasta: ” Kysyn, kuka on tukenut Virpiä hänen surussaan. Virpi mainitsee kaksi kaveriaan ja myös äidille voi puhua

ja äitikin suree. Virpi vakuuttaa, että äidille voi aina puhua, äiti ei ole liian kiireinen. Kysyn, onko äidillä joskus kiirettä, ettei ehdi kuunnella. Virpi myöntää, että joskus näin on. Totean, että äidillä on pienet lapset ja poikaystävä Antti, jotka vaativat hänen aikaansa. Kysyn Virpin mielipidettä Antista. Virpi miettii, että ” äidillä on mukavaa”. Virpille on jollakin tavalla hyvin tärkeätä, että äidillä on hyvin. Kysyn, kantaako Virpi jollakin tavoin huolta äidin asioista. Virpi kieltää. Yleensä hänestä ei tunnu raskaalta huolehtia pienemmistä lapsista, paitsi joskus, kun he ovat villedä. Omia huoliaan äiti ei puhu Virpille.”(8.)

Ylläolevassa katkelmassa työntekijälle tulee tunne, että Virpi kantaa huolta äidin hyvinvoinnista, mutta Virpi itse kieltää niin tekevänsä. Perheneuvolan työntekijät ovat myös lausunnoissaan tuoneet esiin omana näkemyksenään: ” Virpi on tuntenut syyllisyyttä suhteessa itselleen läheisimpiin ihmisiin ja siksi asettanut toisten perheenjäsenten edut omiensa edelle.”(13.) ja ” Virpi on ikäisekseen hyvin paljon muista perheenjäsenistä ja heidän hyvinvoinnistaan vastuuta kantava tyttö” .(13.) Näillä sanoillaan työntekijöiden voidaan ymmärtää viittaavan mm. Virpin toimintaan seksuaalisen hyväksikäytön salaamisessa ja siitä kertomisessa. Virpi itse kertoo, ettei puhunut seksuaalisesta hyväksikäytöstä, ”ettei äiti joutuisi eroamaan taas jälleen kerran”(8.) ja ” sitten tavallaan niinku äiti ootti sillo Minnaa, että jos olis ihan sen niinku että sen takia että mä olisin kertonu sen miten äiti ois voinu Minnaa hoitaa tai sen vauvan kanssa ite niinku pärjänny että miten siinä olis käyny sitten. Että tavallaan niinku sitä. Sitten kun lähetettiin sieltä pois niin mä aattelin että se niinku olis niinku hyvä sitten kertoo.”(11.)

Onko tässä perheessä Virpin huolenpito äidistä jotenkin sanattomasti jaettu asia, kun se niin selkeästi tulee työntekijöiden mieleen, mutta perheenjäsenet puhuvat siitä vain

niukasti tai kieltävät sen? Välittääkö Virpi tietoa tästä ulottuvuudesta ilmeidensä, eleidensä ja olemuksensa kautta enemmänkin kuin sanoilla, jotka ovat tallentuneet nauhalle? Vai onko kysymys toinen toisensa huomioon ottamisesta, jota työntekijät vain ylitulkitsevat?

Voin ajatella Virpin toiminnan ja kertoman herkkätunteisena reaktiona perheen senhetkiseen tilanteeseen. Voin ajatella, että Virpi ymmärsi, että miehensä poissaollessa koko perheen taloutta ja kaikkia neljää lasta kasvattaessaan äiti ajoittain itse tarvitsi huolenpitoa pikemminkin kuin kykeni sitä jokaiselle lapselle antamaan. Se, että ymmärrän Virpiä, ei kuitenkaan poista sitä näkemystäni, että Virpi pikemminkin pitää huolta äidistä eikä äiti hänestä ja että tällainen tilanne hänen kohdallaan on ollut hänen kehityksensä kannalta epäedullinen. Tällaista suhdetta kuvataan kirjallisuudessa kääntyneeksi huolenpitosuhteeksi ja se liitetään seksuaalisesti hyväksikäytetyn tyttären ja hänen äitinsä suhteeseen niin perinteisessä kirjallisuudessa kuin uudemmassakin tutkimuksessa (mm. Tuovinen, 1972; Nakhle Tamraz, 1996; Sen & Daniluk, 1995). Se on tullut esiin niin seksuaalisesti hyväksikäytettyjen tyttärien kuin heidän äitiensä kautta. Tämän perheen kohdalla huolenpito tulee esiin Virpin kertomana ja työntekijöiden havaintoina ja tulkintoina. Ritva ei omasta puolestaan tuo asiaa esiin haastatteluissa, mutta mm. hänen vastauksensa Post-Rorschachin äititauluun voidaan tulkita kuvaavan hänen sisäistä tarvettaan jossain tilanteessa voimakkaasti tukeutua lapsiinsa. Ritvan mahdollisesta riippuvaisuudesta en halua tässä puhua enempää, koska se tulee esiin myöhemmin, kun pohdiskelen hänen äitiyttään.

Virpin toiminta tuo myös mieleeni Kuivakankaan (1998) tutkimuksen lapset. Lasten kirjoituksista hän löytää tarinoita, joissa lasten ymmärrys omia vanhempia kohtaan näyttää lähes loputtomalle ja lapset jatkavat usein siitä, mihin vanhemman voimat

ehtyvät. Hän kertoo sellaisten lasten tarinoista, jotka kokevat itsensä kotonaan sivullisiksi, voimattomiksi ja surumielisiksi, mutta pelastavat tilanteen omalla neuvokkuudellaan tai pelastuvat itse kääntämällä esimerkiksi äidin unohduksen mukavaksi toiminnaksi. Kuivakankaan mukaan vanhemman osa tällaisessa tilanteessa jää kaikenkaikkiaan sattumanvaraiseksi, ajoittaiseksi ja ohueksi.

Kuivakangas (1998,74-75) myös kirjoittaa omasta kokemuksestaan, kuinka lapsen ylpeys omasta kyvystään huolenpitoon alkaa aikuisena näyttää pikemminkin raskaalta kokemukselta ja peräti ongelmalliselta. ” Olin itse Pörriä muutaman vuoden vanhempi, kun äitini sairasteli ja joutui olemaan välillä pitkiä aikoja sairaalassa. Vanhimpana tyttönä tein kotitöitä, pidin huolta nuoremmista siskoistani, kävin koulussa ja iltatöissä. Tuon ajan päiväkirjoissa vaikutan oikein tarmokkaalta ja tunnun pitäneeni kaikkivoipaisuuttani kunnia-asiana. Koulun äitienpäiväpuheessa puhuin äidistä niin liikuttavasti, että opettajakin itki vuolaasti. Nyt viisitoista vuotta myöhemmin muisteleminen tuntuu raskaalta, enkä löydä huolenpidosta tai työteliäisyydestäni juurikaan myönteistä sanottavaa. Huolenpito tuntuu pikemminkin ongelmalta, jonka vuoksi en osannut pitää kenestäkään, edes itsestäni. Käänsin oman kaipuuni; mitä enemmän kaipasin huolenpitoa, sitä enemmän huolehdin muista. Ja tein siitä kunnia-asiani, itsekkään ja omahyväisen keppihevoseni, jolla saattoi kerätä aikuisten kättentaputukset. Ja ratsastaa nopeasti aikuisuuteen, nuoruuden ohi. Ilmeisesti olemme Pörrin kanssa tässä suhteessa samanlaisia, koska Pörrikin jatkaa kotonaan siitä, mihin vanhempien voimat ehtyvät. Hän pelastaa perheen talouden ässäarvan voitolla tai käy ensihätäan kaupassa.” Kuivakankaan kirjoitusta lukiessa jään miettimään, noinkohan Virpikin viidentoista vuoden kuluttua pohtii omaa toimintaansa.

6.3. Virpi vihaa äitiä

Virpin tyytymättömyys ja viha äitiään kohtaan tulevat esiin monin tavoin, mutta Virpin itsensä kertomina peiteltysti ja pidättyvästi.. Hän tuo esiin, että äidin ja hänen välillä on erimielisyyksiä. Lauseentäydennystestissä hän toteaa, ” pidän äidistäni, mutta joskus olemme aivan eri mieltä.”(10.) Haastattelussa hän kuvaa erimielisyyttä ja riitatilanteita: ”No onhan se sillee ihan niinku luonteesta että joskus on semmosia, että en puhu mitään ja ihan semmosia äkäsenäkösiä hirveesti sillei. Mutta onhan sitä kaikilla päivänsä millon on niinku sillei että ei oo kaikki niin kiinnostavaa kumminkaa.”(10.) Riitaa tulee Virpin mielestä kaikenlaisista asioista, ”Ihan pienikin asia nii sitä heti aletaan purkamaan tai sillei. Se tavallaan riippuu, että millä päällä on. Joskus pienikin asia saa niinku toisen suuttumaan ja sitte toinen vaan jatkaa sitä heti. Mutta harvemmin sillei.”(10.) Kysyttäessä Virpi ei ole äidissään mihinkään tyytymätön, ”No ei mulla ainakaan heti tule mieleen mitään. En mä kyllä ossaa sannoo mitään. Sillai että kaikki on ihan hyvin oikeestaan.”(10.)

Pettymys, tyytymättömyys ja viha tuntuvat olleen Virpin mielessä myös seksuaalisen hyväksikäytön aikaan, joskaan Virpi ei silloinkaan niitä kovin voimakkaasti ilmaissut. Kun hän kertoo Jorman ahdistelleen häntä seksuaalisesti hänen katsoessaan televisiota, hän toteaa: ”Mä oisin vaan oottanut, että jos niinku äiti oli lenkillä, että se olis vaan tullut tai että mä olisin lähtenyt mukaan. Monesti äiti lähti vaan yksin kävelemään.”(3.) Näiden sanojen kautta kuulen Virpin ilmaisevan pettymystään ja kiukkuaan äitiinsä, kun tämä jättää hänet yksin eikä pysty suojelemaan seksuaaliselta hyväksikäytöltä.

Virpi siis kuvaa erimielisyyksiä, mutta lukijana vaikutelmaksi jää, että hän vähän kaunistelee, kuten lapset Kuivakankaan (1998) tutkimuksessakin tekevät. Kuivakangas

antaa tälle puhettavalle nimen silitysmalli, koska lapset puheissaan kääntävät kaiken ongelmattomaksi - silittävät. Puhetapaa voisi hänen mukaansa myös kutsua nimellä ” meillä menee hyvin, meneehän?” Silitysrautatarinoissa on hänen mielestään mukana suojeluhalu. Myös Virpin kertomasta voi aistia itsen ja perheen suojeluhalun, ja hän itse toisessa yhteydessä sanookin, että hän ei halua ”rassata” vanhoja vaikeita kokemuksia. Vaikka Virpi osittain tuntuu kaunistelevan ristiriitatilanteita, ovat hänen kertomansa erimielisyystilanteet toisaalta myöskin sellaisia arkipäiväisiä riitatilanteita, joita epäilemättä on jokaisessa lapsiperheessä.

Virpin avoin viha äitiä kohtaan ennen kuin hän kertoo seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja heti kertomisen jälkeen tulee esiin äidin kuvaamana. Ritva kertoo: ” Virpi oli siis ihan hirveä, että monesti se raapi ja puristeli että mul oli het jälet tässä kun me oteltiin. Ja ensinnäkin se oli het joka ikisestä asiasta. Ei varmasti ollu sellasta asiaa ettei meillä ollu valtavaa riitaa ja sotaa ja tappelua ja sitten mä aattelin että ei hyvänen aika että nyt on jotakin. Mutta ei mulla sillonkaan tullu mieleenkään, voinu kuvitellakaan, että se tämmösestä johtuu se sen paha olo. Mää vaan aattelin, että se on tehnyt jotakin, että se on sen omalla tunnolla, että se purkaa sen kiukkuna.... Elikkä se oli Minnalle ja Villedlekin kauhean äkänen ja minulle varsinkin se oli ja minä en olis saanu lähteä mihinkään enkä tehä mittään. Mää en sen mielestä osannu tehä mittään ja se syytti mua koko ajan ja sitte mä aattelin, että onko se niin mustasukkanen, kun mä Antin kanssa aloin seurusteleen.”(11.)

Seksuaalisesti hyväksikäytetyn tyttären viha äitiään kohtaan on kirjallisuuden mukaan keskeinen elementti äidin ja tyttären suhteessa seksuaalisen hyväksikäytön tapahtuessa ja paljastuessa (DeYoung, 1994; Gluckman, 1987; Herman, 1981, 1992; Jacobs,1994; Peltoniemi, 1988; Sen & Daniluk,1995). Herman (1981,81) kirjoittaa tutkimistaan

naisista: ” Pahimmillaan äidin ja tyttären suhdetta leimasi avoin vihamielisyys. Monet tyttäristä muistivat äitiään katkeruudella ja halveksunnalla. He kuvaavat naisia, jotka ovat synnyttäneet heidät itsekkäiksi, laiminlyöviksi ja julmiksi.” Herman myös toteaa, että perheessä nämä tyttäret usein menivät isän, hyväksikäyttäjän, puolelle, koska heidän oli helppo samaistua isän vaille jäämisen kokemukseen suhteessa äitiin. Virpin vihassa äitiä kohtaan seksuaalisen hyväksikäytön aikana ja ennen sen paljastumista on mielestäni samanlaista pohjatonta vihaa, mitä Herman kuvaa. Hän ei kuitenkaan koskaan avoimesti mene Jorman puolelle äitiä vastaan, vaan pikemminkin on äidin puolella Jormaa vastaan, minkä Jormakin on tuonut esiin.

Kun hän raivoaa äidille ennen seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomistaan voidaan ajatella kuten äitikin, että mukana on mustasukkaisuutta Antista, huolta pienemmistä ja erityisesti siitä, että Minna joutuu isänsä hyväksikäyttämäksi niin kuin hänkin. Ehkä vihassa on mukana myös syyllisyyden tunnetta kuten äiti ajattelee, mutta se voi olla syyllisyyden tunnetta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, mikä Bollasin (1989) ajattelun kautta tulee ymmärrettäväksi. Bollasin mukaanhan lapsi tiedostamattaan tekee rikoksen äitiä kohtaan päästäessään isän lähelleen. Ennen kaikkea Virpin vihassa kuitenkin lienee kysymys siitä raivosta, että äiti ei huomaa, ei kuule, ei ymmärrä mitä Virpille on tapahtunut. Virpi on yrittänyt kertoa äidille hyväksikäytöstä jo aiemmin, mutta äiti ei ole lähtenyt selvittämään asiaa pidemmälle.

Erityisen voimakkaaksi Virpin viha yltyy sen jälkeen, kun hän on kertonut äidille hyväksikäytöstä ja kuluu vajaa viikko ennen kuin äiti ottaa yhteyttä perheneuvolaan. Virpin kannalta katsoen voidaan ajatella äidin viivytelleen asian selvittelyä. Näiden muutamien päivien aikana Virpin vihaan voidaan ajatella sekoittuneen huolta ja pelkoa siitä, että äiti jälleen jättää asian selvittelyn ja Virpin pelot toteutuvat, kuten hän itse on

tuonut esiin ”pelkäsin, että äiti ei usko, sanoo, että ei se ihan noin oo ja asia jää siihen.”(10.) Virpin vihan voidaan myös Jacobsin (1994) tapaan ymmärtää olevan raivoa ja pettymystä siitä, että hän joutuu luopumaan omasta sisäisestä mielikuvastaan suojelevasta, onnipotentista äidistä ja korvaamaan sen realistisemmalla kuvalla äidistä, joka ei aina kykene vastaamaan hänen tarpeisiinsa tyydyttävällä tavalla.

Virpin äiti kuitenkin otti vastuun asian selvittelystä ja kesti Virpin häntä kohtaan tuntemaan vihan. Äiti myös osittain ymmärsi Virpin vihaa ja raivoa. Äidin ymmärtävä asenne oli Virpin kannalta myönteistä. Toisaalta voidaan ajatella, että hän meni ymmärtämisessään liiankin pitkälle, kun hän ei kyennyt rajoittamaan Virpiä niin että tämä ei olisi päässyt lyömään ja raapimaan äitiä. Ritva toteaa Virpin vihasta: ” Minä olin se joka olin siinä huushollissa ja minulle se purki sen vihansa.”(11.) Tämä äidin tulkinta on täsmälleen sama, minkä Schonberg (1992) tekee. Kun lapsen kuva kaikivoivasta vanhemmasta särkyä, hän suuntaa vihansa äitiin yksinkertaisesti sen takia, että äiti on paikalla.

Äidin haastattelussa ilmaisema näkemys Virpin vihasta on erityisen kiinnostava eikä se kokonaan avudu tulkinnoille vaan jättää monia ymmärtämisen mahdollisuuksia. Ritva sanoo: ”Sitten kun mä en mielestäni ollu tehny mittään että se olis voinu käyttäytyä sillai kun se mulle oli. Kun se haukku ja sillä varmaan oli kaksinkertainen paha olo ja tuska kun se mulle oli sellanen ja se ei kuitenkaan halunnu olla.”(11.) Tässä katkelmassa Ritva ensimmäisenä näyttää ymmärtämättömältä, koska ei voi tajuta mitä on Virpille tehnyt jättämällä tämän ilman riittävää suojelua. Voiko katkelmaa kuitenkin lukea myös niin että Ritva tavoittelee siinä jotain sellaista, josta Nakhle Tamraz (1996) ja Schonberg (1992) puhuvat, että hän olisi myös uhri ja osa Virpin vihasta olisi tarkoitettu jonnekin aivan muualle? Ja jos näin niin minne muualle, hyväksikäyttäneelle Jormalle, patriarkaaliselle

yhteiskunnalle, joka jättää naisen liian voimattomaksi vai omalle biologiselle isälle, joka on jättänyt hänet rakkautta vaille? Vai kaikille näille? Vai vielä jollekin muulle taholle?

Kun luen Ritvan kuvauksia Virpin vihasta, palaan uudelleen ajattelemaan Virpin tapaa kuvata omia vihan tunteitaan perheneuvolassa ja tutkimushaastatteluisissa. Mieleeni heräävät kysymykset, onko vihan ilmaisu ja riitely ollut perheessä sillä tavalla sallittua ja rakentavaa, että Virpin mielessä olleet vihantunteet on riidoissa käsitelty ja läpieletty niin että ne haastatteluhetkellä ovat jo neutraloituneet ja saavat vain vähän tilaa hänen mielessään? Voitaisiinko Virpin vihaa ymmärtää myös kuten Sen & Daniluk (1995), eräänä askeleena parantumisprosessissa tai kuten Mäenpää-Reenkola (1997), jonka mukaan tyttären viha, kapina ja hyökkäys äitiä vastaan on tarpeellista ja tärkeää itsenäisyyden ja erillisyyden saavuttamiseksi?

Mitä sitten voisi ajatella Virpin vastauksesta TAT-testin tauluun 7GF? Virpi: ”Ihanat kengät ainakin on kuvassa, mutta onks tässä jotenkin niinku että sillä on joku niinku nukke kädessä tuolla työllä? Jos se on menny vaikka rikki jotenki ja sit tuo äiti on yrittäny sitä korjata ja se ei oo kuitenkaan tyytyväinen. Sit se niinku yrittää tuossa selittää miten se on niinkun vaikeeta tuolle tytöllekin.....Näin niiku tässä kun se on yrittäny korjata sitä ja se ei näköjään kelpaa tietenkää.....No sit se varmaan niiku miettii tuossa vähän aikaa. Ja sit niinku tulee että kai se niinku hyväksyttävä tuollei. Jos sitä ei saa niinku paremmaks korjattua.....Se nukke on mennyt rikki, kun se on ollu niin kauan sillei, että sitä on käytetty kauan. Se on kulunut tai jotenkin joku vaate menny siitä rikki tai..... Se tyttö on siinä varmaan aika surullinen, jos se on oottanut että siitä nukesta tulee ihan semmonen ehjä. Se on niinku pettyny. Äiti yrittää jotenki sillai lohduttaa tai kertoo että se on yrittäny korjata sen kuitenkin ihan hyvin.”(10.)

Vastausta lukiessa tulee voimakkaasti tunne, että Virpi kertoo siinä itsestään ja seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksen jättämästä rikkinäisyyden tunteesta ja surusta, jota hän sen vuoksi tuntee. Testin tekemistilanteeseen mennessä seksuaalisen hyväksikäytön traumaa on jo monella tapaa hoidettu ja äiti on ollut selvittelyissä ja hoidoissa hänen tukenaan ja apunaan. Virpi on kuitenkin tyytymätön ja tyytymättömyys kohdistuu äitiin. Haluaako Virpi tässä kertomuksessa kertoa meille ja äidilleen, että hän toivoo äidin vielä olevan hänen tukenaan ja etsivän sellaista apua, että seksuaalisen hyväksikäytön jättämä haava vielä nykyistä paremmin voisi parantua?

6.4. Virpi haluaa tulla äidiksi

Virpi on perheneuvolakäyntiensä aikana maininnut, että hän on pienempänä haaveillut perhepäivähoitajan ammatista ja että hänestä on mukavaa hoitaa pieniä vauvoja. Samalla hän toteaa, että Minna ja Ville ovat jo vähän liian isoja, häsläävät vain ja touhuavat keskenään. Virpistä olisi helpompaa, jos pikkusisaret olisivat vielä vaunuissa olevia vauvoja. Vauvan hoidosta tai muusta siihen liittyvästä ei kuitenkaan perheneuvolassa ole puhuttu enempää.

Tähän tutkimukseen liittyvissä testeissä ja haastatteluissa tulee monella tapaa ja voimakkaasti esiin, että Virpi haluaisi hoitaa pientä vauvaa ja haluaisi myös itse heti peruskoulun päättymisen jälkeen saada vauvan. Tällainen toive on Virpin mukaan hänen mieleensä tullut ehkä noin kaksi kuukautta ennen haastatteluja, siitä saakka kun hän näki serkkunsa pienen vauvan. Hän puhuu toiveestaan vuolaasti ja on tuonut asian esille myös kotona äidilleen ja toivoo toisaalta, että äiti vielä saisi vauvan: ” Joo, kyllä äiti tietää, että mä haluan vauvan. No mä sille sanoin, että yhdeksännen luokan jälkeen teen, mutta äiti

sano että ei...Et mää oon sitä sillaiki että mejän äiti tekis vielä, mutta ei se enää tee....”(10.) Hän kiinnittää huomiota ympäristössään vauvoihin ja toisaalta lasta odottaviin äiteihin: ” Ja sitte aina kun kaupassa näkee vauvan niin tekee mieli viiä sieltä vaunusta....Onhan mulla tuoli ja Villen vaunutkin. Äiti meinas viiä ne pois, mutta mää otin ne..... Äitikin nauraa aina kun mää hiivin niitten vauvojen perässä. Ne on niin ihania. Mun kaverin äitipuoli saa nyt ihan kohta vauvan, sillä on ollu jo laskettu aika. Se on nyt ihan kotona vaan....”(10.)

Vaikka vauvan saaminen on kovasti Virpin mielessä ja välillä hänestä tuntuu että on aivan pakko saada hoitaa pientä avutonta vauvaa, kykenee hän myös harkitsemaan. Lähellä oleva malli nuoresta äidistä lienee myös vaikuttanut jonkin verran hänen toiveeseensa saada oma vauva: ”Mutta en mää tiä. Kyllä se mieli ehtii vielä muuttua. Kuitenkin pitäs eka käydä kouluja ja sitten.... Niinku on täällä lukiossakin ykskin tyttö niin sillä on nyt kolme vai neljä vuotias tyttö ja se on ihan hyvin pärjänny sen kanssa.”(10.)

Testien kautta Virpi tuo myös lapsen saamisen toivettaan esiin. Lauseentäydennystestissä hän kirjoittaa: ” Salainen päämääräni elämässä on pieni lapsi. Kunhan olen vanhempi teen lapsen. Olen aina halunnut lapsen hoidettavaksi. Odotan tulevaisuudelta pienen lapsen.”(10.) H-T-P-testissä kaikki kuvat ja kertomukset sisältävät tämän teeman. Virpin talo-kuvassa on lastenvaunut talon ulkopuolella ja talossa asuvat hän itse vähän vanhempana ja kahden kuukauden ikäinen vauva sekä vauvan isä. Puuksi hän piirtää iloisen, elävän satupuun, jossa pieni lintukin viihtyy. Puu kasvaa puistossa ja se on suojeltu puu, koska se on iso ja vanha ja muille malliksi. Se on sukupuoleltaan nainen, luontoäiti, joka kestää vaikka mitä, mutta ei ukkosen salamoita. Ne polttavat sen.

Ihmiseksi hän piirtää nuoren tytön, itsensä vauva sylissä. Hän kertoo: ” Jos mä voisin olla ite tuossa, tavallaan niinku nyt kesällä, että ois vauva...mä oisin niinku ysiltä päässy kesällä niin mä oisin kuustoista varmaankin...vauva olis siinä semmonen kolme-neljä kuukautta...se ois varmaan tyttö...jos se olis poika sen nimi olis Otto, tytöstä en tiijä niin, pitäis miettiä...mä luultavasti jos mulla olis vauva niin mulla olis joku oma pieni asunto, en mä sillei niinku kotona haluais asua vauvan kanssa...mä asuisin kahestaan vauvan kanssa...en tiijä käviskö vauvan isä sitä tai minua kattoos... toisaalta se niinku ei kuuluis kuvioon...en mä sitten tiijä.”(10.)

Seksuaalisesti hyväksikäyettyjen naisten on useammin todettu pelkäävän lapsen saamista ja äitiyttä kuin toivovan sitä (Friedman, 1996; Herman, 1981; Sen & Daniluk, 1995). Herman toteaa myöskin, että peräti 45% hänen tutkimuksensa isänsä seksuaalisesti hyväksikäyttämistä naisista tuli raskaaksi nuoruusiän aikana, mutta useimmissa tapauksissa naisilla ei ollut mitään toivetta saada lasta eikä lapsi ollut suunniteltu. Nämä naiset kaipasivat vierelleen miestä, joka pitäisi heistä huolta ja avioliitto ja lapsen saaminen nuorena merkitsi heille usein inestien loppumista ja siten vapautumista. Virpi näyttää eroavan näistä naisista kaikin tavoin. Hän toivoo itselleen vauvaa, mutta hänen kertomastaan puuttuvat kuvaukset rakastumisesta ja elävästä, toimivasta yhteiselämästä lapsen isän kanssa.

Virpin toive omasta lapsesta on voimakas ja niin intensiivinen, että vaikka hän kertoo, että mieli vielä ehtii muuttumaan ja äitikin on koko asiaa vastaan jää itselleni huoli siitä, kuinka asiat kehittyvät. Hämmennykseni ja järkytykseni on suuri, kun tätä kirjoittaessani luen lehdestä (Helsingin Sanomat 15.9.1998), että Helsingissä 13-vuotias tyttö teki sen, mikä Virpillekin oli tullut mieleen, vei vauvan vaunuista ja sai liikkeelle valtavat poliisivoimat, sosiaaliviranomaiset ja lehdistön. Hän halusi myös hoitaa vauvaa ja

iltapäivälehdessä (Iltasanomat 16.9.1998) saan lukea psykiatrin arvion, jonka mukaan lapsen sieppaaja kaipaa usein itse hoivaa ja tekoon syyllistyttyään tarvitsee asianmukaista hoitoa ja ohjattua psyykkistä työskentelyä. Huomaan jääväni miettimään tämän ikäisen tytön kehitystilannetta kaiken kaikkiaan ja toteavani mielessäni, että hänen toiveensa ei ole lainkaan tavallinen tuon ikäisten tyttöjen keskuudessa. Nuoret ovat yleensä selkeämmin kiinni omassa itsessään, oman identiteettinsä etsimisessä ja muovaamisessa, eikä heiltä silloin riitä ajatuksia lasten hoitamiseen. He viihtyvät samanikäisten kavereiden kanssa ja mahdollisesti ottavat ensimmäisiä hapuilevia askeleitaan seurustelusuhteissaan. Näin on myös oman 13-vuotiaan tyttäreni kohdalla. Vauvan hoidosta en ole kuullut hänen haaveilevan vaan kaverit ja omat harrastukset ovat tällä hetkellä tärkeämpiä, samoin yhteiset puuhat pikkusiskon kanssa.

Vaikka Virpin toive vauvasta ei ole tavallinen 13-vuotiaalle tytölle, voin yrittää ymmärtää sitä osana nuoruusiän kehitystä. Nuoruusikä tunnetaan yleisesti nuoren toisena mahdollisuutena (Hägglund ym., 1978). Nuoruusiässä ihminen voi uudelleen käydä läpi varhaislapsuuden epäonnistumiset ja vaikeat kokemukset. Tämän perusteella voitaisiin ajatella, että hoitamalla pientä avutonta lasta Virpi haluaisi hoitaa itsessään olevaa avuttomuutta, hoivan ja huolenpidon tarvetta, joka aikaisemmin on jäänyt tyydyttämättä. Tämä tulkinta sopisi myös perinteiseen psykoanalyttiseen ajatteluun seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen varhaisen hoivan puutteellisuudesta (Bigras, 1990; Wolf & Alpert, 1991). Tässä hän myös jälleen tuntuu kääntävän oman äidin kaipuunsa ja huolenpidon tarpeensa toisesta huolehtimiseksi, samaan tapaan kuin äidistä huolehtiessaan.

Kun hän puhuu toiveestaan hänen voidaan ymmärtää tekevän tuota hoivatyötä suhteessa itseensä, mutta mikäli hän toteuttaisi vauvantekoaikensa, voitaisiin mielestäni

ajatella, että hän toistaisi seksuaalisen hyväksikäytön traumaa siinä mielessä, että normaalista, kehitystä eteenpäin vievästä toiveesta ja fantasiasta tulisikin totta. Kun seksuaalinen hyväksikäyttö alkoi, Virpin voidaan ajatella eläneen oidipaalivaihettaan, jolloin toive olla isän tai äidin seksuaalipartneri on lapselle normaali toive, kuten mm. Anna Freud (1981) ja Winer (1989) kirjoittavat. Normaalikehitys edellyttää, että nämä toiveet pysyvät toiveina ja mikäli ikään kuuluva frustraatio korvataan täyttymyksellä se on lapsen kehitystä vahingoittavaa. Lapsesta tulee eräällä tavalla aikuinen, kun hän elää inestisen suhteen ja toisaalta häneltä silloin viedään autonomia ja itsenäisyys. Näinhän Virpille kävi seksuaalisen kehityksensä suhteen ja mikäli toive vauvasta toteutuisi, se olisi mielestäni trauman toistoa.

Virpin toivetta vauvasta voidaan myös ymmärtää yrityksenä työstää suhdettaan äidistä irrottautumiseen ja itsenäistymiseen. Hänen kertomassaan sekoittuvat äitiin samaistuminen (näyttää välillä olevan lähes sama, saako äiti vauvan vai hän) ja toisaalta äidistä irrottautuminen (oman vauvan kanssa oma asunto). Mäenpää-Reenkolan (1997) tapa kuvata nuoren tytön halua ryhtyä äidiksi tuntuu sopivan Virpiin. Mäenpää-Reenkolan mukaan tytölle voi joskus olla erittäin vaikeaa huomata olevansa äidistä erillinen ja kykenemätön vielä aikuisen naisen rakkauselämään ja lapsen synnyttämiseen. Hän kirjoittaa, että yksi ratkaisuyritys sietämättömään erillisyyden ja mitättömyyden tunteisiin voi olla pakeneminen teini-iässä suoraan lapsuudesta äitiyteen, paluu symbioosin kokemukseen raskaudessa ja vauvan kanssa. Tällöin nuori suoralla hypyllään lapsuudesta äitiyteen väistää asteittaisen irrottautumisen äidistä ja hitaan ja työlään kasvun aikuiseksi naiseksi.

Virpi ei kuitenkaan vielä ollut raskaana eikä hänellä ollut lasta. Lapsen saamisen toive oli hänen mielessään. Tämä seikka vie ajatuksia aivan eri suuntaan kuin aiemmin kirjoitin.

Steedman (1986) on todennut, että jos äiti hoitaa lasta kyllin hyvin, lapsessa herää kyky luoda oma mielikuvituslapsi ja myöhemmin halu saada omia lapsia. Jos lapsella on muistikuva siitä, että hänen ruumistaan ei ole hyväksytty, sitä ei ole pidetty eikä siitä ole pidetty, kyky luoda mielikuvituslapsi jää saavuttamatta ja äidiksi tulemisen halu (äitimisen halu, kuten Jokinen (1996) sanoo) jää tulematta.

Voidaanko Virpin halusta hoitaa avutonta vauvaa yhtä aikaa ajatella, että se kertoo siitä, että hän haluaa hoitaa hoidotta jäänyttä itseään ja että se kertoo myöskin siitä, että hän haluaa nyt hoitaa, koska on itse riittävän hyvin hoidettu?

Steedmanin (1986) ajatus mielikuvituslapsesta vie mietteeni vielä eteenpäin. Winer (1989) puhuu transitionaalisesta tilasta, jolla on ihmisen kehitystä edistävä tehtävä ja jossa ihminen on fantasian ja todellisuuden välimaastossa ja ottaa osaa yhtä aikaa molempiin. Insestissä transitionaalinen tila tuhoetaan ja lapsi menettää kykynsä käyttää mielikuvitusta ja transitionaalista kokemusta kehityksessään. Winerin mukaan hänen kykynsä symbolisoida asioita heikentyy eikä hänellä enää ole kykyä luoda rajoja eriytyneelle ja autonomiselle minälle. Jos ajatellaan, että Virpi kertoessaan haastatteluissa ja H-T-P-testissä vauvastaan loi oman mielikuvituslapsen, voidaanko silloin ajatella, että tämä kokemus on ollut hänelle eheyttävä kokemus? Voidaanko ajatella, että hänen transitionaalinen kokemuksensa ja kykynsä symboliseen ajatteluun näin aktivoituu insestin paljastumisen, loppumisen ja hoidon jälkeen? Voidaanko sanoa, että transitionaalinen tila ikäänkuin uudelleen avautuu hänen käyttöönsä?

Rohkenenko jopa ajatella, että tutkimus testeineen, haastatteluineen ja keskusteluineen on omalta osaltaan auttanut tätä prosessia?

7. RITVA - SEKSUAALISESTI HYVÄSIKÄYTETYN

LAPSEN ÄITI

Millainen on sitten äiti, joka on Virpille niin tärkeä, jolle hän toivoo kaikkea hyvää, jota hän on niin syvästi vihannut ja jonka kanssa hän kuitenkin viihtyy? Yritän nyt irrottautua Virpin kokemusmaailmasta ja siirtyä Ritvan, aikuisen naisen ja yksinhuoltajaäidin luo. Hänen vierellään haluan eläytä hänen äitiyteensä ja tuoda esiin niitä puolia hänen äitiydessään, jotka seksuaalisen hyväksikäytön ja inestin näkökulmasta tulevat merkityksellisiksi. Yritän tuoda asioita esiin monelta kannalta ja tiedän, että pohdintojeni kuunteleminen ei kaikilta osin ole Ritvalle helppoa, mutta luotan siihen, että rakentava tapa keskustella on mahdollista löytää ja voimme sitten tämän keskustelun jälkeen lähteä kumpikin omille teillemme helpottuneina ja ehkä myös vähän vahvempina ja viisaampina

Miettiessäni Ritvaa äitinä tänä kymmenen vuoden ajanjaksona, jota tutkimus koskee, huomaan hänen äitiydessään monia ulottuvuuksia. Erilaiset piirteet, toimintatavat, äitiyden vahvuudet ja heikkoudet tulevat esiin eri tavoin ja eri aikoina.

Virpin ollessa pieni ja seksuaalisen hyväksikäytön alkaessa äiti vaikuttaa etäiseltä ja poissaolevalta pitkän aikaa. Ajan kuluessa kuva muuttuu niin, että hän alkaa vaikuttaa alistetulta, kodin seinien sisään vangitulta, avuttomalta ja riippuvaiselta naiselta ja äidiltä. Hän kykenee kuitenkin irrottautumaan epätyytyvästä suhteesta. Virpin kertoessa seksuaalisesta hyväksikäytöstä hänen reaktionsa ovat moninaiset ja hyvinkin ristiriitaiset. Hän järkyttyy syvästi kuulemastaan, ottaa vastuuta asian selvittämisestä, mutta on samalla epäuskoinen. Ennen seksuaalisen hyväksikäytön paljastumista ja vielä jonkun

aikaa sen jälkeenkin Virpin ja Ritvan välisessä suhteessa on voimakkaita vihan tunteita. Seksuaalisen hyväksikäytön selvittelyn edistyessä, asian selvityksessä ja perheen elämän vakiintuessa hänestä tulevat aiempaa selkeämmin esiin iloisuus, optimistisuus ja kyky monipuolisesti pohdiskella omaa ja perheensä elämää. Virpin ja Ritvan suhde muuttuu välittömämmäksi ja läheisemmäksi.

Ritvassa kymmenen vuoden aikana tapahtuva muutos tuo mieleeni monenlaisia mietteitä, enkä ole lukemastani kirjallisuudesta löytänyt kuvausta, jossa seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen äitiä ja hänen toimintaansa olisi kuvattu tai yritetty ymmärtää näin pitkän aikajakson kuluessa. Haluan seuraavassa kuvata, pohtia ja yrittää ymmärtää Ritvan äitiyden keskeisiä ulottuvuuksia valitsemieni kolmen näkökulman valossa.

7.1. Poissaoleva ja etäinen vai läsnäoleva ja huoltapitävä?

Ritvan ja Virpin puhetta kuunnellessani minulle tulee varsin selkeä vaikutelma siitä, että Ritvan ja Virpin suhdetta tutkimusajanjakson alkuaikoina on sävyttänyt etäisyys ja tietynlainen ohuus. Raskaana ollessaan ja Minnaa ja Villeä hoitaessaan Ritva on välillä niin väsynyt, että hän ei jaksaa reagoida juuri mihinkään itsensä ja pienten lasten ulkopuoliseen. Hän sanoo: ”Kun mää olin välillä, että mää en reagoinu mihinkään, hoidin Minnaa ja Villeä, mutta muuta en kyllä sillä lailla jaksanu.”(11.) Tuolloin Ritva on siis ollut fyysisesti läsnä kotona, mutta Virpin kannalta katsottuna emotionaalisesti saavuttamattomissa. Ennen Minnan syntymää hän sen sijaan oli paljon fyysisesti poissa kotoa tehdessään kahta työtä.

Antikaisen (1994) mukaan tutkijat ovat jokseenkin yksimielisiä siitä, että äidin poissaolo-niin fyysinen kuin psyykinenkin- lisäävät seksuaalisen hyväksikäytön

mahdollisuutta. Tämä tutkijoiden kannanotto herättää minussa hämmästyä, ärtymystä ja kapinamieltä, koska mielestäni äiti siinä asetetaan vastuuseen siitä mitä tapahtuu hänen poissaollessaan. Feministiset kirjoittajat ovat myöskin tarttuneet tähän näkökulmaan kriittisesti. Tamraz (1996) toteaa, että kaiken kaikkiaan on aika vähän kiinnitetty huomiota siihen, mihin äidin poissaolo perustuu ja missä määrin sitä tapahtuu. Hän toteaa äidin poissaolon tulkitun useimmiten aviopuolison tehtävien laiminlyönniksi, liittyipä se sitten vaikka opiskeluun tai työssä oloon. Schonberg (1992,50) kirjoittaa: ”Äiti ei saa olla sairas, väsynyt tai masentunut. Hän ei voi mennä työhön tai illalla ulos ilman että hänellä on vastuu kaikesta, mitä tapahtuu sillä aikaa, kun hän on poissa.” Suomalaisessa yhteiskunnassa äidit ovat pitkään olleet varsin tasavertaisessa asemassa suhteessa työelämään. Enenevässä määrin äidit ovat poissa kotoa työn ja opiskelun vuoksi ja on luonnollista, että isä hoitaa tuolloin lapsia. Voidaanko näitä useimmiten amerikkalaisen yhteiskunnan normien mukaisia tutkimustuloksia lainkaan soveltaa Suomessa? Vai tulisiko aktiivista työuraa suunnittelevan naisen ja äidin vastedes olla tavalla tai toisella tietoinen siitä, että poissaolollaan hän mahdollistaa inestien? Tulisiko hänen siksi luopua suunnitelmistaan vai tulisiko hänen jollain lailla ”tutkia” miehensä tai muu lapsia hoitava henkilö, ettei tällä perheen äidin poissaollessa ole taipumusta regressioon ja lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön? Tiedän kyllä kärjistäväni asioita, mutta tiedän myös, että kun tyttären äiti on inestitutkija, joka istuu illalla työhuoneessaan näitä asioita miettien ja tutkimusraporttia kirjoittaen sillä aikaa, kun isä laittaa kotona tyttäret nukkumaan, on lasten isän ”inestitutkimuksetkin” olleet välttämätöntä tehdä.

Ritvan poissaolo liittyi ennen Minnan ja Villen syntymää hänen työssäoloonsa ja myöhemmin pienten lasten hoitamiseen ja hänen väsymykseensä. Koska väsymys on Ritvan kokemuksessa niin keskeisessä osassa seksuaalisen hyväksikäytön tapahtumisen

aikoihin, haluan tarkastella hänen äitiyttään myös Eeva Jokisen (1996) äitiyden näkemysten kautta. Jokisen mukaan pienten lasten äidin väsyminen on hyvin tavallista ja se on myös yhteiskunnallisesti oikeutettua, koska se hänen mukaansa kuuluu suomalaiseen sukupuolisopimukseen. Jokinen myös toteaa, että mikäli äiti on liian väsynyt, lapsi joka tapauksessa etsii itselleen kannattelevan ja tukea antavan kontaktin tai kontekstin jostain muualta saadakseen tarpeilleen tyydytyksen. Jokisen tutkimustulosten kautta tarkasteltuna Ritvan väsymys voidaan nähdä normaalina pienten lasten äidin väsymyksenä. Ongelmalliseksi tilanteen teki se, että Jorma ei kyennyt kantamaan aikuisen vastuutaan. Jokisen näkemys herättää kysymyksen, oliko Jorma Virpille se yhtaikaa kannatteleva ja vahingoittava ihmissuhde, joka tuli väsyneen äidin tilalle?

Oliko Ritvan väsymys, itseensä ja pieniin lapsiin uppoutuminen sitten sellaista ajoittaista dekteksiaa, tunnesiteen ylläpitämisessä epäonnistumista, josta Fuhrman (1988) puhuu? Jättikö hän Virpin liian yksin ja erilleen, ilman suojelua omien lämmön ja läheisyyden tarpeidensa kanssa, joiden pohjalta Virpi sitten lähestyi Jormaa huomiota hakien? Oliko Virpin kyvyttömyys puolustautua, ikäänkuin antautua viettelylle seurausta siitä, että hän oli sisäistänyt äidin dektektoivan asenteen itseensä?

Mielestäni Ritva aineiston teksteissä näyttää melko paljon dektektoivalta äidiltä ja Virpin toiminta suhteessa itseensä joissain tilanteissa hyvin paljon siltä, että hän ”unohtaa” itsensä ja ikäänkuin siirtyisi sivuun antaakseen viettelyn tapahtua. Kuitenkin Ritva kertoo: ”Virpi muuttu niinku hurjasti, kun myö tultiin tänne. Ja tietysti kun oltiin jo Kuusitiellä. Mutta mää en silloin sitä jotenkin huomannu tai mulla oli kun Ville ja Minna oli niin pieniä yhtä aikaa. Mulla oli niitten kanssa niin hirveästi työtä että mä en ehtinyt huomaamaan Virpiä. Mutta kyllä mää huomasin sen suhtautumisen Jormaan että se pikku hiljaa muuttu. Silloin pienempänä se aina kapusti sen syltiin ja otti kaulasta kiinni mutta

sitte se jäi pikkuhiljaa pois. Mä rupesinkin sitä miettimään, että hyvänen aika, että Virpi ei enää tee sitä. Sitten huomasin että se hermostu Jormalle, mutta enhän mä osannu kuvitellakaan mitenkään sitä, että mistä se on lähtösin...ei mulle tullu mieleenkään.”(11.) Ritvan kertoma ei kuulosta siltä, että hän olisi unohtanut Virpin mielestään vaan paremminkin siltä, että Virpi oli hänen ajatuksissaan, mutta hän ei muilta töiltään ehtinyt antaa riittävästi aikaansa Virpille.

Ritva kertoo, kuinka hän yleensä ottaen ”on tullut hyvin juttuun”(11.) Virpin kanssa ja kuinka Virpi on mukava ja pirteä tyttö. Hän kokee, että Virpin kanssa on muuten helppo jutella, mutta jotkut asiat ovat hankalia puhuttaviksi. Ritvan vastaus TAT-testin kuvaa 7 GF kertoo vuorovaikutuksen ja kontaktin saamisen vaikeudesta:” Se on vähän jotenkin semmonen ei hirveän innostunut tuo äiti. Lukkeeko se jotain kirjaa vai mitä sillä on tuossa kädessä? Ja se ei ole oikein sillai innostunut tuo tyttö kuuntelemaankaan, kun se kattelee vähän muualle. Vähän sellanen poissa olevan näköinen.”(11.) Ritvalla on kuitenkin toive keskustelun sujumisesta, kun häneltä kysytään, miten kuvan tilanne päättyy, hän vastaa:” Tuota, tuota, no toivottavasti sillä lailla, että tuo tyttö nyt sitten kuuntelis tuota äitiä ja pystys keskustelemaan mistä niillä sitten onkaan keskusteltavaa.”(11.) Muissa yhteyksissä Ritva tuo esiin, että mm. sellaisten seksuaalisuuteen liittyvien asioiden esille ottaminen, jotka kuuluvat äidin ja tyttären suhteeseen tyttären tullessa murrosikään on hänelle vaikeaa, esim. kuukautisista hän ei ole Virpin kanssa keskustellut

Onko Ritvan emotionaalisen etäisyyden ja poissaolon kohdalla sitten kysymys välinpitämättömyydestä ja rakkauden puutteesta, jota Steele (1994) on nähnyt äidin suhteessa seksuaalisesti hyväksikäytettyyn lapseen, silmien sulkemisesta todellisuudelta

(Gluckman, 1987; Oranen-Leiman, 1987) vai kertooko se äidin ja lapsen varhaisen suhteen epäonnistumisesta (Wolf & Alpert, 1991; Bigras, 1990)?

Mielestäni äidin etäisyyttä ja poissaoloa ei tässä perheessä voida pitää minään edellisistä. Ritva on haastatteluissa ja psykologisissa tutkimuksissa tuonut selvästi esiin, että lapset ovat hänelle tärkeitä ja hän haluaa pitää heistä hyvää huolta. Useissa eri yhteydessä on tullut ja tulee todettavaksi, että Ritva ei tiennyt seksuaalisesta hyväksikäytöstä, joten emotionaalista etäisyyttä ei voida myöskään pitää tahallisenä silmien sulkemisena. Äidin ja Virpin varhaisesta vuorovaikutuksesta on varsin vähän tietoja tutkimusaineistossa, mutta eri haastatteluissa ei ole tullut esiin mitään selkeää laiminlyöntiä, ristiriitaisuutta tai huolenpidon puutetta. Sekä äiti että Virpin kertovat, että Virpin varhaislapsuuden vaikea kokemus on ollut isän ja äidin avioero ja sen jälkeen lukuisat pettymykset suhteessa biologiseen isään ja hänen tapaamiseensa. Näissä tilanteissa äiti on pyrkinyt ylläpitämään Virpin ja isän suhdetta, mutta ei ole siihen yksin kyennyt ja näin ollen Virpi on joutunut kokemaan pettymyksiä ja huolenpidon puutetta isän puolelta.

6.3. Riippuvainen ja lapsenomainen vai kypsä ja itsenäinen ?

Ritva kuvaa itseään perustellessaan valintaansa Post-Rorschachin minätauluksi. Valinta oli taulu X, jossa hän oli nähnyt kukan, hämähäkkejä, sarvijaakkoja ja härkiä. Hän kertoo valinneensa sen minä-tauluksi, koska se ”on tämmönen riemun kirjava.” Myöhemmin hän jatkaa: ” Joskus tuntuu, että sitä ite on ihan kakara vielä, että ei ole aikuinen nainen ollenkaan, semmonen huumori ja semmonen niinku, että elää voimakkaasti”(11.) Toisaalta iloisuus siis merkitsee hänelle lapsenomaisuutta, toisaalta taas voiman lähdettä:

” ...ja onhan mulle sanottu se kymmenet kerrat että tota kun mä jaksan kuitenkin kun ajatellaan että mikä taakka mulla on. Tai vastuu lapsista ja itestäni että mä kuitenkin jaksan. Ja ehkä mä jaksan sen takia just mun luonteen perusteella kun mä oon tällainen ilonen ja ulospäin suuntautuva luonne.”(11.)

Äititauluksi Ritva valitsee Post-Rorschachissa taulun I, josta hänelle tulee synkkä, raskas mieli ja jossa hän näkee lepakon ja toisena vastauksena on ihminen, jonka päähän hän kiinnittää huomiota ja joka putoaa jonnekin: ” Se on päätön ihminen koska tuommonen että se hyppäis niinku johonkin semmoseen mustaan aukkoon niinku...jalat eessä...suorana laskeutuu...ihan semmonen vois olla. ”(11.) Perusteluina kyseisen taulun valinnalle äititauluksi Ritva kertoo: ”Ei tuon kuvan takia että se ois synkkä vaan jotenkin siinä niinku ois äiti tuossa keskellä ja lapset pitää äitistä kiinni kahta puolta.... lapset pittää kato tiukasti kiinni äitistä ettei ne päästä äitiä menemään pois...ne ei haluais äitistä niinku luopua..”(11.)

Antikainen (1994) toteaa aiemman tutkimuksen kuvanneen seksuaalisesti hyväksikäyettyjen lasten äitejä epäitsenäisiksi, lapsenomaisiksi ja omista vanhemmistaan ja miehestään riippuvaisiksi. Myöskin Tamraz (1996) toteaa, että mielipiteeseen perustuva kirjallisuus kuvaa äidit usein emotionaalisesti riippuvaisiksi. Hän kuvaa myös Wilsonin (1995) tekemää tieteellistä tutkimusta, jonka mukaan äideillä oli voimakas tarve kuulua johonkin ja kuinka he halusivat hoivata jotakuta. He myös näkivät ihmissuhteensa keinona tyydyttää omia riippuvuuden tarpeitaan.

Eivätkö yllä kuvatut katkelmat Ritvan vastauksista Rorschach-testiin kerrokin aivan selkeästi siitä, että hän aiemman tutkimuksen kuvan mukaan on riippuvainen , jopa niin että hän jättäytyy kokonaan lasten hoivattavaksi, kuten Rorschach-aulun I vastauksen voidaan tulkita kertovan ? Onko mitään syytä asettaa hänen lapsenomaisuuttaan

kyseenalaiseksi, kun hän itsekin kokee itsensä ”kakaraksi”? Onko keinotekoista alkaa etsiä aineistosta merkkejä, jotka kuvaisivat hänet aikuiseksi, aloitetykyiseksi tai itsenäiseksi naiseksi ja äidiksi? Yllä oleva teksti kertoo kuitenkin myös, kuinka monet ihmiset ovat ihmetelleet hänen jaksamistaan. Aineistosta löytyy runsaasti tietoa siitä, kuinka hän on yksin huolehtinut lapsistaan, käynyt työssä, yrittänyt keskustella ensimmäisen aviomiehensä Maurin kanssa lasten tapaamisesta ja Jorman kanssa avioliiton ongelmista. Hän osaa pitää arvossa omaa aikaansa ja oikeuttaan vapaa-aikaan ja ystävyysuhteisiin, irrottautuen välillä mahdollisuuksien mukaan kotona olemisesta ja lasten seurasta. Eivätkö nämä olekin enemmän itsenäisen aikuisen naisen ominaisuuksia? Eikö myöskin se, että Ritva kykenee arvioimaan itseään ja kuvaamaan olemuksensa eri puolia, kerro itsetuntemuksesta ja kyvystä itsekritiikkiin ja näin ollen aikuismaisen pohdiskelevasta asenteesta?

Kun pohditaan Ritvan lapsenomaisuutta tai kypsyttä, on mielestäni oleellista huomata, että Ritva enimmäkseen toimii vastuullisesti, itsenäisesti ja aikuisen tapaan erityisesti äidin tehtävissään. Hänen iloisuutensa ei välttämättä ole lainkaan kypsytöntä tai lapsenomaista vaan osa hänen luonnettaan, kuten hän itse sanoo. Hänen sisällään sen sijaan on voimakkaita riippuvuuden, tarvitsevuuden ja pelon tunteita, jotka eri syistä johtuen ovat jääneet rakentavalla tavalla käsittelemättä ja joiden vuoksi hän on huolissaan itsestään ja hyvinvoinnistaan ja taipuvainen masentumaan ja väsymään.

Ritvaa ja hänen toimintaansa voidaan tarkastella myös osana sen hetkisiä olosuhteita. Ritva kokee joutuvansa perheessään alistettuun asemaan ja myös Virpi lauseentäydennystestin kautta tuo esiin omaa käsitystään siitä, että naiset helposti ovat ”tossun alla”. Missään kohdassa aineistoa ei kuitenkaan viitata siihen, että Jorma olisi yrittänyt saada aikaan etäisyyttä Virpin ja Ritvan välille, kuten Humphreys (1994) on

havainnut, joskin joitain viittauksia on siihen, että Jorma piti Paulan ja Ritvan välistä suhdetta liian läheisenä. Ritva ei kuitenkaan suostunut alistettuun asemaansa. Hän kuvaa useissa kohdin sitä, kuinka hän yritti saada ääntään kuuluville suhteessaan Jormaan. Tässä hän muistuttaa De Youngin (1994) kuvaamia keskustellen ja neuvotellen perhedynamiikkaan vaikuttavia naisia, joiden perheessä inesti oli vähemmän vakava ja lyhyempikestoinen kuin enemmän sopeutuvien naisten perheissä. Keskusteluissa hän toivoi Jormaa enemmän kumppanikseen vanhemmuuteen ja perheestä ja lapsista huolehtimiseen. Jorma ei kuitenkaan kyennyt kuulemaan häntä, vaan piti kiinni kotonaan oppimistaan miehen malleista, joiden mukaan miehet eivät osallistu kodin ”sisätöihin”. Ritva yritti myöskin vaikuttaa Jorman ja Paulan ristiriitoihin ja toimia välittäjänä. Virpin ja Jorman suhteesta hän ei tiennyt, eikä näin kyennyt sitä myöskään estämään. Ritvasta ei voi sanoa, että hän voimattomana olisi sietänyt ja sallinut väkivaltaista tai alistavaa käytöstä Jorman taholta. Hän teki useita yrityksiä vaikuttaa tilanteeseen ja kamppaili oman työtaakkansa, ahdistuksensa ja masennuksensa ja toisaalta tyydyttävän ja tasa-arvoisen elämän toiveensa ristipaineessa kunnes teki ratkaisunsa kokiessaan olevansa kotona lähes orjan asemassa, kuten hän itse sanoi. Hänen ratkaisunsa oli erilleen muuttaminen, uuden mahdollisuuden antaminen itselleen ja lapsilleen. Tämä hänen ratkaisumallinsa muistuttaa sitä äitiyden maternalistista juonta, jota Nätkin (1997) kirjassaan kuvaa. Äiti asettaa lapsen ja oman etunsa ensimmäiseksi ja uhraa isän hyvinvoinnin. Ritvan ratkaisussa voidaan nähdä myös merkkejä Nätkinin kuvaaman individualistisen juonen läsnäolosta, hänen ratkaisunsa lähtee ensisijassa hänen omasta pettymyksestään ja oman hyvinvoinnin turvaamisesta ”ei hyvänen aika, en mää elämältä tällaista halunnut.”(11.) Eroratkaisullaan Ritva määrittelee äidin ja lasten suhteen lasten kodiksi.

Ritvan eroratkaisun pohdiskelu houkuttelee liittämään häneen myöskin Nätkinin (1997,245) karikatyyrin suomalaisesta naisesta. ” Suomalainen äiti oli nainen, joka päätti ylväästi, itsetietoisesti ja väsymystään valittamatta selviytyä tarvittaessa yksin suurestakin (koti- ja ansio) työmäärästä monen lapsen kanssa, mutta jätti oven raolleen (erilaisissa) taisteluissa haavoittuneelle miehelleen, jos tämä vain jaksoi tai halusi tulla kumppaniksi vanhemmuuteen.” Ritva ei kuitenkaan jättänyt ovea raolleen Jormalle vaan tapaamalleen uudelle miesystävälle Antille.

7.3. Hyväksikäyttäjän liittolainen vai asiasta tietämätön?

Ritva on joutunut lapsuudessaan seksuaalisen ahdistelun kohteeksi. Hän kertoo perheneuvolan tutkimuksissa, että hänen kymmenen vuotta vanhempi veljensä ahdisteli häntä seksuaalisesti, kun hän oli alle kouluikäinen tai aivan alaluokilla. Hän kuvaa päässeensä irti veljensä otteesta rimpuilemalla. Tätä toistui muutamia kertoja. Ritva on siis kokenut itsekin seksuaalista hyväksikäyttöä, kuten useat seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten äidit (Antikainen, 1994; Tamraz, 1996). Ritvan ja Jorman seksuaalisuhde oli epätydyttävä seksuaalisen hyväksikäytön alkaessa, Jorman sanoin: ”Ritvalla ei ollut enää aikaa, kun Minna oli syntynyt”.(12.) Wolf ja Alpert (1991), Tuovinen (1972) ja useat Tamrazin (1996) referoimat mielipiteeseen perustuvat tutkimukset toteavat seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten äidit seksuaalisesti ongelmallisiksi tai seksuaalisuhteesta vetäytyviksi ja liittävät tämän siihen, että äiti tavalla tai toisella on osallisena hyväksikäytössä. Voidaanko Ritvan kohdalla ajatella, että hän on osasyllinen tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön? Voidaanko ajatella, että hän seksuaalisuhteesta vetäytyvänä ja viettelyn kohteeksi joutuneena piilotajuisesti työnsi

Virpin Jorman syliin, kuten mm. Furman (1988) ja Tuovinen (1972) ovat todenneet tapahtuvan?

Ritva on itsekin pohdiskellut näitä kysymyksiä eri haastattelutilanteissa. Hän kuvaa, kuinka oli huomannut Virpin hermostuvan Jormaan, kuinka hän ihmetteli, kun Jorma yhtäkkiä viimeisenä yhteisenä jouluna halusi aiempaa innokkaammin ostaa Virpille lahjoja. Hän muistaa, kuinka Virpi jo pitkään halusi muuttaa pois heidän silloisesta asunnostaan ja Ritva arveli, että se liittyi siihen, että lähistöllä ei asunut kavereita. Vasta myöhemmin hän oivaltaa, että kaikki nämä asiat varmaankin liittyivät seksuaaliseen hyväksikäyttöön, Ritvan sanoin:” Mutta kun ei siis tullu pieneen mieleenkään. Ei osannu ruveta epäilemäänkään mittään eikä semmosia... Vasta nyt jälkeen päin kun tietää mitä on tapahtunu niin ossaa niinku asioita yhistää taikka aatella että no siitähän se johtu kaikki semmonen.”(11.) Seksuaalisen hyväksikäytön paljastuttua hän en ensimmäinen reaktionsa oli syyllisyydentunne: ” No ensimmäiseksi mä ajattelin, että se on minusta johtuvaa...että mä oon sen aiheuttanu..kun se oli jo sillon, kun ootin Minnaa...en mää sillon halunnu minkäänlaisiin seksijuttuihin...mää sanoin etten kertakaikkiaan jaksa...että Jorma ei saanut tarpeeksi ihteänsä minun kanssa tyydyttää.”(3.)

Kun Jorman kanssa keskustellaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä perheneuvolassa oikeudenkäyntien jälkeen, hän tuo eräässä puheenvuorossaan esiin oman käsityksensä siitä, tiesikö Ritva seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Hän toteaa, että Virpin hyväksikäyttö olisi loppunut, jos se vain olisi tullut Ritvan tietoon, ei olisi tarvittu näin monenlaisia asioita kuin nyt on ollut.

Äidin osallisuus inestissä on kirjallisuudessa ollut vilkkaan keskustelun kohteena. Tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että inestin paljastuminen aiheuttaa kriisin perheessä, mutta hyvin erilaisia näkemyksiä ja havaintoja on esitetty äitien reaktioista tässä

tilanteessa. Tamrazin (1996) mukaan perinteinen kirjallisuus näkee, että äiti usein on tietoinen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, mutta hänen reaktionsa sen paljastuessa vaihtelevat, osa suojelee lastaan, osa pysyy hiljaisena ja haluaa ulospäin pitää yllä hyvän perheen kuvaa. Äidin omasta emotionaalisesta reagoinnista ei juuri kerrota.

Tutkimukseen perustuva tieto sen sijaan Tamrazin (1996) mukaan osoittaa, että äidit eivät yleensä tiedä seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja ilmaisevat voimakasta hätää ja tuskallisia tunteita hyväksikäytön paljastuessa. Taskinen (1994) tuo esiin, että äitien tietoisuus hyväksikäytöstä vaihtelee. Osa tietää hyväksikäytöstä, mutta ei pysty sitä estämään. Suurimmalle osalle äideistä tilanne kuitenkin tulee täytenä yllätyksenä. Gaveyn ym (1990) ja Tamrazin mukaan äidin tunteet inestin paljastuttua voivat sisältää surun ja menetyksen tunteita, syyllisyydentunteita, vihaa, kieltämistä, inhoa, avuttomuutta, petetyksi tulemisen tunnetta jne., jotka kaikki ovat ymmärrettäviä reaktioita paljastumisen aiheuttamassa traumaattisessa tilanteessa. Tamrazin mukaan äiti, jolla on itsellään seksuaalisen ahdistelun kokemuksia oireilee voimakkaammin, koska lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö saa hänet uudelleen läpielämään omia kokemuksiaan, aivan kuten Ritvalle tutkimusten aikana kävi.

7.4. Vastuunottaja vai lapsen kertomuksen kieltäjä?

Ritva kuvaa tutkimushaastattelussa omia reaktioitaan, kun Virpi on kertonut tapahtuneesta inestistä: ” Siinä meni varmasti pari tuntia aikaa, että mää en huomannukkaan. Mää istuin sohvanurkassa ja ihmettelin ja oli semmonen aivan valtava tunne tuolla päässä että ei voi olla totta. Semmonen hirveä sekasotku että ei osannu aatella mitään sen kummemmasti. Sitten Antti kyseli Virpiltä, mää vaan istuin siinä

sohvalla. Mää olin niin ällikällä päähän lyöty että mä en osannu ees kysyä siitä mitään. Antti sitten kyseli kaikkia asioita, että millon se on tapahtunu ja miten..... Järkyttävää. Semmonen ihan sekava olo....Että miten mä oon voinu olla niin etten mä huomannu...”(11.) Ritvan kuvaus kertoo syvästä ja voimakkasta järkytyksestä, johon hän välittömästi reagoi lamaannuksella. Hän ei kykene Virpiltä tarkemmin asioita kyselemään, mutta Antti ottaa tilanteesta vastuuta ja kyselee.

Seksuaalisen hyväksikäytön paljastuessa äiti joutuu hyvin monenlaisten ja monen suuntaisten vaatimusten kohteeksi (Gavey ym,1990; Herman,1981; Joyce,1997; Kajamaa,1994; Tamraz,1996; Taskinen,1994). Tamrazin mukaan äidin suhde seksuaalisesti hyväksikäytettyyn lapseen, hyväksikäyttäjään sekä muihin perheenjäseniin yhtä hyvin kuin hänen persoonallisuuden piirteensä ja selviytymiskeinonsa vaikuttavat siihen, miten hän reagoi hyväksikäytön paljastumiseen. Ritvan tilanne ei poikennut muiden vastaavaan tilanteeseen joutuneiden äitien tilanteesta. Ainoan helpotuksen toi se, että hän oli jo aiemmin omista tarpeistaan käsin määritellyt suhteensa Jormaan ja muuttanut tästä erilleen asumaan. Hän itse toteaa omasta toiminnastaan: ” Mä olisin reagoinu samalla lailla kun nyttenki, ruvennu tutkimaan sitä asiaa, että mitä siinä on takana. Kyllä mä olisin ihan samalla lailla. Koska sitten mulla ois kuitenkin ollu se epävarmuus siinä että onko niin ja puhhuuko se totta vai mutta...en mä usko ainakaan, että mä oisin voinu jättää sitä siihen. Samalla lailla kuin nyttenki. Mutta että se olis ollu sillä lailla vaikeampaa alkaa selevittämään sitä asiaa, kun kaikki vielä oltiin saman katon alla. Se olis ollu kuitenkin vaikeampaa. ”(11.) Ritva joutui käsittelemään omia reaktioitaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön, suhdettaan Virpiin hyväksikäytön uhrina ja Jormaan hyväksikäyttäjänä. Hän joutui keskustelemaan asiasta muiden perheenjäsenten ja sukulaisten kanssa, olemaan yhteistyössä sosiaaliviranomaisten, poliisin ja

oikeusviranomaisten kanssa. Seksuaalinen hyväksikäyttö jäi näkymään hänen ja lasten arkisessa elämässä myös niin, että Minnan, Villen ja isän tapaamiset oli vastedes järjestettävä valvotusti. Schonbergin (1992) ja Tamrazin (1996) näkemys äidistä inestin toissijaisena uhrina on jo tullut esiin, täydennyksenä heidän näkemyksiinsä Gavey ym. (1990) toteavat että äidin toissijaiseksi uhriksi tuleminen tapahtuu hänen joutuessaan kohtaamaan kaikki nämä asiat ja pyrkiessään selviytymään niistä.

Ritvan toiminnasta inestin paljastumisen jälkeen jään vielä miettimään sitä, että hän heti Virpin kertomisen jälkeen näytti uskovan tätä, mutta alkoi myöhemmin kuitenkin epäillä. Kuinka Ritvan ristiriitaista käyttäytymistä voisi ymmärtää? Mistä on kyse, kun hän toisaalta ottaa vastuuta asian selvittämisestä, toisaalta ei oikein haluaisi uskoa Virpiä, minkä suhtautumistavan myös perheneuvolan työntekijät toteavat yhteenvedoissaan? Gavey ym. (1990), Peltoniemen (1988) ja Kajamaan (1994) mielestä on ymmärrettävää, että äidin on vaikea ja tuskallista kohdata sitä, että hänen oma miehensä, johon hän on luottanut on voinut toimia niin vahingollisella tavalla. Oliko siis niin, että Ritvan oma pettymys Jormaan aviomiehenä ei ollut vienyt häneltä kokonaan luottamusta Jormaan eikä hän suoralta kädeltä ollut valmis tätä tuomitsemaan? Ritva ilmaisi epäilyksensä Virpin kertomuksen totuudellisuuteen voimakkaasti Jorman ja hänen yhteisistunnoissa. Schonbergin (1992) mielestä hyväksikäyttäjää ja ei-hyväksikäyttävää vanhempaa ei tulisi haastatella heti inestiepäilyn ilmitultua yhdessä, koska ei-hyväksikäyttävä vanhempi joutuu helposti tällaisessa tilanteessa hyväksikäyttäjän vallan alaiseksi. Voisiko siis Ritvan voimakkaassa epävarmuudessa, ketä uskoa olla osittain myös Schonbergin kuvaamaa vaikutusta, että hän Jorman läsnäollessa ei voinut täysin säilyttää luottamustaan Virpin kertoman todenperäisyyteen.

Tamraz (1996) kuvaa tutkimuksia, joissa on havaittu, että äidin voimakas emotionaalinen tunnemyrsky vaikuttaa siihen, miten hän havaitsee inestien. Paljastumisen jälkeen äitien on havaittu samanaikaisesti kognitiivisesti uskovan lasta ja emotionaalisesti kieltävän asian. Myöskin Humphreys (1992) on havainnut saman, äidit toimivat lasta uskoen, mutta omien tunteidensa tasolla liikkuvat erilaisilla kognitiivisen ja emotionaalisen uskomisen tasoilla. Näinköhän oli asia Ritvankin kohdalla, kun hän selkeästi Virpille vakuuttaa: ”Kyllä sinua uskotaan aivan kuin meitä aikuisiakin ”,(1.) mutta aikuisten keskinäisessä keskustelussa tuo esiin epävarmuuttaan. Voisiko tällaista toimintaa myös pitää Virpin suojeluna tutkimustilanteessa? Joyce (1997) tuo asiaan vielä yhden näkökulman kertoessaan tutkimuksesta, jossa äidin kieltäminen nähdään defenssinä traumaattisen tiedon vastaanottamiselle, aivan samoin kuin silloin, kun ihminen kuulee äkillisestä kuolemantapauksesta ja suojaa itseään kieltäytymällä heti uskomasta, että asia on totta. Tällaisessa tilanteessa kieltämistä seuraavat syyllisyydentunteet, depressio, viha ja lopulta hyväksyminen. Tämäkin tuntuu mahdolliselta selitykseltä Ritvan kohdalla, koska hänen omat sisäiset reaktionsa ajan kuluessa sisälsivät mainittuja tunteita ja vasta vähitellen hän kykeni myös oman tunnemaailmansa tasolla hyväksymään tapahtuneen. Rikosilmoitusta tehdessään vajaan vuoden kuluttua Virpin kertomasta hän oli jo pitkällä asian hyväksymisessä. Tutkimushaastattelussa hän kykeni jo pohtimaan ja analysoimaan tapahtunutta varsin tasapainoisesti ja harvinaisenkin kypsästi ja monelta kannalta.

Ritva itse kuvaa suhdettaan Virpin kertomisen jälkeiseen prosessiin. Hän on kokenut prosessin äärimmäisen raskaana, mutta kykenee jo näkemään siinä myönteisiäkin piirteitä. ” Mää aattelin, että se oli hyvä, että Virpi pystyi sen puhumaan halusin hoitaa asian, ettei jää Virpin mieltä painamaan....ja ettei sanois sitten vuosien päästä minulle, että et

välittänyt minusta sen verran, että...varmaan se kuuluis näin tai jotenkin sitten... tämä on kasvattanut minuakin, mutta on tää ollu valtavan rankkaa, että ei ihmiset osaa kuvitellakaan, mitä tää voi olla....oikeudenkäynti oli kovin juttu tässä koko hommassa. se oli niinku kaikista semmonen, ettei jaksais puhua ääneen.”(11.)

Koko tutkimus- ja selvittelyprosessin ajan Ritvan suhde perheneuvolan työntekijöihin oli hyvä ja hän halusi ja kykeni vastaanottamaan apua ja tukea. Haastattelussa hän kertoo omasta elämänasenteestaan ja suhteestaan häntä tukeviin ihmisiin: ” Mulla on sellanen asennoituminen tähän elämään ja olemiseen, että mää en lannistu. Vaikka joskus tuntuu että ei jaksa mitenkään että ei tässä oo mittään mutta en tiiä, ystävät ja kaverit auttaa tietenkun ja kun tänne pysty soittamaan ja ruveta puhumaan asiasta. Tiesi että on semmosissa käsissä että asiat hoituu ja voi puhua ihan avoimesti, vaikka kyllä siinä monta tempua oli. Joskus tuntuu että jaksako lähteä, mutta kummasti sitä kuitenkin aina jaksoi ja tänne tuli ja jossain vaiheessa mää aattelin ennen poliisikuulusteluja että ei näy loppua että kuinkahan monta vuotta me täällä vielä käydään.”(11.)

Ritvan kohdalla näyttää tärkeältä, että hän on saanut tarvitsemansa tuen ja kyennyt luottamaan perheensä asioita hoitaviin viranomaisiin. Hänen vastauksistaan TAT-testin tauluihin 1 ja 7 BM syntyy kuva, että hän aiemmin on kokenut jäävänsä ongelmatilanteissa liian yksin ja vaille läheistensä tukea ja kannustusta. Ritvan vastaus TAT-testin kuvaan 1: ” Tuo poika unelmoi tietysti, että se ossais joskus soittaa tuolla viululla, haluais oppia....kyllä mää uskon, että kyllä tää poika oppii...tää voi olla sellanen yksinäinen sielu tää poika....mutta tota kyllä kai siihen liittyy vanhemmatkin. Tuo musiikinopettajan homma on tärkeä, joka opettaa sen soittamaan...Voi olla että ne vanhemmat ei välttämättä halua sitä pakottaa tai että ne ei oikein kannusta kun se on

tuota vähän niinku murheisen näkönen kun se kahtoo sitä...niin, vanhemmat ei välttämättä kannusta niin paljon kun se tartteis kannustusta.”(11.) Tarina jatkuu edelleen kuvassa 7BM, ja Ritva lopettaa kertomuksen: ”...Pojan vanhemmat ei oikein niinku oo innostuneita pojan soittoharjoituksista tai oppimisesta niin ne ei sitte oo kannustanu siihen ja pojalla ei sitte oo vaikkapa rahaa opiskella niinku se haluais. Mutta kuitenkin että tässä sitte kuitenkin kannustaa tuo opettaja kuitenkin sitä. Että se niinkun jatkaa soittoa.”(11.) Kertooko Ritva näissä kuvissa siitä kuinka tärkeää ystävien, sukulaisten, perheneuvolan ja muidenkin viranomaisten tuki on hänelle ollut, kun hän seksuaalisen hyväksikäytön paljastumisen jälkeen on joutunut omille voimilleen ja kyvyilleen äärimmäisen vaativien tilanteiden eteen, jotka hän kuitenkin on halunnut selvittää?

8. KUINKAS SITTEN KÄVIKÄÄN ?

Kun lapset olivat pieniä, luin heille toisinaan Tove Janssonin (1978) kirjaa, jonka nimi on 'Kuinkas sitten kävikään?'. Kirja kertoo muumipeikon seikkailusta erilaisissa vaarallisissa ja pelottavissa tilanteissa, maailmoissa ja maisemissa. Kirja on kuvakirja ja siitä erikoinen, että jokaisessa sivussa on reikä, josta voi nähdä jo aavistuksen tulevista tapahtumista. Hyvän lastenkirjan tapaan muumipeikko selviää vaaroista ja kirjan viimeisillä sivuilla häntä odottaa muumimamma ruusunkukkien keskellä valmiina järjestämään pullakestit.

Tutkimani perhe on myös omalla tavallaan erikoinen perheiden joukossa kuten muumikirja kirjojen joukossa. Tutkimani perhe on erikoinen, koska perheessä on tapahtunut insesti. Niinkutsuttujen inestiperheiden joukossa se taas on siitä erikoinen, että perheen ihmissuhteista voidaan löytää niin paljon hyvin toimivia puolia. Loppuukohan tämäkin tutkimuskertomus tästä perheestä yhtä onnellisesti kuin muumipeikon seikkailu?

Virpi ja Ritva ovat molemmat kertoneet elävästi ja myönteisesti erilaisista mukavista ja hauskoista hetkistä, joita heillä on kahdestaan ja yhdessä Antin ja koko perheen kesken. Erityisesti Antin mukanaolo useissa äidin ja Virpin kannalta tärkeissä ja myönteisissä tilanteissa kiinnittää huomiotani.

Ritva kertoo Virpin ja hänen keskinäisestä hauskanpidosta ja Antin merkityksestä siinä: "Joskus meillä on sellasta veikeätä huumoria meidän välillä, että se alkaa jostain ihan jokapäiväisestä jutusta ja siis niinku paisuu aina vaan isommaksi. Sille sitten nauretaan veet silmissä ja se mun kaveri on mukana. Ehkä sillä kaverilla on suuri osuus

asiaan, koska se on sellanen avoin ja ilonen mies. Se on saanu sitte meidät kaikki huomaaan....se on yks sellanen tekijä siinä meidän porukassa, että me ollaan huomattu, että tää on niin hauskaa.”(11.) Ritva siis näkee Antin roolin varsin keskeisenä myönteisen ilmapiirin tuojana. Toisessa yhteydesä hän on myös maininnut, että Virpin suhde Anttiin on hyvä ja lämmin, millaiseksi Virpin suhde Jormaan taas ei koskaan kehittynyt.

Vastauksessaan TAT-testin tauluun 16 Ritva luo kuvan heidän koko perheestään onnellisena keittiön pöydän ääressä. Se on todellinenkin kuva heidän yhdessäolostaan, mutta Ritva suree sitä, että se toteutuu liian harvoin, kun Antti kuitenkin on heidän luonaan vain viikonloppuisin. Ritva kertoo: ”...Me ollaan kaikki viidestä kotona...me ollaan keittiön pöydän ääressä ja siinä meillä on valtavan hauskaa. Meillä on hurjia vitsejä. Jokainen kertoo omiansa, keksittyjä ja jotkut ihan oikeitakin vitsejä ja sitten me nauretaan kaikki. Meillä yleensä niinku kaikki ollaan koolla niin se on meidän kohokohta. Keittiö on ehdottomasti se paras paikka. Siinä on ehkä se, että siinä pääsee kaikki naamat kun on ympäri pöytää niin näkemään toisensa...Niin semmosta mä niinku haluaisin niinku...että semmosta olis ihan oikeesti...että sitä olis viikollakin...että olis semmonen tavallinen mukava perhe, mitä nyt tällä hetkellä ei oo.”(11.)

Ritva valitsee heidän perheensä onnellisen yhdessäolon paikaksi keittiön pöydän ympärillä istumisen. Suorastaan häkellyttävää on, että myös Kuivakangas (1998) nimeää keittiönpöytämalliksi sellaisen vastavuoroisen, keskusteleavan ja myönteisen ilmapiirin, jossa äiti (ja miksei myöskin isä) kuuntelee lasta ja on kiinnostunut, mutta jättää myös tilaa lapsen omalle mielipiteelle ja ratkaisuille. Mielestäni Ritvan tapa kuvata perheen yhdessäoloa muistuttaa Kuivakankaan kuvausta ei vain tapahtumapaikan osalta vaan myös ihmisten välisen vuorovaikutuksen osalta.

Aivan oman huomionsa ansaitsee Jorman näkemys Ritvasta äitinä heidän perheessään. Kun kysyn Jormalta haastattelussa, minkälainen äiti Ritva hänestä oli, hän vastaa lyhytsanaiseen tapaansa: ” No ei oo mittään moittimista.”(12) Tämä hänen ytimekäs ilmaisunsa kantaa koko aineiston läpi, sillä Ritvan äitiyttä moittivia ilmaisuja sieltä ei löydy. Silloinkin, kun hän toteaa, että Ritvalla ei ollut hänelle aikaa tai että heille tuli kotitöistä riitaa, hän ei moiti Ritvaa eikä edes tunnu olevan tälle vihainen, vaan näkee noihin tilanteisiin liittyvät ongelmat täysin itseensä ja omaan toimintaansa liittyviksi. Jorman asenne herättääkin kysymyksen, onko hänen kuvansa Ritvasta realistinen vai pikemminkin täysin idealisoitu?

Virpin mukavan yhdessäolon kuvaus kertoo tasavertaisesta yhdessäolosta äidin ja Antin kanssa: ” No en mä oikein sillai tiijä, että mikä olis mukavaa...kaikennäköstä mitä nyt tavallaan kotona on. Mä aina kyllä aika paljon oon tyttöjen kans. Mutta joskus sillei niinku sitten kun Minna ja Ville ei oo kotona niinku joskus viikonloppusin ja kun Antti tykkää soittaa kitaraa ja me äidin kanssa sitten lauletaan.. se on mukavaa.. me niinku hoilataan.”(10.) Virpin kuvauksessa erityisen kiinnostavaa on, että hän liittää mukavan yhdessäolon ja myönteisen samaistumisen äitiin tanssiin ja lauluun, luovaan yhdessäoloon, jossa ruumiillisuus ja sanaton läheisyys ovat läsnä.

Kun luen näitä kuvauksia perheen yhdessäolosta ja äidin ja Virpin yhteisestä hauskanpidosta alan yhä enemmän ajatella äidin omaa yksilöllisyyttä, omaa persoonallisuutta, joka tulee mukaan vuorovaikutukseen myönteisesti tasaveroisena. Tästä ajatukseni siirtyy koko tutkimuksen tuottamaan kuvaan Ritvasta äitinä ja äitiyden merkityksistä tässä perheessä. Yhteenvedonomaaisesti huomaan ajattelevani, että perinteinen tutkimus tyypitteli seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen äidin tietyllä tavalla ongelmallisten ihmisten luokkaan. Modernimpi tutkimus on sittemmin todennut nämä

äidit keskenään varsin erilaisiksi, erilaisia ja eriasteisia kykyjä omaaviksi, ei välttämättä kovin ongelmallisiksi ihmisiksi.

Tässä tutkimuksessa, kun huomio kiinnitetään yhteen tyttäreeseen ja hänen äitiinsä, alkaa näyttää siltä, että yksikin äiti tuo esiin itsestään erilaisia puolia ja herättää erilaisia mielikuvia ja tunteita perheessään ja tyttäressään, kun heidän elämänsä tarkastellaan melko pitkän ajanjakson kuluessa.

Pohdiskelua voidaan jatkaa herättämällä kysymys, onko Ritvan äitiys sellaisena kuin se tulee esiin kautta koko kertomuksen sitä ”niin- hyvää- äitiyttä- kuin- kykenee”, mistä Jokinen (1996) puhuu, äitiyttä, joka ilmenee tilanteesta toiseen riittävästi muuttuvana sekä itsensä ja toiset hyväksyvänä. Voitaisiinko ajatella niin, että Ritva kyllä välittää lapsistaan ja haluaa pitää heistä hyvää huolta, mutta ei aina suinkaan jaksa tai kykene parhaalla mahdollisella tavalla. Välillä hän luottaa omiin voimiinsa, kuten Nätkinin (1997) kuvaama sitkeä suomalaisnainen, mutta useimmiten hyväksyy mielellään rinnalleen ja tuekseen ammattiauttajan, tukihenkilön tai avoimen, iloisen miehen.

Kun kappaleen alkupuolella kysyin, loppuuko tämä kertomus onnellisesti, ovat edellä kertomani epäilemättä kaikki myöntäviä vastauksia tuohon kysymykseen. Mutta koska tämä kertomus ei kerro mielikuvitusmaailmasta vaan todellisuudesta eikä kyseessä ole satu vaan tieteellinen tutkimus ja opinnäytetyö, on minun vastattava kysymykseeni onnellisesta lopusta myös kieltävästi.

Kieltävä vastaus, joka kertoo, että kaikki ei ole vielä aivan hyvin, tulee mielestäni selkeimmin esiin Virpin kertomana. Aivan kuin vastakohtaksi onnellisille lauluhetkille ja yhteiselle hauskanpidolle keittiön pöydän ääressä Virpi kertoo MAPS-testin viimeiseen omavalintaiseen taustaan seuraavan kertomuksen. Taustaksi hän valitsee kuvan hautausmaasta ja hahmoina ovat viikatemies, haamu ja avaruusolio. Virpin kertomus:

”Nää on niinku kuolleita ja tää on tehnyt itsemurhan ja tuo mikä tuo nyt onkaan, se ois voinu niinku vanhuuttaan kuolla tai sille on tullu joku sairaus ja silloin kuollu sitte....ne on niinku tullu ylös...tai ne on jotenkin tähän niinku sillei jääny....nää pitää yhteyttä toisiinsa... ne menee sitte takasin aina tänne ja joka yö ne niinku tulee käymää...ne tulee niinku tapaamaan toisiaan...jos ne on kaikki yksinäisiä tuolla ja kaipaa seuraa.”(10.) Virpin tarina on lohduton, synkkä ja ankea kuvaus kolmesta yksinäisestä hahmosta, jotka etsivät toistensa seuraa. Haluaako Virpi tämän kertomuksen kautta kertoa Jormasta, äidistä ja itsestään, jotka etsivät toistensa läheisyyttä, mutta epäonnistuivat? Haluaako hän myös kertoa siitä, että seksuaalisen hyväksikäytön trauma yhä elää hänen mielessään ja hän joutuu kerta toisensa jälkeen kohtaamaan sen yhä uudelleen?

Haastattelussaan Virpi kertookin, että seksuaalinen hyväksikäyttö tulee yhä hänen mieleensä lähes päivittäin. Hän on surullinen siitä, että kaikki tämä on pitänyt hänelle tapahtua. Haastatteluhetkellä hän kokee seksuaalisen hyväksikäytön vaikutukset kovin pysyviksi ja kuvaa tuntemuksiaan vertauksella: ”...joskus on se semmonen päivä että tuntuu että kaikki mennee päin prinkkalaa että asioita mennee ihan hullunkurisesti ja sit vielä tämäkin homma on niinku minu ettei sitä voi kellekään antaa, jonkun toisen homman voi laittaa tai niinku antaa....sillei niinku että jos vaikka pitää siivota huone, jos oikein näitisi pyytäis, että äiti siivois sen pois, mutta tätä asiaa ei voi mitenkään siivota pois.”(10.) Tässä Virpi mielestäni aikaisemmasta poiketen selkeästi toteaa, että seksuaalisen hyväksikäytön trauma on hänen ja vain hänen oma traumansa, jota kukaan muu ei voi häneltä ottaa pois. Hän tuntuu ymmärtävän, että hänen on itse tehtävä se psyykinen työ, jonka trauman ”siivoaminen” vaatii. Haastattelutilanteessa jatkoimme keskustelua ja kerroin hänelle omasta kokemuksestani seksuaalisen hyväksikäytön hoidosta. Kerroin, että ”sen homman voi kyllä siivota pois”, mutta se vaatii työtä ja

asiaan palaamista tavalla tai toisella kunnes koko asia tavallaan väljähtyy, eikä se enää haittaa niin suuressa määrin hänen elämäänsä. Kerroin oman terapian mahdollisuudesta, mutta sillä hetkellä se tuntui Virpistä liian raskaalta ja vaativalta, hän tunsu pärjäävänsä muutenkin riittävän hyvin. Hänen kykynsä kuvata omaa ajatteluaan, omia tunteitaan ja hänen kykynsä tulla toimeen lähellä olevien ihmisten kanssa niin perheessä kuin kaveripiirissäkin herättää kuitenkin luottamusta, että jos asiat alkavat mennä huonompaan suuntaan tai ilmaantuu uusia ongelmia, Virpi on valmis niistä kertomaan ja etsimään apua.

Kuinkas sitten kävikään? Jouduin vastaamaan kysymykseeni onnellisesta lopusta kyllä ja ei ja samalla muistan, että niin se taisi olla muumikirjankin kanssa. Muumipeikon ollessa seikkailuissaan oli muumimammalle vietäväksi tarkoitettu maito hapantunut juomakelvottomaksi. Niinpä muumimamma päättää, että pullakesteillä juodaankin maidon sijasta mehua.

9. KOTIIN PALATESSA

9.1. Muistelen matkaani

Olen jo melko lähellä kotiani, palaamassa matkaltani ja mietin, mitä kerron kiinnostuneille matkastani. Ehkä kerron siitä, kuinka lähdin tutkimusmatkalleni tavoitteenani ymmärtää aiempaa paremmin, mistä inestissä oikein on kysymys, mitä tapahtuu lapsen, äidin ja isän välisissä suhteissa ja mitä tapahtuu lapsen sisäisille isän ja äidin kuville silloin kun perheen isä syyllistyy inestiin. Kuljin halki aikaisemman kirjallisuuden, koputtelin metodologisten kysymysten ovilla ja poikkeilin moneen suuntaan. Kuljettuani halki kivikkoisen polun saavuin tutkittavan perheen luo, sukelsin sen todellisuuteen ja palasin tuoden syvyyksistä mukaan tietoa seksuaalisesti hyväksikäytetystä lapsesta, Virpistä ja hänen äidistään Ritvasta.

Kerron mielelläni sen, että äitiyden merkitykset näyttäytyivät minulle Virpin ja Ritvan kautta moninaisina, muuttuvina ja kehittyvinä. Keskeistä on, että äitiys näyttäytyy heidän kauttaan lapsen kehityksen kannalta erityisen tärkeänä. Äiti on toki aina lapselle tärkeä ihminen, mutta siinä tilanteessa, kun isä rikkoo oman suhteensa lapseen, äidin tärkeys korostuu. Virpille Ritva näytti olevan ihailtu samaistumiskohde ja ihminen, joka kykenee kestämään hänen vihaansa. Hän näytti myös olevan Virpin lämpimien ja huoltapitävien tunteiden kohde, joskus niin pitkälle, että aikuisille tuli tunne, että Virpin omat tarpeet jäivät liiksi sivuun. Edellä kuvatut Virpin ja äidin suhdetta määrittelevät seikat olivat minulle tuttuja aikaisemmasta kirjallisuudesta, mutta aivan uuden ja hyvin

mielenkiintoisen ulottuvuuden aiheeseen toi Virpin halu saada oma lapsi, tulla äidiksi mahdollisimman nuorena. Tämä hänen toiveensa tuo erityisen lisän äitiyden merkityksiin inestien tapahtuessa ja olen pyrkinyt ymmärtämään asiaa niin kuin se nyt on ollut mahdollista. Se jää kuitenkin mieleeni kysymyksenä, jonka laaja ja syvä pohdiskelu varmaankin tuottaisi paljon käyttökelpoista tietoa seksuaalisen hyväksikäytön uhrien kohtaamiseen ja hoitoon liittyen.

Ritva tuli tutkimuksessani esiin äitinä, jonka äitiydessä toteutuivat monet hyvin erilaiset ulottuvuudet. Hän halusi pitää lapsistaan hyvää huolta, elää itsenäistä aikuisen ihmisen elämää ja löytää kiintymystä ja tasavertaista suhdetta avioliitossaan. Elämäntilanteeseensa, psyykkisiin voimavaroihinsa ja kykyihinsä liittyen hän kuitenkin seksuaalisen hyväksikäytön aikana oli äärimmäisen väsynyt ja yksinäinen ja jäi näin liian etäiseksi suhteessaan Virpiin. Ritvan äitiys muistuttaa monessa suhteessa aikaisemmassa kirjallisuudessa kuvattua seksuaalisesti hyväksikäytetyn lapsen äitiyttä, mutta hänen kykynsä tehdä itsenäisiä ratkaisuja, hänen kykynsä joustaa, muuttua ja kehittyä on sellaista, mitä en aiemmasta kirjallisuudesta näin selkeästi ole löytänyt

Mitä sitten vastaan, kun joku kysyy, oliko hyvä tapa lähestyä asiaa yhden perheen kautta ja voiko näitä tuloksia sitten soveltaa myös muihin kuin juuri tähän perheeseen? Näihin kysymyksiin arvelen vastaavani, että yhden tyttären ja hänen äitinsä ja asiaa käsittelevän kirjallisuuden kautta pääsin mielestäni varsin syvästi ja laajasti pohtimaan inestien ja äitiyden merkityksiä. Tietojen soveltamisesta ajattelen, että tämä perhe toki on aivan oma yksilöllinen kokonaisuutensa, eikä kaikkea tietoa voi suoraan soveltaa toiseen perheeseen. Toisaalta, koska tämän perheen tyttären ja hänen äitinsä sisäisestä ja ulkoisesta kokemuksesta löytyi varsin runsaasti samantapaisia sisältöjä kuin mitä kirjallisuus aiemmin on kuvannut, voitaneen tämän tutkimuksen tuloksia ainakin osittain

yleistää myös muihin vastaavassa tilanteessa eläviin perheisiin. Kolmas ulottuvuus on tämän perheen tyttären ja äidin kokemusten yleistettävyyden suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin todellisuudessa. Esille tulleissa äitiyden merkityksissä on paljon samaa, mitä pääosin ulkomaisessa psykoanalyttisessä ja feministisessä kirjallisuudessa on kuvattu, mutta onko niissä myös leimallisesti jotakin sellaista, joka on yleistettävissä nimenomaisesti suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin, äitiyden kuvaan, ominaisuuksiin ja arvostuksiin siinä? Mielestäni edellä kuvaamani Ritvan itsenäisyys, sitkeys sekä kyky muutokseen ja kehitykseen elämäntilanteen, omien ja muiden tarpeiden vaatiessa voisi olla ominaista yleisemminkin suomalaisille naisille ja äideille. Samalla voidaan kuitenkin herättää kysymys, onko suomalaisten äitien meille jättämä perintö sellainen, että sitkeästi ja vaivojamme valittamatta, itsestämme ääntä pitämättä hoidamme lapset ja kodin ja tarvittaessa vielä perheen isänkin tehtävät? Haluammeko tätä perintöä omalta osaltamme vaalia, vai luoda omalla tavallamme myös uutta äitiyttä?

Isän osuuden poisjättäminen vaivaa itseäni jonkun verran. Se ei kaikilta osin ollut hyvä ratkaisu, mutta aiheen laajuuden huomioon ottaen välttämätön. Tällä ratkaisulla tulin kuitenkin jossain määrin toistaneeksi tutkimusraportissani sitä kuvaa, joka lapsen sisäisessä maailmassa on inestin seurauksena. Äiti on voimakkaasti läsnä, mutta kuva isästä jää epämääräiseksi. On kuitenkin tärkeä huomata, että Jorman toiminnassa on paljon sellaisia puolia, jotka ovat olleet omiaan edesauttamaan Virpin toipumista ja eheytymistä. Jorma ei käyttänyt Virpiä kohtaan väkivaltaa, hän ei uhkaillut Virpiä, hän tunnusti tekonsa, pyysi anteeksi Virpiltä ja sovitti tekonsa kärsimällä vankilatuomion. Näin toimimalla hän on lapsen kannalta hyvällä tavalla tehnyt sen, minkä inestiin syyllistynyt isä voi tehdä mahdollistaakseen lapsen toipumisen.

9.2. Kannattaako äitiydestä ja inestistä puhua?

On erityisen vaikea vastata kysymykseen, mitä tutkimukseni perusteella ehdotan ja pidän tärkeänä. Toivon melkein, että kukaan ei sitä esittäisi, mutta varaudun siihen kuitenkin. Ajattelen, että voisin kysyjän kanssa yhdessä alkaa miettiä äitiydestä puhumisen erilaisia ulottuvuuksia. Äitiydestä puhuminen on mielestäni tärkeää, mutta se on myös usein hyvin vaikeaa. Äitiyden kysymysten suhteen on niin kovin vaikea olla objektiivinen ja neutraali, kun ne kaikille meille äitiemme tyttäville ja pojille ovat tavalla tai toisella niin läheisiä. Erityisen hankalaa on yhdistää niin tuskallinen asia kuin inesti ja äitiys. Omien tunteiden hallinta on vaikeaa, tekee mieli olla hiljaa ja sillä tavalla suojella äitiyttä liiallisilta hyökkäyksiltä tai sitten oman mielen täyttää suunnaton viha sellaista äitiä kohtaan, joka ei suojele lastaan inestiltä. Ajattelen, että kirjallisuudessa käyty keskustelu kuvastaa tätä vaikeutta. Alussa äidit nähtiin lähes tyystin pahoina ja lapsiaan laiminlyövinä, sitten äitejä ryhdyttiin aivan aiheellisesti voimakkaasti puolustamaan ja tällä hetkellä toteutettava tutkimus yhä enenevässä määrin pyrkii hahmottamaan äidin kuvaa mahdollisimman realistisena ja monet äitiyden muodot huomioon ottavana. Mutta Suomessa on vallinnut hiljaisuus julkisessa keskustelussa äitiydestä ja inestistä. Kliinisessä käytännössä äitien kanssa tehdään koko ajan työtä ja äideistä ja äitiydestä keskustellaan. Äidit ovat myös valmiita vastaanottamaan heille tarjottua apua ja he hyötyvät siitä suuresti aivan kuten Ritvakin. Onko äideille sitten kehitetty joitakin aivan erityisesti heidän tarpeensa huomioon ottavia hoito- ja tukimuotoja? Koska en itse ollut sellaisista kuullut, otin yhteyttä Stakesiin, Sirpa Taskiseen (puhelinkeskustelu 27.11.1998), joka kertoi, että Suomessa on 1990-luvun alussa toteutettu muutamia äitien

ryhmiä, jotka kuitenkin on kohdennettu erityisesti pedofiilien uhreiksi joutuneiden lasten äideille. Muutama inestin uhriksi joutuneen lapsen äitikin on niissä ollut mukana, mutta muunlaisista tukitoimista Sirpa Taskinenkaan ei osannut kertoa. Tutkimuksen aikana olen kirjallisuudesta saanut kuvan, että äidit esim. ryhmäkeskusteluista ovat hyötäneet suuresti. Minkähän takia niitä ei Suomessa ole enemmässä määrin kokeiltu? Vai onko niitä kokeiltu, mutta niistäkin vaiettu?

Tämän tutkimusmatkani jälkeen ajattelen, että olisi kohtuullista, että seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten äidit Suomessakin saisivat osakseen rakentavaa, heitä ja heidän myönteisiä puoliaan ja voimavarojaan tukevaa huomiota. Tällainen huomio, mitä muotoja se sitten saakaan voisi omalta osaltaan auttaa näitä äitejä itseään ja heidän seksuaalisesti hyväksikäytettyjä lapsiaan selviytymään seksuaalisen hyväksikäytön traumasta ja rakentamaan uutta ehjempää elämää.

9.3. Mitä matkallani opin?

Voin hyvin kuvitella, kuinka joku läheinen ystäväni tai työtoverini tulee keskustelun kuluessa kysymään, mitä matka minulle itselleni merkitsi? Luultavasti mieleeni silloin muistuu, kuinka lähdin matkalle paitsi tutkijana myös psykologina, psykoterapeuttina, naisena, tyttärenä, vaimona ja kolmen tyttären äitinä. Kaikkien näiden roolien mukana pitäminen oli välillä tuskallista ja vaikutti koko prosessin ajan niin, että työhön keskittyminen saattoi tapahtua vain vähän aikaa kerrallaan ja sitten oli paras kiiruhtaa muiden joko työ- tai yksityiselämän asioiden pariin. Työskentelyn jaksottaisuudesta huolimatta tunnen tavalla tai toisella eläneeni inestin kanssa tai kantaneeni mukanani

tutkittavan perheen välittämää kuvaa inestin todellisuudesta koko tutkimusprosessin ajan. Tuohon aikaan on mahtunut monia oivalluksia ja uusien näkökulmien avautumista, mutta välillä tunnelmani ovat muistuttaneet enemmänkin Kirsi Kunnaksen (1992) kuvaaman Marjamittuisen kokemuksia. Marjamittuinen on pieni tyttö, joka leikkii eksymisleikkiä, mutta huomaa metsässä, että polku on mennyt ihan oikeasti piiloon. Siitä seuraa suuri itku ja hän vannoo, ettei enää ikinä kulje eksytyspolkua pitkin. Tarina kääntyy hyväksi ja kotiin tullessaan hän laittaa itselleen postilaatikkoon kortin, jossa lukee: ” Arvaa keltä! Arvaa mistä! Tulin juuri kotiin eksyksistä!” (Kunnas, 1992,38)

Ehkäpä minäkin olen juuri tulossa kotiin eksyksistä, mutta tunnen myös olevani aikaisempaa paremmin, herkemmin ja selkeämmin kykenevä kohtaamaan niitä perheitä, joissa inesti on tapahtunut. Tunnen, että voin omassa työssäni lähestyä inestin ja äitiyden kysymyksiä aiempaa rakentavammin ja monipuolisemmin. Tutustuessani eri perheenjäseniin, lukiessani kirjallisuutta ja keskustellessani työtovereideni kanssa inestiin liittyvistä kysymyksistä olen myös tullut vakuuttuneeksi siitä, että inestiin ja sen paljastumiseen liittyvä problematiikka on niin monisyinen, monesta lähtökohdasta lähestyttävä ja monenlaisia kysymyksiä herättävä, että yhden totuuden, yhden selkeän tien tai polun löytäminen sen kanssa työskennellessä on mahdoton ja turhakin vaatimus. On tärkeää kartuttaa tietojaan ja taitojaan, mutta on myös tärkeä samalla olla avoin uusille tulkinnoille ja ajattelumahdollisuuksille.

Tämän tutkimusmatkan tavoite on ollut äitiyden ymmärtäminen ja äitiyden merkitysten tutkiminen äidin ja tyttären näkökulmasta siinä tilanteessa, kun isä syyllistyy inestiin. Tunnen, että kotiin saavuttuani haluan keskustella työtovereitteni ja ystäväieni kanssa, mitä yhdessä voisimme tehdä, että inestin ja äitiyden kysymykset tulisivat tutuiksi laajemmin. Ehkä meidän on asiaan paneuduttuamme mahdollista löytää aiempaa

monipuolisempia tapoja auttaa seksuaalisesti hyväksikäytettyjä lapsia ja heidän äitejään. Ajattelen, että näin toimien voimme olla yhdessä Virpin kanssa pystyttämässä luontoäitiä kuvaavan puun viereen kylttiä ” Ei saa kaataa”.

LÄHTEET

- Aho-Mustonen, P.&Wahlström, J.(1995). Seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkit lasten Rorschach-vastauksissa. *Psykologia*, 30/6, 462-470.
- Akselsdotter, K.(1993). *Små barns signaler om sexuella övergrepp*.Falun: Scandbook.
- Antikainen, J.(1994). Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, ammatilliset haasteet ja työorientaatiot. Jyväskylä: Stakes, Tutkimuksia 46.
- Bigras, J.(1990). Psychoanalysis as incestuous repetition.In Howard B. Levine (ed.), *Adult analysis and childhood sexual abuse*. AP The Analytic Press.
- Bollas, C.(1989) 1991, *Forces of destiny*. Psychoanalysis and Human Idiom. London: Free Association Books.
- De Young, M.(1994). Women as mothers and wives in paternally incestuous families: coping with role conflict. *Child Abuse and Neglect*. Vol. 18,73-83
- Fried, R.(1973). Mother and father images as related to the Rorschach by 1025 Americans and Finns. Teoksessa R.Fried (1990) *Stimulus character in the Rorschach inkblots*.Twelv essays:1965-1987. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 274,129-135.
- Friedman, S.(1996). Reproductive conflicts in incest victims:an unnoticed consequence of childhood sexual abuse. *Psychoanalytic Quarterly*,LXV, 383-388.
- Freud, A.(1981). A psychoanalyst's view of sexual abuse by parents. In P.B.Mrazek.,& C.H.Kempe (eds.), *Sexually abused Children and their Families*.33-34.New York: Pergamon Press.
- Furman, R.A.(1988). Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa *Psykoanalyysin monta tasoa*. Psykoanalyytikko, professori Tor-Björn Hääglundin juhlakirja 10.3.1988. Mänttä. Nuorisopsykoterapiasäätiön psykoanalyttisia toimituksia II.
- Gluckman, G.(1987). Incest in psychic reality.*Journal of Child Psychotherapy*. Vol. 13.No.1,109-123.
- Hacking, I.(1997). Lasten hyväksikäytön muodostaminen ja muovaaminen. Teoksessa S.Hänninen &

- J.Karjalainen (toim.), Biovallan kysymyksiä.Kirjoituksia köyhyyden ja sosiaalisten uhkien hallinnoimisesta (197-251).Tampere: Gaudeamus.
- Haraway, D.(1992). Primate visions. Gender, race, and nature in the world of modern science. London:Verso.
- Herman, J.L.(1981). Father-daughter incest. Cambridge, Ma: Harvard University Press.
- Herman, J.L.(1992). Trauma and recovery: The aftermath of violence- from domestic abuse to political terror. New York: Basic Books.
- Humphreys, C.(1992). Disclosure of child sexual assault: implications for mothers. Australian Social Work,45, 27-35.
- Humphreys, C.(1994). Counteracting mother-blaming among child sexual abuse service providers: An experiential workshop. Journal of Feminist Family Therapy, Vol.6(1) 49-65.
- Hägglund,T-B., Pylkkänen K., Taipale V.,(1978). Nuoruusiän kriisit. Gummerus.
- Irigaray, L.(1996). Sukupuolieron etiikka. Helsinki:Gaudeamus
- Jacobs, J.L.(1994). Victimized daughters, incest and the development of the female self. New York: Routledge.
- Jansson, T.(1978). Kuinkas sitten kävikään.Porvoo:WSOY
- Jokinen, E.(1996). Väsynyt äiti.Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Tampere:Gaudeamus.
- Joyce, P.A.(1997). Mothers of sexually abused children and the concept of collusion: A literature review.Journal of Child Sexual Abuse, Vol.6(2). 75-92.
- Kajamaa, R.(1994). ”Kaikesta hyvästä joutuu maksamaan!”Inestin psykodynamiikka. Teoksessa S.Heinämaa.,& S.Näre (toim.),Pahan tyttäret, sukupuolitettu pelko, viha ja valta. Helsinki: Gaudeamus.183-191.
- Kantola, R.(1991). Inestiin suhtautuminen pienten lasten psykiatrisella osastolla. Helsingin sairaanhoito-opisto, Julkaisusarja E 22.

- Kendall-Tackett, K.A., Williams, L.M., Finkelhor, D.(1993). Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, Vol.113, No 1, 164-180.
- Kuivakangas, J.(1998). Äidin ja lapsen päällepuhuttu tarina. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 7.
- Kunnas, K.(1992). *Tiitiäisen pippurimylly*. Porvoo: WSOY.
- Kvale, S.(1996). *Interviews; An introduction to qualitative research interviewing*. California: Sage Publications.
- Marin, M.(1996). Universaali etiikka ja tiede. Teoksessa A.Palmroth & T.Nurmi, (toim.), *Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. JYY julkaisusarja n:o 38*.
- Munter, H.(1996). Tutkijan ja tutkittavan yhteistyö: Tutkimuksen avoimuus eettisenä kysymyksenä. Teoksessa A.Palmroth & T.Nurmi, (toim.), *Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. JYY julkaisusarja n:o 38*.
- Mäenpää-Reenkola, E.(1997). *Naisen verhottu sisin*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Nätkin, R.(1997). *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä*. Tampere: Gaudeamus.
- Oranen-Leiman, A-M.(1988). *Punahilkan pulma*. Teoksessa *Salattu seksuaalisuus. Sexpo: Wsoy*.
- Peltoniemi, T.(1988). *Yhteinen salaisuus-seksuaalisesti hyväksikäytetyt lapset kertovat*. Keuruu Otava
- Puupponen, M.(1996). *Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Yhden miehen tarina*. Jyväskylän Yliopisto. Psykologian pro-gradu tutkielma.
- Rimmon-Kenan, S.(1991). *Kertomuksen poetiikka*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Schonberg, I.J.(1992). The distortion of the role of mother in child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, Vol.1(3).47-61.
- Sen, C., Daniluk, J.(1995). Themes in the relationships of mothers and their incestuously abused

- daughters: A feminist analysis. *Feminism & Psychology*, Vol.5(1): 47-60.
- Shengold, L.(1989). *Soul murder. The effects of childhood abuse and deprivation.*New York: Yale University Press.
- Sinason, V.(1994). Introduction. In V.Sinason (ed.), *Treating survivors of satanist abuse.*London: Routledge.
- Sinason, V., Svensson, A.(1994). Going through the fifth window.'Other cases rest on Sundays. This one didn't.' In V.Sinason (ed.), *Treating survivors of satanist abuse.* London: Routledge.
- Simon, B., Bullock, C.(1994). Incest and psychoanalysis: Are we ready to fully acknowledge, bear and understand. *Journal of the American Psychoanalytic Association* Vol. 42(4). 1261-1282.
- Steele, B.F.(1994). Psychoanalysis and the maltreatment of children. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 42(4).1001-1025.
- Suomen Psykologiliiton ammattieettinen lautakunta (1992). *Lasten seksuaalisen hyväksikäytön tutkiminen ja psykologin ammattietiikka- Ammattieettisen lautakunnan esitys ammattieettisten sääntöjen erityisohjeiksi.* Suomen psykologiliitto ry (moniste).
- Tamraz, D.N.(1996). Nonoffending mothers of sexually abused children: Comparison of opinions and research. *Journal of Child Sexual Abuse*, Vol. 5(4). 75-104.
- Taskinen, S. (toim.)(1994). *Lapsen seksuaalisen riiston selvittäminen ja hoito. Seksuaalisen riiston ehkäisyn asiantuntijaryhmän suositukset.*Helsinki: Stakes, Oppaita 23.
- Tuovinen, M.(1972). On real incest. *Dynamic Psychiatry* (16) 3:170-178.
- Wahlström, J.(1992). Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 94.
- Wilson, M.K.(1995). A Preliminary report on ego development in nonoffending mothers of sexually abused children. *Child Abuse & Neglect*, 19,511-518.
- Winer, R.(1989). The role of transitional experience in development in healthy and incestuous

families. In J.E.Scharff (ed.), *Foundation of object relations family therapy*. Northvale:Jason Aronson.

Wolf, E.K., Alpert, J.L.(1991). *Psychoanalysis and child sexual abuse: A review of the post-freudian literature*. *Psychoanalytic psychology* 8(3).305-327.

Wolfe, V.V., Birt, J-A.(1995). *The psychological sequelae of child sexual abuse*. In T.H.Ollendick & R.J.Printz (eds.), *Advances in Clinical Child Psychology*. (Vol 17.pp. 233-263). New York: Plenum Press.

Yin, R.K.(1994). *Case study research: Design and methods* (2nd ed.), Beverly Hills:Sage Publications.

LIITE 1

AINEISTO

1. Ritvan nauhoitettu käynti perheneuvolassa	24 sivua
2. Virpin ja Ritvan nauhoitettu käynti perheneuvolassa	14 -"-
3. Virpin ja Ritvan nauhoitettu käynti perheneuvolassa	27 -"-
4. Ritvan ja Jorman nauhoitettu käynti perheneuvolassa	23 -"-
5. Jorman nauhoitettu käynti perheneuvolassa	18 -"-
6. Jorman ja Ritvan nauhoitettu käynti perheneuvolassa	26 -"-
7. Sosiaalityöntekijän muistiinpanot 1 vuoden 4 kuukauden ajalta	54 -"-
- Ritvan käyntejä 16 kpl	
- Ritvan ja Virpin yhteisiä käyntejä 2 kpl	
- Ritvan ja Jorman yhteisiä käyntejä 5 kpl	
- Jorman käyntejä 1 kpl	
- puhelinkeskusteluja äidin, isän ja eri viranomaisten kanssa	
8. Psykologin muistiinpanot Virpin tapaamisista 1 vuoden 4 kuukauden ajalta	22 -"-
9. Psykologin muistiinpanot Jorman tapaamisista 1 vuoden 2 kuukauden ajalta	15 -"-
10. Virpi, lauseentäydennystesti, H-T-P, TAT, MAPS, Rorschach ja kaksi haastattelua	43 -"-
11. Ritva, TAT, Rorschach ja kaksi haastattelua	40 -"-
12. Jorma, TAT, Rorschach ja yksi haastattelu	17 -"-
13. Ilmoittautumislomake, yhteenvetoja ja lausuntoja	24 -"-
yhteensä	347 sivua

LIITE 2

Ritvan ikä	Perheen tapahtumat	Virpin ikä	Seksuaalinen hyväksikäyttö
39		13	Jorma lähtee vankilaan
38	Ritva asuu lasten kanssa, käy töissä, Antti on heidän luonaan viikonloppuisin, Virpi käy koulua, Minna ja Ville ovat päivähoidossa	12	Oikeudenkäynnit Ritva tekee rikosilmoituksen
			Perheneuvolatutkimukset
37	Ritva ja lapset muuttavat pois Jorman luota, Paula muuttaa itsenäisesti asumaan	11	Virpi kertoo seksuaalisesta hyväksikäytöstä äidille
	Ritva tukeutuu Tiinaan ja tapaa Antin	10	Virpi katsoo seks.hk.käs. ohjelman, yrittää kertoa äidille
34	Ville syntyy		
33	Minna syntyy		
32	Ritva ja Jorma avioituvat, Virpi aloittaa koulun	7	Seksuaalinen hyväksikäyttö alkaa
31	Jorma muuttaa Ritvan ja lasten luo	6	
29	Ritva ja Jorma tapaavat	4	
27	Ritvan ja Maurin avioero, lapset jäävät äidille, yhteishuolto	2	
25	Virpi syntyy	0	
20	Avoliitto Maurin kanssa		
19	Paula syntyy		
16	Ritva muuttaa vanhempiensa luota itsenäisesti asumaan		